

Mauritshuis

2012

Mauritshuis 2012

Mauritshuis bouwt aan de toekomst
Werzaamheden onder het
voorplein.

Mauritshuis Building for the Future
Work being carried out under
the forecourt.

Colofon

© Mauritshuis, Den Haag, 2013

Samenstelling en redactie

Quentin Buvelot, met Edwin Buijsen, Mauritshuis

Eindredactie en productie

Quentin Buvelot, Mauritshuis

Fotografie

Ivo Hoekstra, Mauritshuis

Margareta Svensson, Amsterdam

Asahi Shimbun, Japan

Ontwerp en opmaak

UNA designers, Amsterdam

Druk

Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam

Credits

© Mauritshuis, The Hague, 2013

Compilation and Editing

Quentin Buvelot, with Edwin Buijsen, Mauritshuis

Copyediting and Production

Quentin Buvelot, Mauritshuis

Translation

Beverley Jackson, Amsterdam

David McKay, The Hague

Photography

Ivo Hoekstra, Mauritshuis

Margareta Svensson, Amsterdam

Asahi Shimbun, Japan

Design and Layout

UNA designers, Amsterdam

Printing

Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam

Mauritshuis
2012

De missie van het Mauritshuis luidt:
In ons huis delen wij het beste van de Nederlandse
schilderkunst uit de Gouden Eeuw.

Bezoekadres Mauritshuis
...in het Gemeentemuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV Den Haag

Postadres
Postbus 536
2501 CM Den Haag

Bezoekadres kantoren
Lange Vijverberg 12
2513 AC Den Haag

T 070 302 34 56
publiek@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

Openingstijden Mauritshuis
...in het Gemeentemuseum Den Haag
Dinsdag – zondag ▶ 11.00–17.00 uur
Gesloten op Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag

Openingstijden Galerij Prins Willem V
Dinsdag – zondag ▶ 12.00–17.00 uur
Gesloten op Eerste Kerstdag en Nieuwjaarsdag
Buitenhof 33
Den Haag
www.galerijprinswillemv.nl

Mission statement:
We share the best of Dutch Golden Age painting
in our house.

Mauritshuis visitors address
...at the Gemeentemuseum Den Haag
Stadhouderslaan 41
2517 HV The Hague

Postal address
P.O. box 536
2501 CM The Hague

Office address
Lange Vijverberg 12
2513 AC The Hague

T +31 70 302 34 56
publiek@mauritshuis.nl
www.mauritshuis.nl

Mauritshuis opening hours
...at the Gemeentemuseum Den Haag
Tuesday – Sunday ▶ 11 am – 5 pm
Closed on Christmas Day and New Year's Day

Opening hours Prince William V Gallery
Tuesday – Sunday ▶ 12 pm – 5 pm
Closed on Christmas Day and New Year's Day
Buitenhof 33
The Hague
www.galerijprinswillemv.nl

Koninklijk Kabinet van Schilderijen

Mauritshuis

Galerij Prins Willem V

2012

Royal Picture Gallery

Mauritshuis

Prince William V Gallery

2012

Subsidiënt
Ministerie van OCW

Begunstigers
BankGiro Loterij
Stichting Vrienden van het Mauritshuis
Stichting de Johan Maurits Compagnie
American Friends of the Mauritshuis
Dutch Masters Foundation
H.B. van der Ven

Sponsors
Shell Nederland BV
AEGON NV
Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar A.M. Roeters
van Lennep Fonds, Utrechtse Rembrandt Cirkel en Caius Cirkel)
Confrérie Pictura

Sponsors en begunstigers Mauritshuis bouwt aan de toekomst
Ministerie van OCW

Shell Nederland BV
BankGiro Loterij
Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
Fonds 1818
FIL Foundation
Stichting Virtutis Opus
Stichting ANWB Fonds
Mitsubishi Elevators
Ernst Nijkerk Fonds
Particuliere begunstigers

Operating Grant Provided by
Ministry of Education, Culture and Science

Benefactors
BankGiro Loterij
Friends of the Mauritshuis Foundation
Johan Maurits Compagnie Foundation
American Friends of the Mauritshuis
Dutch Masters Foundation
H.B. van der Ven

Sponsors
Shell Nederland BV
AEGON NV
Rembrandt Association (thanks to its A.M. Roeters
van Lennep Fund, the Utrecht Rembrandt Circle and
the Caius Circle)
Confrérie Pictura

Sponsors and Benefactors Mauritshuis Building for the Future
Ministry of Education, Culture and Science
Shell Nederland BV

BankGiro Loterij
European Regional Development Fund
1818 Fund
FIL Foundation
Virtutis Opus Foundation
ANWB Fund Foundation
Mitsubishi Elevators
Ernst Nijkerk Fund
Private patrons

Inhoud

Voorwoord Raad van Toezicht	6
Voorwoord Directie	10
Mauritshuis bouwt aan de toekomst	14
Uithuizing collectie	20
Mauritshuis in Den Haag	25
Mauritshuis in Nederland en België	28
Mauritshuis in Japan	30
Aanwinst	34
Restauraties	36
Jaarverslag 2012	41

Contents

Foreword Supervisory Board	6
Foreword Directors	10
Mauritshuis Building for the Future	14
Removal of the Collection	20
The Mauritshuis in The Hague	25
The Mauritshuis in the Netherlands and Belgium	28
The Mauritshuis in Japan	30
Acquisition	34
Restorations	36
Annual Report 2012	41

Voorwoord

Raad van Toezicht

Raad van Toezicht Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

Ir. A.R. Wynaendts Voorzitter

Mr. W.L.J. Bröcker Penningmeester

Prof. dr. J.W. Winter Secretaris

Mevrouw mr. L.Y. Gonçalves-Ho Kang You

Mevrouw L.C.E. van Tets-van Tienhoven

Mr. R.J. Hoekstra

J.M.N. Leighton

6

Foreword

Supervisory Board

Supervisory Board Royal Picture Gallery Mauritshuis

A.R. Wynaendts Chair

W.L.J. Bröcker Treasurer

Professor J.W. Winter Secretary

L.Y. Gonçalves-Ho Kang You

L.C.E. van Tets-van Tienhoven

R.J. Hoekstra

J.M.N. Leighton

Het is een ongewoon maar ook een zeer succesvol jaar geweest voor het Mauritshuis, in een voor het museum bijzondere periode. De meeste activiteiten in 2012 stonden immers in het teken van het project rond de renovatie en uitbreiding van het museum, *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. De Raad van Toezicht is nauw betrokken geweest bij deze ontwikkelingen en is verheugd dat het project volgens plan en begroting verloopt. Er zijn dit jaar vier aanbestedingen uitgeschreven, die allemaal met succes zijn afgerond. Door goede samenwerking met de gemeente Den Haag is de bouwvergunning op tijd verleend, zodat het project in juni van start kon gaan. Dit is een grote prestatie voor het Mauritshuis, dat zelf de leiding heeft over het project, uniek voor een rijks gesubsidieerd museum in Nederland.

Het Mauritshuis heeft ook veel bereikt op het gebied van fondsenwerving. Het museum heeft dit jaar meer dan 4 miljoen euro geworven voor het bouwproject. De minimumdoelstelling voor de uitbreiding van het museum, een bedrag van 22,7 miljoen euro, was al gehaald voor de bouwwerkzaamheden van start gingen. Daarna zijn er extra fondsen geworven voor andere doelen, zoals

de renovatie van het restauratieatelier, nieuwe verlichting en de programmering voor de nieuwe vleugel.

De Raad was zeer verheugd over het positieve rapport van de visitatiecommissie, dat in april verscheen. In 2011 werd het Mauritshuis door deze commissie geëvalueerd, op uitnodiging van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en onder toezicht van de Vereniging van Rijks gesubsidieerde Musea (VRM). De Raad onderschrijft de conclusies van de commissie, die de organisatie prijst om haar energie, efficiëntie en professionaliteit.

Ondanks deze successen wil de Raad ook zijn bezorgdheid uiten over een aantal verontrustende ontwikkelingen in het verslagjaar. Op advies van de Raad voor Cultuur heeft het Ministerie van OCW de exploitatiesubsidie van het museum voor de periode 2013–2016 met 11,1% teruggebracht. Het ministerie heeft de exploitatiesubsidie voor 2013 met nog eens 5% verlaagd. De Raad beseft dat bezuinigingen onvermijdelijk zijn in dit moeilijke economische klimaat, maar was echter onaangenaam verrast door het rapport van de Raad voor Cultuur.

This has been a remarkable and very successful year for the Mauritshuis in unusual circumstances. Most of the activities in 2012 centred around the project to renovate and expand the museum, *Mauritshuis Building for the Future*. The Supervisory Board has been closely involved with these developments, and is happy to report that the project is running to plan and on budget. Four tenders were issued in this year, all of which were completed successfully. Planning permission was granted from the city of The Hague on time for the project to begin in June. This is a considerable achievement for the Mauritshuis, which unlike other Dutch state museums, is managing the project itself.

The Mauritshuis also made great strides with its fundraising. The museum brought in more than €4 million for the building project this year. The minimum target for the expansion of the museum, set at €22.7 million, was achieved before the building works were begun, and more funds were raised for extra items, such as the renovation of the conservation studio, new lighting and programming for the new wing.

The Board was very happy to receive the positive report from the visiting committee, which appeared in April. The committee studied the museum in 2011 as part of the programme initiated by the Ministry of Education, Culture and Science (ECS) and administered by the Association of State Museums. The Board endorses the committee's conclusions, which praise the organisation for its energy, efficiency and professionalism.

In spite of these successes, the Board wishes to express its concern about some serious developments in the reporting year. On the advice of the Council for Culture, the Ministry of ECS cut the museum's operating subsidy for the period 2013–2016 by 11.1%. The ministry added a further 5% cut to the operating subsidy for 2013. The Board understands that budget cuts are inevitable in these difficult economic times, but was disturbed by the Council for Culture's report. Naturally, the museum is open to criticism and correction, but the report does not reflect the museum's enterprising and innovative accomplishments.

The coming year will see more decisions that could have a significant impact on the

Vanzelfsprekend staat het museum open voor kritiek en zelfs correcties, maar het rapport doet geen recht aan de ondernemingsgeest en de vernieuwende prestaties van het museum.

In het komende jaar zullen er nog meer besluiten vallen die de financiële positie van het museum ingrijpend kunnen beïnvloeden. Het Ministerie van OCW heeft de beheersovereenkomst met de Nederlandse rijksmusea opgezegd in de aanloop naar een nieuw te ontwikkelen museumbestel, dat in 2017 zijn beslag moet krijgen. Het is op dit moment nog onduidelijk wat het effect hiervan zal zijn voor het Mauritshuis. Het ministerie overweegt momenteel ook het eigendom van de gebouwen over te dragen aan de voormalige rijksmusea. Hoewel het Mauritshuis het onderhoud van zijn gebouwen graag in eigen beheer zou uitvoeren, is het museum van mening dat de extra belasting die wordt veroorzaakt door de overdracht van het eigendom van het pand, niet verantwoord is. De Raad wacht de besluitvorming daarover af.

Het huidige economische klimaat en de gevolgen daarvan vereisen waakzaamheid van zowel de Raad van Toezicht als de directie. Ondanks

de economische recessie is het Mauritshuis erin geslaagd het bouwproject te financieren. Desalniettemin zal het museum nieuwe fondsen moeten blijven werven om de hoge kwaliteit van zijn collectie, onderzoek en programmering in de toekomst te kunnen handhaven. De directie is deze uitdaging aangegaan en heeft positief gereageerd door een nieuwe strategie te formuleren voor de jaren na de heropening van het museum (2014–2016). Die omvat nieuwe doelstellingen voor de lange termijn en een personeelsreorganisatie. De Raad staat volledig achter deze nieuwe richting.

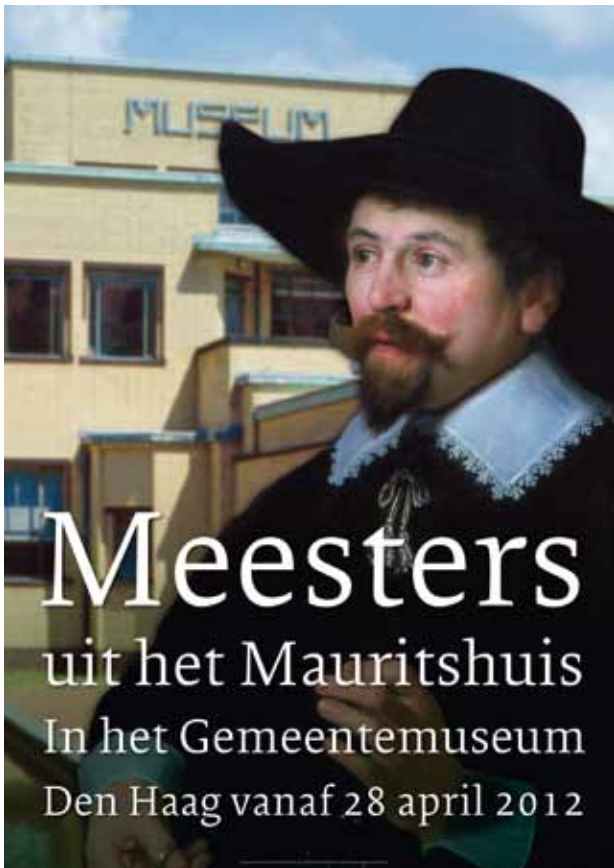
De Raad kijkt met grote tevredenheid terug op dit drukke jaar en wil de directie en de medewerkers van het Mauritshuis bedanken voor hun toewijding, enthousiasme en ondernemerschap.

museum's financial situation. The Ministry of ECS terminated the management agreement with the state museums in anticipation of a revised national museum structure that will be implemented in 2017. As yet, it is unclear what implications this will have for the Mauritshuis. The ministry is also currently considering the transfer of ownership of the buildings to the former state museums. Although the Mauritshuis would be happy to manage the maintenance of its buildings, the museum sees few advantages to the additional burden of ownership. The Board awaits a decision.

The current economic climate and its consequences require vigilance on the part of the Board and the directors. The Mauritshuis successfully financed its building project, in spite of the further slowdown in the economy. Even so, the museum will have to continue to raise funds in future to maintain the high quality of its collection, research and programming. The directors have taken these challenges on board, and have responded positively by writing a new strategy for the years after the museum's

reopening (2014–2016). This involves new long-term goals and a staff reorganisation. The Board is fully behind this new direction.

The Board looks back with great satisfaction on this busy year, and wishes to thank the directors and staff of the Mauritshuis for their dedication, enthusiasm and entrepreneurship.

Voorwoord

E.E.S. Gordenker *Directeur*

V.J.E. Moussault *Zakelijk directeur*

Dit bijzondere jaar stond in het teken van de uitbreiding en renovatie van het museum, een project dat bekend staat onder de naam *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. Hoewel de bezoekers daar in de eerste maanden van het jaar, toen de vaste collectie nog te zien was, weinig van hebben gemerkt, waren de medewerkers al druk bezig met de voorbereidingen voor het project. In het eerste kwartaal van 2012 heeft het museum 45.981 bezoekers mogen verwelkomen. Op 1 april 2012 was het Mauritshuis voor het laatst voor het publiek geopend.

In de periode dat de collectie uit het Mauritshuis werd gehaald, maakte Vermeers *Meisje met de parel* een korte tussenstop in de Galerij Prins Willem V. Daar kwamen veel buitenlandse bezoekers op af die anders niet in de gelegenheid waren geweest dit beroemde werk te bezichtigen. Het aantal bezoekers aan de Galerij steeg naar 21.358 (vergeleken met 17.347 in 2011).

Nog geen drie weken na de sluiting van het Mauritshuis kon in het Gemeentemuseum Den Haag al een tentoonstelling worden geopend waarin meer dan 120 meesterwerken uit de collectie van het Mauritshuis zijn opgenomen. Deze tentoonstelling werd uitzonderlijk goed ontvangen en in sommige

Foreword

E.E.S. Gordenker *Director*

V.J.E. Moussault *Deputy Director*

Foremost in this extraordinary year was the extension and renovation of the museum, a project known as *Mauritshuis Building for the Future*. Although the visiting public will have noticed little change in the museum during the first few months of the year, when the permanent collection was still on view, the staff was busily preparing for the project to begin. The museum received 45,981 visitors in the first three months of the year. On 1 April, the Mauritshuis closed its doors to the public.

Vermeer's *Girl with a Pearl Earring* made a brief stop in the Prince William V Gallery for three weeks during the period that paintings were being moved out of the Mauritshuis. This attracted a significant number of foreign visitors who might otherwise have missed the chance to see this famous work. As a result, attendance to the Gallery rose to 21,358 in 2012 (from 17,347 in 2011).

Within three weeks of closing, the Mauritshuis opened an exhibition of more than 120 masterpieces from the collection at the Gemeentemuseum in The Hague. This exhibition received extremely positive reviews, with some even noting that the Mauritshuis collection looks

recensies werd zelfs opgemerkt dat de schilderijen op de tijdelijke locatie nog beter tot hun recht komen dan in het Mauritshuis! Vanaf de opening van de tentoonstelling tot het einde van het jaar kwamen er 193.247 bezoekers naar het Gemeentemuseum, ongeveer 20.000 meer dan in dezelfde periode in 2011 (zie pp. 25–27).

Later dat jaar reisden er 48 werken van Den Haag naar Tokio, waar de prachtige tentoonstelling *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis* op 30 juni haar deuren opende en lovende kritieken kreeg. Het Metropolitan Museum in Tokio trok ruim 750.000 bezoekers in slechts drie maanden tijd. De tentoonstelling was van 29 september 2012 tot 6 januari 2013 op haar tweede Japanse bestemming te zien, het Kobe City Museum. Aan het eind van 2012 hadden beide tentoonstellingen al bijna 1,2 miljoen bezoekers verwelkomd. Onze partner, de Asahi Shimbun, heeft enorm veel publiciteit gegenereerd voor het evenement en het publiek reageerde zeer positief op de geselecteerde werken, waaronder ook Vermeers *Meisje met de parel* (zie pp. 30–33).

Een aantal groepen schilderijen ('ensembles') reisde voor de duur van de verbouwing naar acht

verschillende musea in Nederland en België. De instellingen die de werken in bruikleen hebben gekregen, mochten ze naar eigen inzicht tentoonstellen, mits ze voldeden aan de klimaat- en beveiligingseisen van het Mauritshuis. Sommige musea kozen voor een kleine tentoonstelling of presentatie, terwijl andere de geleende werken met hun eigen vaste collectie combineerden (zie pp. 28–29).

De resterende werken werden in de weken na 1 april uit het Mauritshuis gehaald, een omvangrijke en logistiek complexe operatie (zie pp. 20–24). Alle werken, inclusief de ingebouwde schilderijen, zijn weggehaald uit het gebouw, met uitzondering van de moderne stukken in de Trapzaal van Ger Lataster, die niet uit het plafond konden worden genomen. Een zeer beperkt deel van de collectie is niet uitgeleend en werd opgeslagen. Een aantal schilderijen is naar een tijdelijk atelier gebracht om te worden gerestaureerd. Zo kunnen dankzij de Stichting de Johan Maurits Compagnie de schilderijen uit de Gouden Zaal worden behandeld.

Op 4 juni was alles gereed om het bouwproject te starten. Dit hield niet alleen in dat het museum van zijn complete inboedel was ontdaan,

better in the Gemeentemuseum than in its own home! From the time of the show's opening until the end of the year, 193,247 visitors came to the Gemeentemuseum, roughly 20,000 more than in the previous period in 2011 (see pp. 25–27).

Forty-eight works travelled from The Hague to Tokyo, where a stunning exhibition entitled *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis* opened to great acclaim on 30 June. The Tokyo Metropolitan Museum attracted well over 750,000 visitors in just three months. The exhibition remained at the second venue, the Kobe City Museum, until 6 January 2013; by year end almost 1.2 million visitors had come to see the shows in Japan. Our partner, the Asahi Shimbun, generated enormous publicity for the event, and the public responded extremely well to the selection of works, which included Vermeer's *Girl with a Pearl Earring* (see pp. 30–33).

Groups of paintings ('ensembles') were sent to eight different museums in the Netherlands and Belgium for the duration of the build. The recipients of the loans were given a free hand to exhibit the works of art, so long as

they met the stringent climatic and security requirements of the Mauritshuis. Some chose to make small exhibitions, while others distributed the loans throughout their own permanent presentation (see pp. 28–29).

The remaining works were removed from the Mauritshuis in subsequent weeks, an impressive and complex logistical operation (see pp. 20–24). Everything, including paintings built into the walls and ceilings of the building, were taken out of the building (with the exception of the modern paintings in the main landing by Ger Lataster, which can not be removed from the ceiling). The pieces that were not lent elsewhere went into storage or to the temporary conservation studio for renovation. Thanks to the Johan Maurits Compagnie Foundation, the paintings from the Golden Room are being restored.

By 4 June, everything was in place to start the building project. This not only required emptying the building of its contents, but much more. As stated in earlier reports, the Mauritshuis is managing the project itself, which is highly exceptional for a Dutch state museum.

maar nog veel meer. Zoals in eerdere verslagen al te lezen was, leidt het Mauritshuis dit project zelf, wat zeer uitzonderlijk is voor een rijks-gesubsidieerd museum. De directie heeft samen met een stuurgroep het museum door de aanvraag-procedure voor de bouwvergunning gelooft, de aanbestedingsprocedure in gang gezet en zich beziggehouden met het ontwerp. Op de startdatum was alles geregeld. Het museum wist onverwachte problemen op te lossen, zoals de ontdekking van asbest in de nieuwe vleugel aan Plein 26. Aan het eind van het jaar verliep het project volgens plan, zowel qua tijdsplanning als qua begroting. Het Mauritshuis leidt niet alleen het volledige bouw-project, maar ook de financiering van de nieuwe uitbreiding. We zijn zeer verheugd dat we onze minimale doelstelling voor de financiering van de uitbreiding hebben gehaald nog voordat het project in juni 2012 van start ging. Het museum heeft vele financiële bijdragen mogen ontvangen, maar het belangrijkste wapenfeit was een groot nieuw samenwerkingsverband met Shell Nederland (zie pp. 16, 46-47).

Na de start van het project *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* verloor het museum zijn kernactiviteiten

niet uit het oog, zoals het aankopen van belangrijke toevoegingen voor de collectie schilderijen. In 2012 was het museum in de gelegenheid een prachtig stilleven van de Vlaamse schilder Clara Peeters aan te kopen uit een Amerikaanse particuliere collectie. Het Mauritshuis kon deze aanwinst financieren dankzij de onschatbare hulp van de BankGiro Loterij, een uiterst genereuze bijdrage van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, die als doelstelling heeft nieuwe aankopen te ondersteunen, de Vereniging Rembrandt en de heer H.B. van der Ven, een particulier die ook in het verleden al royaal heeft bijgedragen aan de collectie (zie pp. 34-35).

In 2011 werd het Mauritshuis geëvalueerd door een visitatiecommissie, op uitnodiging van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) en onder toezicht van de Vereniging van Rijksgesubsidieerde Musea (VRM). Het eindrapport verscheen in april 2012, en was uitmuntend. Het Mauritshuis scoorde hoog in alle categorieën en de commissie was lovend over de manier waarop het museum het bouwproject leidt en over zijn toekomstvisie. Zoals het voorwoord al zei: ‘We kunnen trots zijn op “ons” Mauritshuis!’ Bij zoveel

Accordingly, the directors and steering committee shepherded through the application for planning permission, the calls for tender and continuing design work on time for the planned start date. The museum was also able to cope with unexpected developments, such as the discovery of asbestos in the new wing at Plein 26. By year end, the project remained on time and on budget. The Mauritshuis is not only managing the entire building project, but financing the new extension as well. We are delighted to report that we met our minimum fundraising target for the new extension before the building project kicked off in June this year. Many contributed funds, but perhaps the most significant was a major new partnership with Shell Nederland (see pp. 16, 46-47).

While the project *Mauritshuis Building for the Future* got underway, the museum continued its core activities, one of which is acquiring outstanding new works for the collection. This year, the museum had the opportunity to buy a magnificent still life by the Flemish artist Clara Peeters from a U.S. private collection. The Mauritshuis was able to fund the purchase thanks to the invaluable

BankGiro Loterij, a large grant from the Friends of the Mauritshuis Foundation, which has as its mission to support new acquisitions, the Rembrandt Association and Mr H.B. van der Ven, a private individual who has already contributed generously to the collection in the past (see pp. 34-35).

In 2011 the Mauritshuis was evaluated by a visiting committee, part of the programme initiated by the Ministry for Education, Culture and Science and administered by the Association of State Museums. The final report appeared in April of this year, and was outstanding. The Mauritshuis scored well in all categories, and the committee was full of praise for the manner in which the museum is managing its building project and its vision for the future. As the foreword stated, ‘We can be proud of “our” Mauritshuis!’

In the face of so much positive news and feedback, the Mauritshuis was surprised to hear in mid-May that the Council for Culture was critical of the museum’s subsidy application for the period 2013–2016. In its report *Slagen in cultuur* (Succeeding in Culture), the Council ranked the Mauritshuis in the third of five categories of museums,

goede berichten en positieve feedback was het Mauritshuis dan ook verrast toen het half mei te horen kreeg dat de Raad voor Cultuur kritisch was over de subsidieaanvraag van het museum voor de periode 2013–2016. In het rapport *Slagen in cultuur* plaatste de Raad het Mauritshuis in de categorie drie (van in totaal vijf) van instellingen die ‘op één of meer onderdelen onderpresteren’, en men adviseerde de staatssecretaris van Cultuur om de exploitatiesubsidie van het museum substantieel terug te brengen. Sommige conclusies, bijvoorbeeld dat de ‘instelling geen vernieuwend plan heeft geformuleerd voor de herinrichting en het gebruik van het Mauritshuis na de verbouwing’ en dat ‘de algemene indruk is dat men sterk leunt op de kwaliteit van de collectie’, staan lijnrecht tegenover de positieve beoordeling van de visitatiecommissie. Wat het museum heeft bereikt op het gebied van projectmanagement en fondsenwerving voor Mauritshuis bouwt aan de toekomst, kwam nauwelijks aan de orde. Het Mauritshuis heeft bezwaar gemaakt en op uitnodiging van de staatssecretaris een brief geschreven waarin feitelijke onjuistheden zijn rechtgezet. Dit resulteerde in een aanzienlijke correctie

van de bezuiniging, maar tot onze grote spijt bleef de plaatsing in categorie drie gehandhaafd.

Het gekorte subsidiebedrag, en met name de argumentatie die eraan ten grondslag lag, was een grote tegenslag, maar het museum zal er alles aan doen om deze te boven te komen. De directie en het managementteam hebben besloten – ondanks de grote werkdruk vanwege het bouwproject – het advies van de Raad direct te verwerken in de plannen voor de periode na de heropening. Het resultaat is een gloednieuwe strategie en een bescheiden reorganisatie van het personeel. Het managementteam zal worden uitgebreid met twee nieuwe leden, één voor fondsenwerving en één voor educatie in de ruimste zin van het woord (voor kinderen en voor volwassenen). Volgend jaar worden nieuwe collega’s aangenomen gespecialiseerd in nieuwe media, kindereducatie en marketing. Deze organisatorische veranderingen weerspiegelen de prioriteiten van het Mauritshuis in de komende jaren: de noodzaak meer inkomsten te genereren en de wens zijn missie te verwezenlijken: het beste van de Nederlandse schilderkunst uit de Gouden Eeuw met anderen delen, op de meest vernieuwende en proactieve manier.

which ‘underperform in one or more areas’, and advised the State Secretary for Culture to cut the museum’s operations subsidy substantially. Some of the comments in the evaluation – such as ‘the institution has not formulated an innovative plan for the redevelopment and use of the Mauritshuis after the renovation’ and the ‘general impression is that one leans strongly on the quality of the collection’ – fly in the face of the positive evaluation from the visiting committee. The considerable achievements in the area of project management and fundraising for *Mauritshuis Building for the Future* barely received mention. The Mauritshuis therefore disagreed with this evaluation, and submitted a letter with its objections to factual inaccuracies on the invitation of the State Secretary. This resulted in a substantial correction in the cut, but to the museum’s great regret, the museum remained in the third category of museums.

The subsidy cut, and especially the reasoning behind it, was a blow to the Mauritshuis, but the museum also prides itself on its ability to bounce back. The directors and management team decided

to incorporate the Council’s advice in its plans for the period after the reopening, which the Mauritshuis intended to write in the summer of this year in any event. The result is a brand-new strategy and a modest reorganisation of staff. In future, there will be two new members of the management team, one for fundraising and the other for education in its broadest sense (children, adults and interpretation). New staff members specialising in new media, children’s education and marketing will join the museum next year. These organisational changes reflect the priorities that the Mauritshuis faces in coming years: the need to generate more income and the desire to carry out its mission – to share the best of Golden Age Dutch painting – in the most innovative and proactive way possible.

Mauritshuis bouwt aan de toekomst

Emilie Gordenker *Directeur*

Het project *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* werd realiteit op 4 juni 2012, toen de bouwwerkzaamheden officieel van start gingen. Het was een belangrijk moment en een hoogtepunt na vier jaar hard werken en voorbereiden. De burgemeester van Den Haag, Jozias van Aartsen, stond klaar voor de aftrap. Voorafgaand aan de start van het project werden door de directie en de stuurgroep de aanvraag voor de bouwvergunning en het aanbestedingstraject voorbereid. De procedure voor het verkrijgen van de bouwvergunning heeft vele maanden in beslag genomen. De diverse commissies en vertegenwoordigers van de gemeente Den Haag en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed die alle bij de aanvraag betrokken waren, hebben nauw samengewerkt om ervoor te zorgen dat de vergunning op tijd binnen was. Tegelijkertijd werden er vier aanbestedingen uitgeschreven conform de Europese richtlijnen. Deze werden alle met succes en zonder vertraging afgerond.

Op 6 augustus was het voorplein vrijgemaakt en in december was het hele voorplein uitgegraven en de nieuwe betonvloer gestort. Het Mauritshuis zelf stond inmiddels helemaal in de steigers.

Mauritshuis Building for the Future

Emilie Gordenker *Director*

The project *Mauritshuis Building for the Future* became a reality on 4 June of this year, when building works officially began. It was an important moment, the culmination of four years of hard work and preparation. The mayor of the city of The Hague, Jozias van Aartsen, was on hand for the kick-off. In the months leading up to the project's launch, the directors and steering committee prepared the application for planning permission and the calls for tender. The procedure for garnering planning permission was a matter of many months. The various committees and representatives from the city of The Hague and the Cultural Heritage Agency of the Netherlands who were involved with the application all worked together to ensure that the permission was granted on time. At the same time, four calls for tender were issued according to European guidelines. These tenders were all completed successfully and without delay.

Construction started on 6 August, when the forecourt had been cleared. By December, the entire forecourt had been dug out and a new concrete floor had been poured. The Mauritshuis

Binnen is het historische houtwerk afgedekt met een beschermlaag van hout en werden de wand-bespanningen verwijderd. Net als bij elk bouwproject liep niet alles exact volgens plan. In het voorjaar en de zomer werden de voorbereidingen getroffen voor de ondergrondse werkzaamheden aan de Korte Vijverberg, de straat tussen het Mauritshuis en de nieuwe vleugel op Plein 26. Er wordt gezegd dat dit de dichtstbekabelde straat van Nederland is en een groot gedeelte hiervan was nog nooit in kaart gebracht. De buizen voor de kabels en leidingen werden 15 meter onder de grond aangelegd, zodat de foyer ondergronds kan worden gebouwd zonder de bekabeling in de weg te zitten. Dit proces duurde langer dan voorzien en bracht meer kosten met zich mee. Een andere onverwachte ontwikkeling was de ontdekking van asbest in de nieuwe vleugel bij aanvang van de sloopwerkzaamheden. Het asbest werd snel verwijderd conform overheidsvoorschriften en het bouwplan werd bijgesteld om deze vertraging op te vangen. Aan het eind van het jaar lag het project weer op schema en liep het binnen de begroting, een grote prestatie voor zo'n complex project dat door het museum zelf wordt uitgevoerd.

Intussen ging de fondsenwerving gewoon door. De minimumdoelstelling van 22,7 miljoen euro voor de nieuwe uitbreiding werd gehaald voordat de bouwwerkzaamheden van start gingen. De basis werd gelegd met eerdere bijdragen van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, de BankGiro Loterij en de Europese Unie (EFRO Kansen voor West). Dit jaar is het Mauritshuis een belangrijke samenwerking aangegaan met Shell Nederland, dat 3 miljoen euro zal bijdragen aan het project en aan wetenschappelijk onderzoek. De overeenkomst werd op 22 februari getekend door Peter Voser, bestuursvoorzitter van Royal Dutch Shell, en de directie van het Mauritshuis, onder grote belangstelling van de media. Andere financiële bijdragen kwamen van stichtingen zoals het Fonds 1818, de FIL Foundation (de eerste subsidie ooit voor een Nederlandse instelling), Stichting Virtutis Opus, de Dutch Masters Foundation en vele andere.

Toen het museum zijn minimumdoelstelling had behaald, heeft het zijn fondsenwervende activiteiten voortgezet voor de financiering van een aantal extra zaken die buiten de eerste kostenrekening waren gehouden, zoals de renovatie van het restauratie-

itself had been covered in scaffolding. Inside, the historic woodwork was covered with a protective layer of particle board, and the fabric wall covering removed. As with any building project, not everything went exactly to plan. During the spring and summer, work was underway to prepare the Korte Vijverberg, the street between the Mauritshuis and its new wing at Plein 26, for the underground extension. More cables and wiring are reputed to run under this street than under any other in the entire country, and much of this had never been inventoried. Tubes were drawn 15 metres below ground through which to run the cables, making it possible to build the foyer under the street without disturbing them. This process was more lengthy and costly than anticipated. Another unexpected development was the discovery of asbestos in the new wing at Plein 26 when demolition work began. The asbestos was quickly removed according to government regulations, and the schedule was adjusted to absorb this delay. By year end, the project was on time and on budget, a real achievement for such a complex project being run by the museum itself.

Meanwhile, fundraising continued apace. The minimum target of € 22.7 million for the new extension was achieved before the building works began in June. Earlier funding from the Ministry for Education, Culture and Science, the BankGiro Loterij and the European Union (EFRO Kansen voor West) laid the groundwork. This year, the Mauritshuis entered a major partnership with Shell Nederland, which will contribute € 3 million to the project and to scientific research. The agreement was signed by C.E.O. of Royal Dutch Shell Peter Voser and the directors of the Mauritshuis on 22 February, and received considerable press coverage. Further funding was received from foundations, such as Fonds 1818, the FIL Foundation (first ever grant to an institution in the Netherlands), Virtutis Opus Foundation, the Dutch Masters Foundation and many others.

Having achieved its minimum target, the museum continued fundraising activities to finance a number of extra items that had been kept outside of the initial cost calculations, such as the renovation of the conservation studio, a new lighting system and new furnishings. A special

In de zalen is de wandbespanning losgemaakt, om later te worden vervangen.

Werkzaamheden voor de nieuwe liftschacht in het souterrain van het stadspaleis.

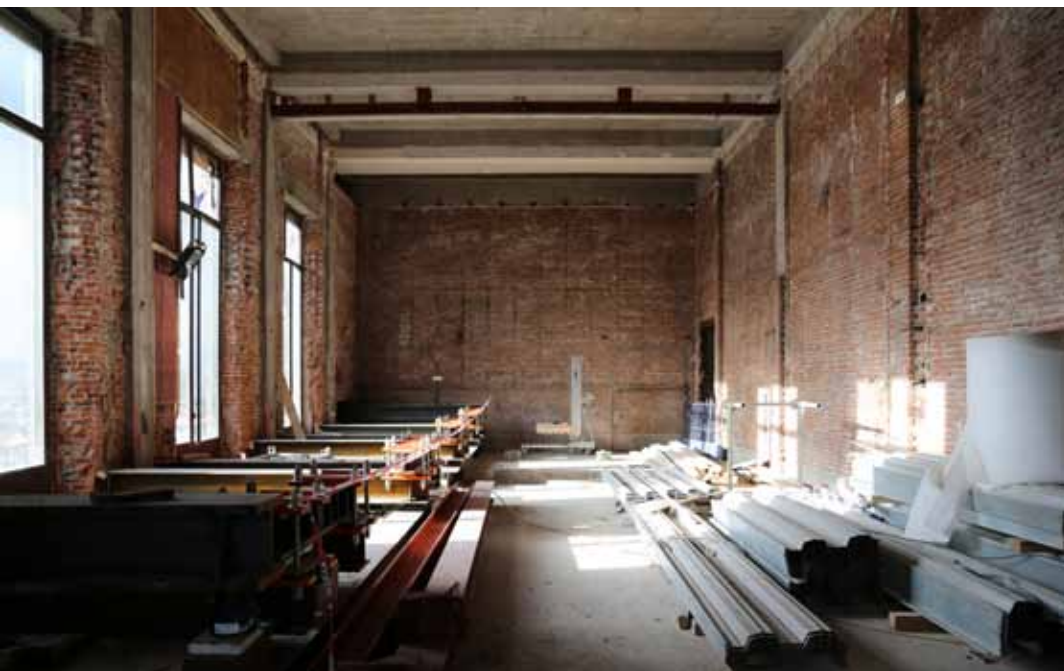
Interieur van de nieuwe tentoonstellingszaal van het Mauritshuis tijdens de verbouwing.

In the picture galleries, the old wall coverings have been carefully removed to make way for new ones.

Work for the lift shaft being carried out in the basement of the city palace.

Interior of the new exhibition gallery of the Mauritshuis during building work.

atelier, een nieuw lichtplan en nieuwe meubels. Tijdens een speciaal gala op 29 oktober, een primeur voor het museum, werd € 120.000 opgehaald, allemaal van particuliere geldschietters die een bijdrage wilden leveren aan het nieuwe lichtplan voor het Mauritshuis. Aegon was zo genereus om het evenement te sponsoren. Het werd georganiseerd door een groep vrijwilligers onder de deskundige leiding van Maya Meijer-Bergmans. De nieuwe businessclub Confrérie Pictura, genoemd naar een zeventiende-eeuws schildersgenootschap in Den Haag, haalde zijn eerste drie 'founding members' binnen: Aegon, AON Nederland en Siemens Nederland. De Confrérie is opgericht om een programma voor permanente educatie te ondersteunen, een nieuw initiatief dat bij de heropening zal worden gepresenteerd. Anderen hebben zeer royaal gedoneerd voor het restauratie-atelier en de educatieve ruimte. We zijn al onze donateurs buitengewoon dankbaar, want zonder hun bijdrage, of het nu gaat om grote zakelijke sponsorcontracten of kleine particuliere giften, zouden we niet in staat zijn ons doel te bereiken: het Mauritshuis klaarmaken voor de toekomst.

gala held on 29 October, a first for the museum, brought in € 120,000, all from private donors who wanted to contribute to a new lighting system for the Mauritshuis. Aegon generously sponsored the event, which was organised by a group of volunteers under the expert guidance of Maya Meijer-Bergmans. A new business club, called the Confrérie Pictura after a seventeenth-century painters guild in The Hague, acquired its first three founding members: Aegon, AON Netherlands and Siemens Netherlands. The Confrérie was set up to support a lifelong learning programme, a new initiative that will launch with the reopening. Other individuals made extremely generous gifts directly to the museum for the conservation studio and the education space. We are deeply grateful to all of our donors, because without every contribution – from large corporate sponsoring agreements to small private contributions – we would not be able to fulfil our goal of readying the Mauritshuis for its future.

De nieuwe foyer van het Mauritshuis tijdens de werkzaamheden.

The new foyer at the Mauritshuis during building work.

Uithuizing collectie

Op 1 april 2012 om 17.00 uur sloot het Mauritshuis voorlopig zijn deuren voor het publiek. Reeds de dag erna werd begonnen met het uithuizen van de kunstcollectie om het gebouw leeg te maken voor de start van het bouwproject. Hier waren maanden van intensieve voorbereiding aan voorafgegaan. Zo werden van alle objecten conditierapporten opgesteld en in sommige gevallen moesten kleine behandelingen aan schilderijen en lijsten worden uitgevoerd om ze reisklaar te maken. Het eerste kunstwerk dat het gebouw verliet, was Vermeers *Meisje met de parel*. Deze publiekslieveling ging rechtsreeks naar de Galerij Prins Willem V, waar het de volgende dag alweer te bezichtigen was. Als laatste werd in juni het grote plafondduk van Jacob de Wit uit de Potterzaal opgerold, via het raam uit het gebouw getakeld en naar een externe

opslagplaats gebracht. In de tussenliggende weken hadden ook alle andere collectiestukken elders een veilig onderkomen gevonden, onder andere in het Gemeentemuseum Den Haag waar gedurende de gehele sluitingsperiode meer dan 100 meesterwerken uit het Mauritshuis te zien zijn (zie pp. 25-27). Alleen de twee grote schilderijen van Ger Lataster bleven goed beschermd op hun plek in de Trapzaal, omdat ze tegen het plafond zijn gelijmd en daarom niet verwijderd kunnen worden.

Bijgaande fotoreportage toont enkele memorabele momenten uit deze succesvolle operatie, waarbij vrijwel alle medewerkers van het museum waren betrokken en nauw werd samengewerkt met art handlers, transporteurs en externe adviseurs. Inmiddels zijn de voorbereidingen voor de inhuizing, die in het voorjaar van 2014 zal plaatsvinden, in gang gezet.

Removal of the Collection

On 1 April 2012, at 5 pm, the Mauritshuis temporarily closed its doors to the public. The very next day, work started on moving the art collection from the building in order to prepare for the building project. Months of intense preparations had led up to this moment. For instance, condition reports were drawn up of all the objects, and in some cases minor treatments of paintings and frames had to be carried out to make them ready to travel. The first artwork to leave the building was Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*, one of the public's favourite paintings. It went straight to the Prince William V Gallery, where it was on view by the next day. The last to leave was Jacob de Wit's large ceiling piece from the Potter Room, which was rolled up, hoisted out of the building through the window, and taken to an external storage

facility. In the intervening weeks, all the other art works in the collection had also been moved to other locations, including the Gemeentemuseum Den Haag, where over 100 masterpieces from the Mauritshuis are on view during the entire period of closure (see pp. 25-27). Only the two large paintings by Ger Lataster were left in their place in the Main Landing, well protected, since they are glued to the ceiling and cannot be removed.

The photographs show several memorable moments from this successful operation, which involved almost all of the museum's staff, working closely with art handlers, transporters, and external consultants. The preparations have now been launched for the return of the collection, which will take place in the spring of 2014.

Het borstbeeld van Johan Maurits wacht in de hal van het Mauritshuis geduldig op zijn vertrek naar Tokio, als onderdeel van de reizende tentoonstelling.

The bust of Johan Maurits standing patiently in the hall of the Mauritshuis awaiting its departure for Tokyo, as part of the travelling exhibition.

Vermeers *Meisje met de parel* wordt opgehangen in de Galerij Prins Willem V. Daarna zou het schilderij nog enkele weken in het Gemeentemuseum te zien zijn, alvorens aan zijn wereldreis te beginnen.

De zeventiende-eeuwse trofeeënlijst die hoort bij Ferdinand Bols *Portret van Engel de Ruyter* wordt in een speciaal op maat gemaakt frame vanuit de Trapzaal naar beneden gebracht. Tijdens de sluitingsperiode zal deze lijst, samen met nog twee andere rijk gedecoreerde en vergulde trofeeënlijsten, uitvoerig worden onderzocht en behandeld.

Coördinator tentoonstellings-techniek Boy van den Hoorn kijkt toe hoe Potters *Stier* in een tijdelijk frame wordt geplaatst voor het transport naar het Gemeentemuseum

Met vereende krachten wordt het plafondstuk van Jacob de Wit naar beneden gebracht in de Potterzaal. Nadat het doek van bijna 4 x 6,5 meter op beschermend folie was gelegd, zou in de daaropvolgende dagen de temperatuur in de zaal langzaam worden opgevoerd. Dit werd gedaan om het doek soepeler te maken zodat het kon worden opgerold om via het raam het gebouw te verlaten.

The installation of Vermeer's *Girl with a Pearl Earring* in the Prince William V Gallery. After that, the painting spent several weeks on display at the Gemeentemuseum, before embarking on its journey around the world.

The seventeenth-century trophy frame of Ferdinand Bol's *Portrait of Engel de Ruyter* being taken downstairs from the Staircase Gallery in a special, custom-made crate. During the period of closure, this frame and two other richly-decorated and gilded trophy frames will be inspected meticulously and treated.

Boy van den Hoorn, Head of Art Handling, watching Potter's *Bull* being placed in a temporary frame for its transportation to the Gemeentemuseum.

In a communal effort, the ceiling painting by Jacob de Wit in the Potter Room was taken down. After the painting, which measures almost 4 x 6.5 metres, had been placed on protective foil, the temperature of the room would slowly be raised in the days that followed. This was done to increase the flexibility of the canvas so that it could be rolled up and taken out of the building through a window.

Helpende handen worden toegestoken bij het demonteren van de wandlampen uit de Gouden Zaal.

Medewerkers van het Gemeentemuseum hangen Vermeers *Gezicht op Delft* op in een van de zalen van Meesters uit het Mauritshuis.

Helping hands taking down the wall lamps from the Golden Room.

The installation of Vermeer's *View of Delft* in one of the galleries devoted to the exhibition *Masters from the Mauritshuis*.

Mauritshuis in Den Haag

In verband met de renovatie en uitbreiding van het Mauritshuis is het zeventiende-eeuwse stadspaleis voor een periode van ongeveer twee jaar voor het publiek gesloten. Een groot deel van de collectie is voor de duur van het bouwproject te bezichtigen in het Gemeentemuseum Den Haag. Vanaf zaterdag 28 april was daar, in een aparte vleugel, een selectie van ruim 120 topstukken ondergebracht. *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag* begint met een inleidende zaal met informatie over het gebouw en de collectie van het Mauritshuis en het bouwproject, onder meer door middel van een korte film. Vervolgens ziet men meesterwerken als Vermeers *Gezicht op Delft*, *Potters Stier* en Rembrandts *Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp* in een geheel nieuwe omgeving en thematische opstelling, die in grote lijnen de chronologie van de schilderijen

volgt. Meer dan ooit wordt nu de samenhang van de collectie getoond en door andere accenten wordt nog eens onderstreept hoe rijk en kwalitatief hoogstaand de verzameling is. Velen waren onder de indruk van de presentatie. De gewoonlijk witte wanden van de zalen zijn in stemmige tinten geschilderd, zodat de schilderijen bijzonder goed tot hun recht komen. Zo spat een kleurrijk historiestuk van Bloemaert van de blauw geschilderde wand. Bezoekers die de schilderijen van het Mauritshuis goed meenden te kennen, bleken verbaasd over wat ze te zien kregen. Voor informatie over de afzonderlijke schilderijen zijn tekstbordjes en een gratis audiotour beschikbaar, alsmede een apart publieksboek over de presentatie.

De huidige presentatie kent een precedent in de vorige eeuw, want in 1950 werden tijdens een verbouwing van het Mauritshuis ook al stukken in het Gemeentemuseum getoond. De toenmalige directeur A.B. de Vries schreef hierover in het jaarverslag: 'Het is een ... gelukkig experiment de zo vertrouwd gewaande schilderijen in een geheel andere omgeving te kunnen bekijken'. Deze woorden zijn ook nu weer van toepassing, want de

Mauritshuis in The Hague

The seventeenth-century city palace is closed to the public for approximately two years, due to the renovation and expansion of the Mauritshuis. A large proportion of the collection is on display at the Gemeentemuseum Den Haag. From Saturday 28 April onwards, a selection of over 120 of the museum's finest works is on view in a separate wing. *Masters from the Mauritshuis at the Gemeentemuseum Den Haag* starts with an introductory room with information about the Mauritshuis and its collection as well as the building project, including a short film. This is followed by masterpieces such as Vermeer's *View of Delft*, *Potter's Bull*, and Rembrandt's *Anatomy Lesson of Dr Nicolaes Tulp* in new surroundings and a completely new thematic arrangement, which largely follows the chronology of the paintings.

The display brings out better than ever the cohesiveness of the collection, as well as its richness and outstanding quality. Many visitors found the exhibition impressive. The walls of the galleries, which are usually white, were painted in evocative colours creating an environment that brings out the paintings' qualities. For instance, a colourful history painting by Bloemaert is stunning against the blue wall. Visitors who thought they were familiar with the paintings of the Mauritshuis were astonished by the display. Wall panels and an audio guide provide information about the individual paintings, and a separate catalogue about this exhibit is available.

This exhibition has a precedent in the previous century; while the Mauritshuis was being renovated in 1950, a selection from its collection was similarly displayed at the Gemeentemuseum. The then director A.B. de Vries wrote in the annual report: 'It is a happy ... experiment to be able to view the paintings, which seemed so familiar to us, in entirely different surroundings'. These words are just as applicable today, given the difference between the domestic 'look and feel' of the

huiselijke 'look and feel' van de intieme zalen van het Mauritshuis verschilt nogal van de zalen in het strak vormgegeven gebouw aan de Stadhouderslaan, als museum ontworpen door architect H.P. Berlage. Waar in het Mauritshuis de schilderijen tamelijk dicht op elkaar hangen, is in het Gemeentemuseum meer ruimte, vooral voor de grote schilderijen. Wat ook opvalt, is dat veel schilderijen recent zijn gerestaureerd, waardoor ze beter tot hun recht komen.

De oude meesters uit het Mauritshuis verkeren op de Stadhouderslaan in het gezelschap van hoogtepunten van de moderne schilderkunst uit de collectie van het Gemeentemuseum, van schilderijen door twintigste-eeuwse kunstenaars als Schiele en Bacon of de semi-permanente tentoonstelling *Mondriaan en de Stijl*. Men kan echter ook een kijkje nemen in het achttiende-eeuwse poppenhuis in een van de kunstnijverheidszalen, achter de tijdelijke winkel van het Mauritshuis.

Naast de tentoonstelling in het Gemeentemuseum zijn net als gewoonlijk nog eens 150 schilderijen uit de collectie van het Mauritshuis te zien in de Galerij Prins Willem V aan het Buitenhof,

in het oude hart van Den Haag. Deze historische ruimte is – naast Paleis Het Loo – de enige plek in Nederland waar getoond wordt hoe in de achttiende eeuw een vorstelijke schilderijenverzameling werd gepresenteerd: in een lange, hoge zaal waarvan de muren van onder tot boven vol hangen.

intimate rooms of the Mauritshuis and the sleek lines of the building on Stadhouderslaan, designed as a museum by the architect H.P. Berlage. Whereas in the Mauritshuis the paintings hang quite close together, in the Gemeentemuseum there is more space, especially for the large paintings. It is also striking that many of the paintings have recently been restored, as a result of which they are now seen to better advantage.

At the Stadhouderslaan, the Old Masters from the Mauritshuis rub shoulders with the highlights of modern painting from the collection of the Gemeentemuseum, from paintings by twentieth-century artists such as Schiele and Bacon or the semi-permanent exhibition *Mondriaan and De Stijl*. But visitors can also take a look inside the eighteenth-century dolls' house in one of the galleries devoted to the decorative arts, behind the Mauritshuis's temporary shop.

Besides the exhibition at the Gemeentemuseum, there are – as usual – another 150 paintings from the collection of the Mauritshuis on view in the Prince William V Gallery at the Buitenhof, in the old heart of The Hague. This

historic space is – with Het Loo Palace – the only place in the Netherlands that shows us how a princely collection of paintings was presented in the eighteenth century: in a long, high gallery whose walls were full of paintings from top to bottom.

Mauritshuis in Nederland en België

Tijdens de renovatie en uitbreiding van het museumgebouw wordt de collectie zoveel mogelijk voor het publiek zichtbaar gehouden. Naast de presentatie in het Gemeentemuseum (pp. 25-27) zijn daarom samenhangende ensembles van in totaal 63 schilderijen en 4 beeldhouwwerken uitgeleend aan acht musea in Nederland en België (zie het volledige overzicht op pp. 72-75), waarbij in onderling overleg is getracht de selectie zo goed mogelijk aan te laten sluiten bij de collecties van de ontvangende musea.

Zo zijn tien vroege schilderijen uit het Mauritshuis te gast in het Groeningemuseum te Brugge. Het zijn merendeels werken van Vlaamse meesters uit de periode 1475-1525, die een mooie aanvulling

vormen op de rijke collectie van het museum. Een groep landschappen en enkele achttiende-eeuwse schilderijen zijn uitgeleend aan Rijksmuseum Twenthe te Enschede, waar ze zowel in de vaste presentatie als in twee speciale tentoonstellingen zijn opgenomen. Voor het Dordrechts Museum werd gekozen voor werken van Dordtse meesters, aan het Frans Hals Museum werden Haarlemse werken uitgeleend en in het Amsterdam Museum hangen enkele portretten van Amsterdammers, waar ze tijdelijk zijn herenigd met hun stadgenoten. Stukken rond het Huis van Oranje worden getoond in Paleis Het Loo in Apeldoorn. Op deze manier kan de museumbezoeker ook buiten Den Haag verrast oog in oog komen te staan met goede bekenden uit het Mauritshuis.

Mauritshuis in the Netherlands and Belgium

During the renovation and expansion of the museum, as much of the collection as possible will be on display to the public. In addition to the exhibition in the Gemeentemuseum (see pp. 25-27), cohesive groups of paintings and sculptures have been lent to eight museums in the Netherlands and Belgium (see the complete overview of the 67 works on pp. 72-75). Selections were made in consultation with the borrowers to ensure the works were a good fit with their collections.

Ten early paintings from the Mauritshuis are, for example, in a temporary home at the Groeningemuseum in Bruges. Most of these are works by Flemish masters from the period

1475-1525, which offer a beautiful supplement to the museum's rich collection. A group of landscapes and a handful of eighteenth-century paintings were lent to Rijksmuseum Twenthe in Enschede, where they were both incorporated into the permanent exhibition and featured in two special exhibitions. Works were selected by masters originating from Dordrecht for the Dordrechts Museum. Similarly, works from Haarlem were sent to the Frans Hals Museum, and several portraits of Amsterdammers are now in the Amsterdam Museum, where they are temporarily reunited with other sitters from Amsterdam. Works related to the House of Orange are on view at Het Loo Palace in Apeldoorn. In this way, visitors to museums outside The Hague unexpectedly encounter well-known works from the Mauritshuis.

Installatie van Melchior
d'Hondecoeters vogelstuk
uit het Mauritshuis in
Paleis Het Loo.

Installation of Melchior
d'Hondecoeter's
bird piece from the
Mauritshuis in Het Loo
Palace.

Mauritshuis in Japan

Met ruim een miljoen bezoekers was de reizende tentoonstelling van het Mauritshuis in Japan een overweldigend succes. De tentoonstelling ging in juni 2012 van start in de nieuwe tentoonstellingsvleugel van het Tokyo Metropolitan Art Museum om vervolgens door te reizen naar het Kobe City Museum. *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis* bestond uit 48 topstukken uit de collectie van het Mauritshuis, waaronder meesterwerken van Rembrandt, Hals, Steen, Fabritius, Rubens en Van Dyck. Maar ook de kunstenaar die momenteel ongelofelijk populair is in Japan was goed vertegenwoordigd: Johannes Vermeer, van wie zowel het *Meisje met de parel* als het vroege werk *Diana en haar nimfen* in de tentoonstelling was opgenomen. *Meisje met de parel* mocht op een geweldig enthousiasme van het Japanse publiek

rekenen. Dit was te merken aan de vele bezoekers, maar ook aan alle aandacht die in de media – van kranten, tijdschriften en documentaires tot social media – aan de tentoonstelling werd geschonken. *Meisje met de parel* was alom tegenwoordig in Tokio en Kobe. Haar gezicht sierde talloze ansichtkaarten, boeken, postzegels, billboards en zelfs bussen en metro's. Speciaal voor de tentoonstelling verscheen een 'Nijntje met de parel'-knuffel.

Meisje met de parel was twee keer eerder te zien in Japan. In 1984 was het onderdeel van een tournee van schilderijen van het Mauritshuis tijdens de restauratie van het gebouw en in 2000 reisde het werk nog een keer af naar het land van de rijzende zon. Bij zowel de catalogus uit 1984 als uit 2000 prijkt het meisje op de omslag, wat duidelijk maakt dat het schilderij toen ook al als een hoogtepunt in de schilderkunst van de Gouden Eeuw werd gezien. Desondanks had het nog niet de iconische status die het in de tussentijd heeft verworven. Deze groeiende bekendheid hangt ongetwijfeld samen met de verfilming in 2003 van Tracy Chevaliers roman *Girl with a Pearl Earring* (1999), waardoor het schilderij nog meer bekendheid heeft gekregen bij het grote publiek. De nieuwe 'sterren-

Mauritshuis in Japan

With well over one million visitors, the Mauritshuis's travelling exhibition in Japan was a resounding success. The show opened in June 2012 in the new exhibition wing of the Tokyo Metropolitan Art Museum, after which it travelled to the Kobe City Museum. *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis* consisted of 48 masterpieces from the collection of the Mauritshuis, including paintings by Rembrandt, Hals, Steen, Fabritius, Rubens and Van Dyck. The artist whose popularity has recently soared to new heights in Japan, Johannes Vermeer, was also well represented: both *Girl with a Pearl Earring* and his early work *Diana and Her Nymphs* were included in the exhibition. The Japanese responded to *Girl with a Pearl Earring* with great enthusiasm. This was reflected not only in the large number of

visitors, but also in the generous media coverage of the exhibition, in newspapers, periodicals, documentaries, and social media. *Girl with a Pearl Earring* was a ubiquitous presence in Tokyo and Kobe. Her face shone from countless picture postcards, books, postage stamps, billboards, and even buses and metro trains. A 'Miffy with a Pearl Earring' soft toy was produced especially for the exhibition.

Girl with a Pearl Earring had been shown in Japan twice before. In 1984 it was part of a touring exhibition of paintings from the Mauritshuis during the restoration of the building, and in 2000 it made a second journey to the land of the rising sun. The girl adorns the covers of both the 1984 and 2000 catalogues – evidence that the painting was already seen then as one of the greatest artistic achievements of the Golden Age. However, it had not yet attained the iconic status it has acquired since then. This growing fame is undoubtedly related to the 2003 film of Tracy Chevalier's novel *Girl with a Pearl Earring* (1999), which made the painting even more widely known among the general public. Its new 'star status' was also

Bezoekers wachten in de rij.

De Japanse actrice Emi Takei als het Meisje met de parel.

Zaal met het Meisje met de parel in het Tokyo Metropolitan Art Museum.

Visitors waiting in line.

The Japanese actress Emi Takei as the Girl with a Pearl Earring.

Room with the Girl with a Pearl Earring in the Tokyo Metropolitan Art Museum.

status' kwam ook tot uitdrukking in de inrichting van de tentoonstelling in Japan. Waar het meisje in 1984 en 2000 nog 'gewoon' tussen de andere zeventiende-eeuwse meesterwerken hing, was voor haar nu een ruime zaal gereserveerd waar bezoekers geduldig het moment afwachtten waarop zij even oog in oog met haar mochten staan. De Japanse bezoekers wilden deze bijzondere kans om het schilderij in het echt te kunnen zien niet aan zich voorbij laten gaan. Dit was ook duidelijk op de eerste dag van de tentoonstelling in Tokio, toen ruim voor openingstijd al zo'n 500 mensen buiten stonden te wachten.

Japanners houden van kunst. De liefde voor de Hollandse en Vlaamse zeventiende-eeuwse kunst in Japan is wellicht voor een deel te verklaren uit de raakvlakken die de schilderijen hebben met de Japanse kunst en cultuur. Rubens' 'Modello' voor de hemelvaart van Maria doet bijvoorbeeld volgens de Japanners in al zijn wervelende beweging denken aan de populaire en hyperdynamische Japanse 'manga' striptekeningen. De humoristische genrestukken van Steen kunnen zonder moeite verbonden worden met de eeuwenlange Japanse traditie van

reflected in the arrangement of the exhibition in Japan. While the painting had simply been hung among the other seventeenth-century masterpieces in 1984 and 2000, this time a large room was reserved for it. Visitors had to wait patiently for their turn to stand face to face with the famous 'girl'. Japanese visitors did not want to miss this unique opportunity to see the painting in real life. This was clear on the first day of the exhibition in Tokyo, when some 500 people were already standing in line before the doors opened.

The Japanese are great art lovers. The popularity of seventeenth-century Dutch and Flemish art in Japan may be explained in part by these paintings' similarities with Japanese art and culture. For example, Rubens's 'Modello' for the Assumption of the Virgin, a work with twisting movement, reminds Japanese viewers of the popular, dynamic Japanese manga comics. Steen's humorous genre paintings can easily be linked to the centuries-old Japanese tradition of caricature drawings. And Dutch still lifes, in which each object is placed with the utmost precision, have a counterpart in the great care that is devoted in

karikaturale tekeningen. En de Hollandse stillevens, waarop de plaatsing van elk voorwerp met de grootste precisie is uitgedacht, sluiten aan bij de grote zorg die in Japan wordt besteed aan de presentatie van voedsel. Maar wat is het dat nu juist de kunst van Vermeer zo specifiek tot de Japanse verbeelding laat spreken?

Een belangrijk element in het werk van Vermeer is de grote eenvoud van de voorstellingen. Vermeer richtte zich op de essentie van zijn onderwerp en zijn composities zijn altijd zorgvuldig uitgebalanceerd. De introspectieve kalmte die hij in zijn voorstellingen legde, is ook overal in de Japanse kunst en cultuur terug te zien, van het zenboeddhisme tot sprookjesachtige landschapsschilderingen met in mist gehulde bergtoppen. Schoonheid zit in eenvoud – een filosofie die misschien wel de essentie raakt van de liefde voor Vermeer in Japan. *Meisje met de parel* beantwoordt bovendien volledig aan het Japanse schoonheidsideaal: grote fonkelende ogen, een egale lichte huid en verfijnde gelaatstreken. Dit werd nog duidelijker toen het meisje er een Japans zusje bij kreeg: Emi Takei, een beroemde actrice, werd ter

promotie van de tentoonstelling getransformeerd tot Vermeers mysterieuze schoonheid.

In 2013 verruilde *Meisje met de parel* met andere topstukken Japan voor Amerika. De Amerikaanse tentoonstelling is opeenvolgend in het de Young Museum in San Francisco, het High Museum of Art in Atlanta en The Frick Collection in New York te zien. De reizende tentoonstelling zal ten slotte in 2014 in het Italiaanse Bologna eindigen, waarna de schilderijen in het heropende Mauritshuis weer op hun vertrouwde plek zullen schitteren.

De openingsplechtigheid in Tokio.

De persconferentie in Tokio.

Nijntje met de parel.
© Mercis bv

Het *Meisje met de parel* op een
Japanse bus.

Japan to the presentation of food. But what is the factor in Vermeer's art that appeals so specifically to the Japanese imagination?

An important element in Vermeer's work is the great simplicity of his images. Vermeer focused on the essence of his subject and his compositions are always carefully balanced. The introspective serenity he instilled in his scenes is also ever-present in Japanese art and culture, from Zen Buddhism to fairy-tale landscape paintings with mountain peaks veiled in mist. Beauty lies in simplicity – a philosophy that may well go to the heart of the Japanese affection for Vermeer. What is more, *Girl with a Pearl Earring* completely fulfils the Japanese ideal of beauty: large sparkling eyes, smooth light skin, and delicate facial features. This became even clearer when the 'girl' got a Japanese sister: to promote the exhibition, Emi Takei, a famous actress, was transformed into Vermeer's mysterious beauty.

In 2013 the *Girl with a Pearl Earring* left Japan for the United States, along with other highlights from the museum. The American show is on view successively at the de Young Museum in

San Francisco, the High Museum of Art in Atlanta, and The Frick Collection in New York. The travelling exhibition will end in Bologna, Italy, in 2014, after which the paintings will return to their familiar home in the reopened Mauritshuis.

The official opening in Tokyo.

The press conference in Tokyo.

Miffy with a pearl earring.
© Mercis bv

The *Girl with a Pearl Earring* on
a Japanese bus.

Clara Peeters

Werkzaam 1607/08 – in of na 1621

Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen

c. 1615

Paneel, 34,5 × 49,5 cm

Verworven met steun van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis, de BankGiro Loterij, de Vereniging Rembrandt (mede dankzij haar A.M. Roeters van Lennep Fonds, Utrechtse Rembrandt Cirkel en Caius Cirkel) en

H.B. van der Ven, 2012

Inv. 1203

Vanwege de hoge kwaliteit van de schildertechniek, de intieme uitstraling en de uitstekende bewarings-toestand past Clara Peeters' *Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen* uit omstreeks 1615 bijzonder goed in de collectie van het Mauritshuis. Het stilleven van de Vlaamse schilderes behoort tot haar beste werken. Op een rijk versierd mes zette Peeters haar signatuur. In het tinnen deksel van

de aardewerken kruik is de weerspiegeling van een vrouwengezicht met een wit kapje zichtbaar. Met dit zelfportret zette Peeters een tweede signatuur op het schilderij (zie afb. p. 40).

Het Mauritshuis had dit bijzondere schilderij al langer in het vizier, maar pas begin 2012 bleek de eigenaar bereid om het te verkopen. Het is een belangrijke aanwinst voor de Collectie Nederland, want in Nederlands openbaar bezit zijn werken van Peeters uiterst schaars. Peeters' schilderij slaat in het Mauritshuis een welkome brug tussen de zestiende-eeuwse *Keukenscène met Christus en de Emmaüsgangers* van Joachim Beuckelaer en de Haarlemse stillevens van Pieter Claesz en Willem Heda. Ook vormt het een belangrijke aanvulling op het werk van de vrouwelijke schilders Judith Leyster, Rachel Ruysch en Maria van Oosterwijck, die al in de collectie waren vertegenwoordigd (zie p. 36). Tot aan de heropening van het Mauritshuis medio 2014 is de aanwinst opgenomen in de tentoonstelling *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag*.

Clara Peeters

Active 1607/08 – in or around 1621

Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels

c. 1615

Panel, 34.5 × 49.5 cm

Acquired with the support of the Friends of the Mauritshuis Foundation, the BankGiro Loterij, the Rembrandt Association (thanks to its A.M. Roeters van Lennep Fund, Utrecht Rembrandt Circle and Caius Circle) and H.B. van der Ven, 2012

Inv. no. 1203

Clara Peeters's *Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels* of circa 1615 is an outstanding addition to the Mauritshuis collection due to its brilliant painting technique, its intimate character and its excellent state of preservation. This still life is one of the Flemish painter's finest works. Peeters placed her signature on a richly decorated knife. The reflection of a woman's face with a white cap is

just visible in the pewter lid of the earthenware jug. This self-portrait functioned as Peeters's second signature on the painting (see fig. p. 40).

The Mauritshuis had its eye on this extraordinary painting for some time, but it was not until early 2012 that the owner was prepared to sell it to the museum. It is a major acquisition for the Dutch national art collections, since there are very few works by Peeters in public institutions in this country. Peeters's painting is a welcome bridge between the sixteenth-century *Kitchen Scene with Christ at Emmaus* by Joachim Beuckelaer and the Haarlem still lifes of Pieter Claesz and Willem Heda in the Mauritshuis collection. It also forms a superb complement to the work of the women painters Judith Leyster, Rachel Ruysch and Maria van Oosterwijck, who are already represented by masterpieces in the collection (see p. 36). Until the reopening of the Mauritshuis, the acquisition is on display in the exhibition *Masters from the Mauritshuis at the Gemeentemuseum Den Haag*.

Rachel Ruysch

1664–1750

Vaas met bloemen

1700

Doek, 80 x 60 cm

Aangekocht in 1826

Inv. 51

Met het oog op de reizende tentoonstelling in de Verenigde Staten in 2013 is dit bloemstillevan van Rachel Ruysch gerestaureerd door Carol Pottasch. De voorstelling ging schuil achter een sterk vergeelde vernislaag. Het schilderij heeft dankzij de restauratie een metamorfose ondergaan. Ruysch schilderde een boeket dat over zijn hoogtepunt heen is: blaadjes krullen bruin om, de blauwe lis rechtsboven hangt er verlept bij en de bloem in het centrum van het schilderij is al uit het boeket geknipt. De zojuist afgesneden stengel wordt fel belicht. Andere bloemen blijken een langere

bloei duur te hebben, zoals de kraakheldere witte rozen. De ingenieuze compositie en nu weer zichtbaar geworden details maken dit tot een kwalitatief hoogstaand stilleven. Na de heropening van het Mauritshuis zal het aantrekkelijke schilderij een prominente plek krijgen in de vaste presentatie, en niet langer boven een doorgang worden getoond.

Rond 1700, het jaar waarin dit schilderij werd voltooid, was Ruysch een waar fenomeen. Het feit dat zij als vrouw zoveel talent en vakmanschap aan de dag legde, vond men uiterst fascinerend (vergelijk p. 34). Ruysch's schilderijen gingen voor enorme bedragen van de hand en zij werd als eerste vrouw lid van het Haagse kunstenaarsgenootschap Pictura. Haar faam als bloemenschilderes reikte tot ver over de landsgrenzen. Ze was werkzaam als hofschilder van Johann Wilhelm, keurvorst van de Palts in Düsseldorf, maar mocht vanwege haar gezin in Amsterdam blijven wonen. Kunstzinnig talent was niet onbekend in de familie, want van moederskant was Ruysch een kleindochter van Pieter Post, de architect die mede-verantwoordelijk was voor het ontwerp van het Mauritshuis.

Rachel Ruysch

1664–1750

Vase of Flowers

1700

Canvas, 80 x 60 cm

Purchased in 1826

Inv. no. 151

This flower still life was restored by Carol Pottasch in preparation for the travelling exhibition in the United States in 2013. The painting was obscured by a badly yellowed layer of varnish. Thanks to this restoration, the painting has undergone a metamorphosis. Ruysch painted a bouquet that is past its prime: leaves are brown and shrivelled, the blue iris at upper right is wilting and droops down, and the flower in the middle of the painting has already been cut out of the bouquet. The freshly cut stalk is brightly illuminated. Other blooms are apparently longer-lasting, such as the immaculate

white roses. The ingenious composition and the details that have now become visible again, make this a still life of very superior quality. After the Mauritshuis reopens, this beautiful painting will acquire a prominent place in the permanent exhibition instead of being hung above a passageway, as it was before.

Ruysch was a veritable phenomenon around 1700, the year in which this painting was completed. People were mesmerized by the fact that a woman could display so much talent and skill (see p. 34). Ruysch's paintings changed hands for very high prices and she became the first woman to join the Hague-based artists' society Pictura. Her fame as a flower painter reached far beyond the country's borders. She worked as court painter to Johann Wilhelm, Elector Palatine in Düsseldorf, but was permitted to remain in Amsterdam to live with her family. Artistic talent was nothing new in the family; Ruysch's maternal grandfather was Pieter Post, one of the architects responsible for the design of the Mauritshuis.

Gillis van Tilborch

c. 1625–c. 1678

Familieportret

c. 1665

Doek, 80 × 104 cm

Tentoongesteld in Galerij Prins Willem V

Aangekocht in 1827

Inv. 262

Dit groepsportret van de in Brussel werkzame schilder Gillis van Tilborch is gerestaureerd door stagiair Susan Smelt in het kader van haar opleiding tot restaurator aan de Universiteit van Amsterdam. Het doek toont twaalf personen in een kamer met goudleerbehang en schilderijen. De afbeelding vormt een belangrijke bron voor onderzoek naar interieurs in de zeventiende eeuw, en daarom is het jammer dat niets bekend is over de afgebeelde personen. Constructief verkeerde het familieportret in een redelijke conditie, maar de leesbaarheid van

de voorstelling liet de laatste jaren zoveel te wensen over, dat het doek niet meer op zaal getoond werd. De laatste uitgebreide restauratie vond plaats in 1891. Bij de huidige behandeling is een dikke laag gecraqueleerd en vergeeld vernis afgenomen. Het bleek een uiterst lastig karwei om de oude vernislagen en overschilderingen te verwijderen zonder de originele verflaag aan te tasten. Om de zeer dikke vernis gecontroleerd te kunnen afnemen is gekozen voor een oplosmiddel in gelvorm. Het uitgebreide onderzoek naar diverse aspecten van het schilderij – naast materiaaltechnisch onderzoek werd onder andere ook de restauratiegeschiedenis onderzocht – is uitgebreid beschreven in de afstudeerscriptie van Smelt. Daarin valt onder meer te lezen dat de schilder de houten vloer over een zwart-wit geblokte tegelvloer heeft geschilderd.

Door de restauratie is het aanzien van het schilderij enorm verbeterd. Vanaf januari 2013 is het familieportret te zien in de Galerij Prins Willem V. In de vorstelijke ambiance van deze ruimte toont Van Tilborchs voorstelling hoe schilderijen bij vermogende Vlaamse burgers thuis werden opgehangen.

Gillis van Tilborch

c. 1625–c. 1678

Family Portrait

c. 1665

Panel, 80 × 104 cm

Exhibited at Prince William V Gallery

Purchased in 1827

Inv. no. 262

This group portrait by the painter Gillis van Tilborch, who worked in Brussels, was restored by intern Susan Smelt as part of her training at the University of Amsterdam to become a conservator. The painting shows twelve individuals in a room decorated with gilt leather and paintings. The scene is important as a documentary source for research on seventeenth-century interiors, and it is therefore unfortunate that we know nothing about the sitters. Structurally, the family portrait

was in reasonable condition, but the legibility of the composition had deteriorated to such an extent in recent years that it was no longer displayed in the galleries. The last major restoration took place in 1891. In the recent treatment, a thick layer of cracked, yellowed varnish was removed. It proved exceedingly difficult to remove the old layers of varnish and overpainting without damaging the original paint layer. A solvent in gel form removed the extremely thick layer of varnish in a controlled way. Smelt describes various aspects of the painting in detail in her master's thesis, such as technical research and the conservation history. She also demonstrates that Van Tilborch painted the wooden floor over a chequered, black-and-white tiled floor.

The restoration has enormously improved the painting's appearance. The family portrait has been on view in the Prince William V Gallery since January 2013. In contrast to the princely ambience of this building Van Tilborch's picture shows us how paintings were hung in the homes of affluent Flemish burghers.

Clara Peeters
Stillven met kazen, amandelen
en krakelingen
c. 1615
(detail, zie p. 34)

Clara Peeters
Still Life with Cheeses, Almonds
and Pretzels
c. 1615
(detail, see p. 34)

Jaarverslag 2012

Aanwinsten en bruiklenen	42
Tentoonstellingen	43
Onderzoek en collectiebeheer	44
Communicatie en educatie	55
Personeel en organisatie	62
Steunstichtingen	64
Bruikleenverkeer	69
Verkort financieel verslag	78

41

Annual Report 2012

Acquisitions and Loans	42
Exhibitions	43
Research and Collection Management	44
Public Affairs	55
Human Resources	62
Supporting Foundations	64
Loans	69
Summary Financial Report	78

Aanwinsten en bruiklenen

De collectie Hollandse schilderijen uit de Gouden Eeuw in het Mauritshuis geldt als een van de belangrijkste ter wereld. Bij de uitbreiding van de collectie richt het museum zich vooral op de invulling van lacunes. Er wordt niet naar volledigheid gestreefd, maar naar de verwerving van representatieve en karakteristieke schilderijen van meesters die van belang zijn geweest voor de Hollandse en Vlaamse schilderkunst van de vijftiende, zestiende en zeventiende eeuw. Gelet op de beperkte expositieruimte en de hoge kwaliteit van de reeds aanwezige schilderijen geldt ook een selectief beleid ten aanzien van schenkingen en legaten. In het verslagjaar slaagde het museum erin het volgende schilderij te verwerven uit particulier bezit:

Clara Peeters

Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen, c. 1615

Zie pp. 34-35

Het museum voert een actief beleid om de vaste presentatie te versterken met bruiklenen uit particuliere en openbare collecties in binnen- en buitenland (zie p. 75).

Sinds 1948 vindt een uitwisseling op semi-permanente basis plaats met het Rijksmuseum te Amsterdam. Ook de bruiklenen van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis werden gecontinueerd (zie pp. 75-76). In het museum wordt sinds enige jaren een aantal stukken uit particuliere verzamelingen als bruikleen getoond. In verband met het bouwproject zijn vele in langdurig bruikleen ontvangen schilderijen en andere objecten geretourneerd aan de eigenaren of overgedragen aan een andere instantie (zie pp. 76-77).

Acquisitions and Loans

The collection of Dutch paintings of the Golden Age in the Mauritshuis is one of the most important in the world. The museum seeks primarily to fill gaps in the collection. The aim is not completeness, but to acquire representative and characteristic paintings by masters who have been important for Dutch and Flemish painting of the fifteenth, sixteenth and seventeenth centuries. Given the limited amount of exhibition space and the high quality of the paintings already present, the policy on donations and bequests is also very selective. In the year under review, the museum was able to acquire the following painting from a private collection:

Clara Peeters

Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels, c. 1615

See pp. 34-35

The museum actively seeks to enhance the display of the permanent collection by adding loans from private and public collections from the Netherlands and elsewhere (see p. 75). Semi-permanent exchanges with

the Rijksmuseum in Amsterdam have taken place since 1948. Loans of paintings from the Friends of the Mauritshuis Foundation have also been continued (see pp. 75-76). Over the past few years, a number of works have been exhibited on loan from private collections. In connection with the building project, a number of paintings and other objects on long-term loan to the museum have been returned to the owners or transferred to other institutions (see pp. 76-77).

Tentoonstellingen

Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag Gemeentemuseum Den Haag

28 april 2012 tot medio 2014

Tot medio 2014 zijn meer dan 120 schilderijen en vier beelden uit de collectie van het Mauritshuis te zien in een aparte vleugel van het Gemeentemuseum Den Haag. Hieronder bevinden zich topstukken als Vermeers *Gezicht op Delft*, *Potters Stier* en Rembrandts *Anatomische les* (zie pp. 25-27). Bij deze presentatie verscheen een door de Stichting Vrienden van het Mauritshuis uitgegeven bezoekersgids, in het Nederlands en in het Engels.

Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis Tokyo Metropolitan Art Museum

30 juni – 17 september 2012

Kobe City Museum

29 september 2012 – 6 januari 2013

In 2012 ging een selectie van hoogtepunten uit de collectie op tournee in Japan, waaronder Vermeers *Meisje*

met de parel. De tentoonstelling in Tokio en Kobe was een groot succes (zie pp. 30-33). Bij deze tentoonstelling verscheen een uitgebreide catalogus met talrijke bijdragen van medewerkers van het Mauritshuis, tweetalig uitgegeven in het Japans en Engels.

Exhibitions

Masters from the Mauritshuis at the Gemeentemuseum Den Haag The Hague, Gemeentemuseum Den Haag

28 April 2012 to mid-2014

Until mid-2014, more than 120 paintings and four sculptures from the Mauritshuis collection are on display in their own wing of the Gemeentemuseum in The Hague. These include such masterpieces as Vermeer's *View of Delft*, *Potter's Bull* and Rembrandt's *Anatomy Lesson* (see pp. 25-27). The Friends of the Mauritshuis Foundation has published a visitor guide to this exhibition in Dutch and English.

Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis Tokyo, Metropolitan Art Museum

30 June – 17 September 2012

Kobe City Museum

29 September 2012 – 6 January 2013

A selection of highlights from the collection, including Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*, went on tour in

Japan. The exhibition in Tokyo and Kobe was very successful (see pp. 30-33). It was accompanied by a detailed bilingual Japanese-English catalogue with numerous contributions from Mauritshuis staff members.

Onderzoek en collectiebeheer

Onderzoek voor toekomstige tentoonstellingen

In het verslagjaar zijn voorbereidingen getroffen voor de tournee van hoogtepunten uit het Mauritshuis door Japan en de Verenigde Staten. De conditiecontroles en veiligheid van de schilderijen kregen veel aandacht, zowel voor, tijdens als na de kunsttransporten, evenals het aanbrengen van microklimaatdozen ter bescherming van de schilderijen. Ook werden begeleidende catalogi geschreven en geredigeerd. Daarnaast is een tentoonstellingsprogramma samengesteld voor na de heropening van het museum.

Collectie Registratie Systeem

Het in 2011 geïnstalleerde Adlib Collectie Registratie Systeem (CRS) heeft zijn nut bewezen bij het registreren van de verplaatsing van alle collectiestukken en bruiklenen tijdens de uithuizing in het voorjaar (zie ook pp. 20–24). De records zijn in het verslagjaar aangevuld met andere data, zoals tentoonstellingsgeschiedenis en herkomst.

Bestandscatalogus genrestukken

Het onderzoeken en ontsluiten van de eigen collectie

schilderijen behoort tot de kerntaken van het Mauritshuis. Na de publicatie van de bestandscatalogi van de historiestukken (1993) en de portretten (2004) is inmiddels gestart met het onderzoek voor de volgende deelcatalogus over de genrestukken. In het kader hiervan is reeds een aantal genrestukken uit de collectie aan een grondig kunsthistorisch en materiaaltechnisch onderzoek onderworpen, onder andere door middel van infrarood- en röntgenonderzoek en verfmonsteranalyses (zie p. 47). Dit onderzoek is in het verslagjaar voortgezet.

Als onderdeel van de samenwerking tussen het Mauritshuis en Shell Nederland zijn beide partijen als *Partners in Science* een gezamenlijk researchproject gestart, waarbij onderzoek wordt verricht naar het oeuvre van Jan Steen, genreschilder *par excellence* (zie voor de samenwerking ook p. 46).

Museale verwervingen

In het verslagjaar is de inventarisatie van de herkomsten van alle in de museumcollectie aanwezige objecten afgerond. Het door hoofdconservator Quentin Buvelot uitgevoerde onderzoek, beschreven in een eindrapportage, is verricht in het kader van het project *Museale Verwervingen vanaf 1933* van de Nederlandse Museumvereniging (NMV). De NMV streeft naar een zo volledig

Research and Collection Management

Research for Future Exhibitions

A great deal of preparation was undertaken in the year under review for the tour of highlights from the Mauritshuis to venues in Japan and the United States. Checking the condition of paintings and dealing with matters of safety and security demanded considerable attention, before, during and after transport, as did the construction of microclimate boxes to protect the paintings. Accompanying catalogues were also written and edited. In addition, the exhibition programme for after the re-opening was established.

Collection Registration System

The Adlib Collection Registration System (CRS), installed in 2011, was used to register the movements of all items belonging to the collection and loans during the removal operation in the spring (see also pp. 20–24). Other data were added to the records in the year under review, such as exhibition history and provenance.

Collection Catalogue of Genre Paintings

Researching and disseminating information about the

museum's own collection of paintings is one of the core activities of the Mauritshuis. Following the publication of collection catalogues of history paintings (1993) and portraits (2004), research is now under way for the next thematic catalogue, on genre paintings. As part of this project, a number of genre paintings in the collection have already been the subject of art-historical research and technical examination, involving infrared and X-ray examination, and paint sample analyses (see p. 47). This research was continued in the year under review.

In the context of the partnership between the Mauritshuis and Shell Nederland, the two parties launched a joint research project as 'Partners in Science', involving research on the oeuvre of Jan Steen, genre painter *par excellence* (for the collaboration, see also p. 46).

Museum Acquisitions

In the year under review the inventory project of the provenance of all objects in the museum collection was completed. The research conducted by senior curator Quentin Buvelot, described in a final report, was carried out as part of the project *Dutch Museum Acquisitions since 1933* of the Netherlands Museum Association (NMV). The NMV strives to obtain as complete as possible

mogelijke inventarisatie van voorwerpen waarvan de herkomstgeschiedenis verwijst naar roof, confiscatie, gedwongen verkoop of andere verdachte omstandigheden.

The Rembrandt Database

Op 19 september is The Rembrandt Database online gegaan tijdens een feestelijke bijeenkomst van het personeel van het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie (RKD) en het Mauritshuis. De database is het resultaat van een hechte samenwerking tussen beide Haagse instellingen. Op de Engelstalige website presenteren internationale musea en onderzoeksinstellingen informatie en documentatie over schilderijen van (of toegeschreven aan) Rembrandt. De database brengt over de hele wereld verspreide documenten virtueel bij elkaar, zodat het voor een wetenschappelijk publiek mogelijk wordt dit materiaal in samenhang te bestuderen. Het aantal opgenomen schilderijen was bij de lancering nog beperkt tot werken van het Mauritshuis, de National Gallery in Londen en The Metropolitan Museum of Art in New York, maar zal in de komende jaren steeds verder worden uitgebreid door samenwerking met onder andere het Rijksmuseum in Amsterdam, grote kunstmusea in Berlijn, Dresden en Kassel, de Alte Pinakothek in

München, het Musée du Louvre in Parijs, het J. Paul Getty Museum in Los Angeles en de National Gallery of Art in Washington (zie verder www.rembrandtdatabase.org en W. Donkersloot in *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nr. 3, pp. 6–11). Het RKD coördineert en beheert dit internationale samenwerkingsproject op de lange termijn, waarbij het Mauritshuis betrokken blijft in een adviserende rol. The Rembrandt Database wordt financieel mogelijk gemaakt door de Andrew W. Mellon Foundation in New York.

Rembrandt in het Mauritshuis

In 2012 vonden diverse activiteiten plaats ter voorbereiding van een herziene editie van *Rembrandt in the Mauritshuis* (1978). Het in 2011 in samenwerking met de Universiteit Antwerpen en de Technische Universiteit Delft uitgevoerde onderzoek met XRF imaging van de aan Rembrandt toegeschreven *Saul en David* (inv. 621) is gepubliceerd in een special over Rembrandt van *Technè*, het tijdschrift van het Centre de recherche et de restauration des musées de France.

Science4Arts

In het verslagjaar is het Mauritshuis onderzoekspartner geworden in het Science4Arts-programma (2012–2017). Hoofd-

an inventory of objects whose provenance history is indicative of plunder, confiscation, forced sale, or other suspicious circumstances.

The Rembrandt Database

The Rembrandt Database was launched on 19 September at a party for the staff of the Netherlands Institute for Art History (RKD) and the Mauritshuis. The database is the result of a close partnership between the two institutions, both based in The Hague. International museums and research institutes present information and documentation relating to paintings by (or attributed to) Rembrandt from the database on a new English-language website. The database virtually assembles documents that are dispersed around the whole world. At the launch, the website only offered material about paintings from the Mauritshuis, the National Gallery in London, and The Metropolitan Museum of Art in New York. Over the next few years the database and website will be further expanded by collaboration with institutions including the Rijksmuseum in Amsterdam, major art museums in Berlin, Dresden and Kassel, the Alte Pinakothek in Munich, the Musée du Louvre in Paris, the J. Paul Getty

Museum in Los Angeles, and the National Gallery of Art in Washington (see also www.rembrandtdatabase.org and W. Donkersloot in *Mauritshuis in focus* 25 (2012), no. 3, pp. 6–11). The RKD is responsible for the long-term coordination and management of this international cooperation project, in which the Mauritshuis will remain involved in an advisory capacity. The Rembrandt Database is made possible by the financial support of the Andrew W. Mellon Foundation in New York.

Rembrandt in the Mauritshuis

Various activities took place in 2012 in preparation for a revised edition of *Rembrandt in the Mauritshuis* (1978). A special Rembrandt issue of *Technè*, the journal of the French institution Centre de recherche et de restauration des musées de France, presented research carried out in 2011 in collaboration with the University of Antwerp and Delft University of Technology with XRF imaging of *Saul and David* (inv. no. 621), which is attributed to Rembrandt.

Science4Arts

In the year under review the Mauritshuis became a research partner in the Science4Arts Programme

restaurator Petria Noble en research scientist Annelies van Loon hebben in samenwerking met de Technische Universiteit Delft en de Universiteit van Amsterdam voor twee projecten een *Science4Arts*-subsidie gekregen van de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO). Onder leiding van prof. dr. Joris Dik van de TU Delft en in samenwerking met andere internationale partners heeft het *ReVisRembrandt*-project zich tot doel gesteld om nieuwe diagnostieke onderzoeksmethoden te ontwikkelen die het mogelijk maken om zowel chemische als fysieke veranderingen in olieverfschilderijen in kaart te brengen. Dit wordt gerealiseerd met behulp van nieuwe, non-destructieve beeldtechnieken, onder andere röntgenfluorescentie (XRF) scanning en multi-spectraal infraroodonderzoek, aangevuld met diverse (synchrotron) microanalyses van bestaande verfmonsters. Dit *Science4Arts*-project richt zich op het late werk van Rembrandt en wordt mede ondersteund door de Amerikaanse National Science Foundation (NSF). In het verslagjaar vond XRF scanning plaats van schilderijen van Rembrandt (inv. 584, 685, 840), alsmede schilderijen van Memling (inv. 595) en Steen (inv. 168).

Samen met de Universiteit van Amsterdam is het Mauritshuis ook betrokken bij *PAinT*, een ander

Science4Arts-project dat zich bezighoudt met (het simuleren van) chemische processen die veranderingen veroorzaken in olieverfschilderijen. Dit onderzoek – dat zich richt op reactie- en migratieprocessen in historische olieverven en de invloed van interne en externe condities hierop, zoals pigmentatie, laagopbouw, klimaat en gebruik van oplosmiddelen – is fundamenteel voor de conservering van schilderijen (zie www.s4a-paint.uva.nl).

Materiaaltechnisch onderzoek

In 2012 heeft Shell Nederland zich voor een periode van zes jaar als corporate sponsor verbonden aan het Mauritshuis. Als onderdeel van deze samenwerking is een gezamenlijk researchproject gestart naar het werk van Jan Steen. Shell stelt hiervoor zowel onderzoekers als apparatuur beschikbaar. Een belangrijk deel van de samenwerking is het onderzoek naar verfmonsters van schilderijen van het Mauritshuis door het Shell Technology Centre Amsterdam (STCA). Eerder deed Shell al jarenlange onderzoeks-ervaring op met het Van Gogh Museum. Samen met de restauratoren van het Mauritshuis zet Shell deze opgedane expertise de komende jaren in voor verder onderzoek naar Jan Steen. De inzichten die hieruit voortkomen worden gedeeld met specialisten, maar ook met het grote publiek.

(2012–2017). Chief conservator Petria Noble and research scientist Annelies van Loon were awarded a *Science4Arts* grant for two projects by the Netherlands Organization for Scientific Research (NWO), in partnership with Delft University of Technology and the University of Amsterdam. The *ReVisRembrandt* project, which will be led by Professor Joris Dik of Delft University of Technology and conducted in collaboration with other international partners, seeks to develop new diagnostic research methods that will make it possible to chart chemical and physical changes in oil paintings. This will be achieved with the aid of new, non-destructive imaging techniques, such as X-ray Fluorescence (XRF) scanning and multispectral infrared research, with the addition of diverse (synchrotron) microanalyses of existing paint samples. This *Science4Arts* project focuses on the late work of Rembrandt and is supported by institutions including the American National Science Foundation (NSF). In the year under review, XRF scanning was conducted on paintings by Rembrandt (inv. nos. 584, 685, 840), as well as paintings by Memling (inv. no. 595) and Steen (inv. no. 168).

Together with the University of Amsterdam, the Mauritshuis is also involved in *PAinT*, another

Science4Arts project, which concerns itself with simulating the chemical processes that cause changes in oil paintings. This research – which focuses on reaction and migration processes in historical oil paints and the influence on them of internal and external conditions, such as pigmentation, the structure of layers, climate, and the use of solvents – is fundamental to the conservation of paintings (see www.s4a-paint.uva.nl).

Technical Examination and Research

In 2012 Shell Nederland became corporate sponsor of the Mauritshuis for a period of six years. A joint research project was launched on the work of Jan Steen as part of this agreement. Shell is making researchers and apparatus available for this purpose. An important part of the collaboration is research on paint samples from paintings belonging to the Mauritshuis conducted by Shell Technology Centre Amsterdam (STCA). Shell has years of research experience working together with the Van Gogh Museum. Together with the conservators of the Mauritshuis, Shell will apply the expertise it has acquired to conduct further research on Jan Steen over coming years. The research findings will be shared with specialists as well as the general public. Shell researcher

In het kader van deze samenwerking is een aantal verfmonsters van schilderijen van Steen (inv. 165, 167, 168, 818, 1111) door Shell-onderzoeker Ralph Haswell onderzocht met de elektronenmicroscopie (SEM-EDX), in samenwerking met restaurator Sabrina Meloni. Shell is ook betrokken bij onderzoek naar schilderijen van Pellegrini (zie onder).

Met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie verrichtte natuurwetenschapper Annelies van Loon in deeltijd chemische analyses met elektronenmicroscopie (SEM-EDX, FOM-AMOLF Amsterdam) van verfmonsters van de volgende schilderijen als onderdeel van lopende restauraties: Van Beyeren (inv. 548), Flinck (inv. 866), Ruysch (inv. 151) en Van Tilborch (inv. 262). Daarnaast voerde zij werkzaamheden uit in het kader van de volgende projecten: de Rembrandt Database, de genoemde publicatie over de schilderijen van Rembrandt in het Mauritshuis alsmede *Science4Arts*.

Ten behoeve van het onderzoek voor de bestands-catalogus genrestukken (zie p. 44) werden de volgende schilderijen materiaaltechnisch onderzocht door middel van het microscopisch bestuderen van het verfoppervlak in combinatie met röntgen- en infraroodonderzoek alsmede verfmonsteranalyses: Brouwer (inv. 807), Hals (inv. 1060) en Steen (inv. 167, 818).

In het kader van het stageproject van Maartje van der Zalm, student aan de TU Eindhoven, is een aantal schilderijen met de Handheld XRF onderzocht. Deze non-destructieve techniek maakt het mogelijk om informatie over pigmentgebruik te verkrijgen zonder verfmonsters te nemen.

Conservering en restauratie

Dina Anchin (Master Program Paintings Conservation, Buffalo State College) werkte als ‘American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern’ aan de restauratie van een bloemstillevens van Abraham van Beyeren (inv. 548). Dit schilderij is opgenomen in de tournee van het Mauritshuis in de Verenigde Staten (2013).

Vanaf september vervulde Laura Hartman (Graduate Program in Art Conservation, Winterthur/University of Delaware) de positie van ‘American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern’. Evenals Julia van den Burg (Master Conservering en Restauratie, UvA) werkte zij aan de restauratie van schilderijen van Pellegrini (zie onder).

Susan Smelt (Master Conservering en Restauratie, UvA) werkte tot september aan de restauratie van een familieportret door Gillis van Tilborgh (zie pp. 38–39). Zij voltooide deze restauratie als freelance restaurator in de daaropvolgende maanden.

Ralph Haswell and conservator Sabrina Meloni used the electron microscope (SEM-EDX) to examine a number of paint samples from paintings by Steen (inv. nos. 165, 167, 168, 818, 1111). Shell is also involved in research on paintings by Pellegrini (see below).

With the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation, research scientist Annelies van Loon worked on a part-time study conducting chemical analyses using electron microscopy (SEM-EDX, FOM-AMOLF Amsterdam) of paint samples from the following paintings as part of ongoing restorations: Van Beyeren (inv. no. 548), Flinck (inv. no. 866), Ruysch (inv. no. 151) and Van Tilborch (inv. no. 262). She also carried out activities relating to the following projects: the Rembrandt Database, the publication on Rembrandt’s paintings in the Mauritshuis (mentioned above) and *Science4Arts*.

For the purposes of the collection catalogue on genre paintings (see p. 44) technical research was conducted on the following paintings by means of microscopic studies of the paint surface in combination with X-ray and infrared research and paint sample analyses: Brouwer (inv. no. 807), Hals (inv. no. 1060) and Steen (inv. nos. 167, 818).

In connection with the internship project of Maartje van der Zalm, a student at Eindhoven University of Technology, a number of paintings were examined using the Handheld XRF. This non-destructive technology makes it possible to obtain information about the use of pigments without taking paint samples.

Conservation and Restoration

Dina Anchin (Master’s Program in Paintings Conservation, Buffalo State College) worked as an ‘American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern’ on the restoration of a flower still life by Abraham van Beyeren (inv. no. 548). This painting was included in the tour of Mauritshuis highlights in the United States (2013).

From September onward, Laura Hartman (Graduate Program in Art Conservation, Winterthur/University of Delaware) held the position of ‘American Friends of the Mauritshuis Conservation Intern’. Together with Julia van den Burg (Master’s Program in Conservation and Restoration, University of Amsterdam), she worked on the restoration of paintings by Pellegrini (see below).

Susan Smelt (Master’s Program in Conservation and Restoration, University of Amsterdam) worked

Conservering en onderzoek trofeeënlijsten

Het onderzoek naar drie originele, rijk gedecoreerde zeventiende-eeuwse vergulde trofeeënlijsten (inv. 1198–1200) rond schilderijen van Bol en Mijtens (inv. 19, 113, 585) is voortgezet. Ten behoeve van dit onderzoek en de daarop volgende conserverende behandelingen heeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE), samenwerkingspartner in het project, verfmonsteranalyses en houtsoortdeterminaties verricht. In september werden röntgenopnamen van de lijsten gemaakt door René Gerritsen. Volgens de huidige planning zullen de lijsten in 2013 worden geconserveerd door twee externe specialisten, lijstenrestauratoren Renzo Meurs en Eric Bernhard, die in het verslagjaar het vooronderzoek voor hun rekening namen, onder supervisie van hoofdrestaurator Petria Noble. Daarnaast zal het materiaaltechnisch en kunsthistorisch onderzoek van deze lijsten worden voortgezet. Voor dit project is een speciale begeleidingscommissie gevormd, die naast medewerkers van het Mauritshuis bestaat uit Huub Baija, senior restaurator lijsten en vergulding van het Rijksmuseum, Wouter Kloek, oud-conservator schilderijen van het Rijksmuseum, en Eric Domela Nieuwenhuis, onderzoeker en conservator van de RCE. De Johan

Maurits Compagnie is bereid gevonden dit project financieel te ondersteunen.

Onderzoek en restauratie schilderijen Pellegrini

In september is begonnen met het onderzoek en de restauratie van het ensemble schilderijen van Giovanni Antonio Pellegrini, gewoonlijk ingebouwd in de Gouden Zaal van het Mauritshuis (inv. 1135–1149). In verband met de verbouwing en uitbreiding van het Mauritshuis zijn de veelal grote doeken uit de betimmering en het plafond gehaald en overgebracht naar een extern atelier, waar voldoende ruimte is om ze te behandelen. Carol Pottasch, senior restaurator van het Mauritshuis, wordt in dit project bijgestaan door een team van restauratoren, waaronder stagiaires Julia van den Burg (Universiteit van Amsterdam) en Laura Hartman (University of Delaware) en freelance restaurator Oleg Karuvits. In totaal gaat het om 34 vierkante meter beschilderd doek. De Johan Maurits Compagnie maakt dit grote project financieel mogelijk.

Het materiaaltechnisch onderzoek naar de schilderijen wordt uitgevoerd in samenwerking met Shell Nederland (zie p. 46). Tijdens het verwijderen van de verkleurde vernis, een behandeling die in september van start is gegaan, kwam een grijze waas op het oppervlak van de

until September on the restoration of a family portrait by Gillis van Tilborch (see pp. 38–39). She completed this restoration as a freelance conservator in the months that followed.

Trophy Frames: Conservation and Research

The research on three original, richly decorated seventeenth-century gilded trophy frames (inv. nos. 1198–1200) surrounding paintings by Bol and Mijtens (inv. nos. 19, 113, 585) was continued. For the benefit of this research and the subsequent conservation treatment, the Cultural Heritage Agency (RCE), a partner in this project, analyzed paint samples and identified woods. René Gerritsen made X-rays of the frames in September. According to the current planning, the frames will be conserved in 2013 by two external specialists, frame conservators Renzo Meurs and Eric Bernhard, who conducted the preliminary research in the year under review under the supervision of chief conservator Petria Noble. The technical research on materials and art-historical research on these frames will also be continued. A special supervisory committee was formed for this project. In addition to staff members of the Mauritshuis, this includes: Huub Baija, senior

conservator of frames and gilding at the Rijksmuseum, Wouter Kloek, former curator of paintings at the Rijksmuseum, and Eric Domela Nieuwenhuis, researcher and curator at the RCE. The Johan Maurits Compagnie very kindly agreed to provide the necessary financial support for this project.

Restoration and Research of Paintings by Pellegrini

Research and restoration of the ensemble of paintings by Giovanni Antonio Pellegrini, normally built into the Golden Room of the Mauritshuis (inv. nos. 1135–1149), began in September. These paintings, many of which are large, were removed from the panelling and the ceiling in connection with the renovation and expansion of the museum. They were transferred to an external studio with sufficient space to treat them. Carol Pottasch, Senior Conservator at the Mauritshuis, is leading the project with the assistance of a team of conservators, including interns Julia van den Burg (University of Amsterdam), Laura Hartman (University of Delaware) and freelance conservator Oleg Karuvits. In total, this project involves the treatment of 34 square metres of painted canvas. The Johan Maurits Compagnie Foundation provided the funds to make this major project possible.

schilderijen tevoorschijn. Om inzicht te krijgen in de aard en samenstelling van deze was zijn in november en december diverse verfmonsters in het laboratorium van Shell onderzocht met geavanceerde onderzoekstechnieken als DTMS, SEM-EDX en FTIR-ATR, in samenwerking met Pottasch en Annelies van Loon.

Bij dit omvangrijke onderzoeks- en restauratieproject behoort ook het bouwhistorisch onderzoek van de Gouden Zaal. Hierbij is Margriet van Eikema Hommes van de TU Delft/RCE betrokken. In het verslagjaar heeft zij, met Mariel Polman van het RCE, onderzoek gedaan in de Gouden Zaal naar verfsporen op het houtwerk. Tevens heeft zij de randen van de schilderijen materiaaltechnisch onderzocht.

Voor dit project is een begeleidingscommissie gevormd die naast medewerkers van het Mauritshuis bestaat uit Bernice Crijns (specialist kleur en schilderijen RCE), Margriet van Eikema Hommes, Richard Harmanni (specialist beschilderde binnenruimtes) en Jos van Och (Stichting Restauratie Atelier Limburg).

Uithuizing

Schilderijen en andere objecten werden getransporteerd

naar locaties als het Gemeentemuseum Den Haag, het tijdelijke restauratieatelier in Rijswijk en een extern depot, terwijl ook groepen schilderijen een onderdak vonden in musea in Nederland en België (zie pp. 72-75). Voor en na de transporten werden conditiecontroles van alle collectiestukken uitgevoerd. Aan het Rijksmuseum zijn 16 schilderijen en 45 portretminiaturen getourneerd. Diverse objecten van kunstnijverheid, waaronder ook vele verlichtingsarmaturen, werden overgedragen aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (voor een volledig overzicht, zie pp. 76-77).

Een aparte uitdaging was het uitnemen van de vele ingebouwde stukken in de Gouden Zaal, diverse schoorsteen- en bovendeurstukken en het plafond van de Potterzaal. Met name het grote plafondstuk door Jacob de Wit in de Potterzaal had bijzondere aandacht nodig, want het grote doek moest worden opgerold om het uit het gebouw te krijgen (zie afb. p. 23 en 'Het verhuizen van een plafondstuk', *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nr. 2, p. 29). Senior restaurator Carol Pottasch had de zorg voor deze complexe operatie.

Tijdens het bouwproject hebben de restauratoren een tijdelijke werkplek gekregen bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed in Rijswijk. De restauratie van de schilderijen van Pellegrini wordt uitgevoerd op een

The technical research on the materials used in these paintings is being carried out in collaboration with Shell Nederland (see p. 46). During the removal of the discoloured varnish, a treatment that started in September, a grey haze appeared on the surface of the paintings. Pottasch and Annelies van Loon studied various paint samples at Shell's laboratory in November and December using advanced research techniques such as DTMS, SEM-EDX and FTIR-ATR in order to find out more about this grey haze.

In addition to conserving the paintings, the architectural history of the Golden Room was researched by Margriet van Eikema Hommes of Delft University of Technology and the Cultural Heritage Agency (RCE). In the year under review, she and Mariel Polman of the RCE looked into traces of paint on the woodwork in the Golden Room. Van Eikema Hommes also conducted technical research on the materials along the edges of the paintings.

A special supervisory committee was set up for this project. Its members are Bernice Crijns (specialist in colour and paintings of the RCE), Margriet van Eikema Hommes, Richard Harmanni (specialist in painted interiors) and Jos van Och (Limburg

Conservation Institute), as well as staff members of the Mauritshuis.

Removal Operation

Paintings and other objects were transported to locations such as the Gemeentemuseum Den Haag, the temporary conservation studio in Rijswijk, and an external storage facility, while some groups of paintings were sent on loan to museums in the Netherlands and Belgium (see pp. 72-75). Before and after each transport, the condition of each item in the collection was checked. Sixteen paintings and 45 portrait miniatures were returned to the Rijksmuseum. Various decorative art objects, including numerous light fittings, were transferred to the Cultural Heritage Agency (for a full list, see pp. 76-77).

It was a particular challenge to find ways to remove the many paintings built into the Golden Room and the ceiling of the Potter Room, as well as several chimneypieces and paintings installed above doors. The large ceiling painting by Jacob de Wit in the Potter Room required special attention, since the large work had to be rolled up to remove it from the building

(see 'Moving a Ceiling Painting', *Mauritshuis in focus* 25 (2012), no. 2, p. 29). Senior

andere, externe locatie met voldoende ruimte voor de grote doeken.

Behandelde schilderijen

In 2012 werden de volgende schilderijen in het restauratieatelier behandeld: Ter Borch (inv. 177), Brouwer (inv. 919), Cuyp (inv. 25), De Heem (inv. 1099), Van Hillegaert (inv. 546), D'Hondecoeter (inv. 61, 62), Van Honthorst (inv. 430), De Laresse (inv. 82), Lingelbach (inv. 86), Mor (inv. 117), Seghers (inv. 256), De Witte (inv. 473), Ziesenis (inv. 462) en het drieluik van de Meester van de Salomon-triptiek (inv. 433).

Gerestaureerde schilderijen

Abraham van Beyeren, *Bloemstillevens*, inv. 548; met steun van de American Friends of the Mauritshuis
 Giovanni Antonio Pellegrini, *Negen schilderijen vervaardigd voor de Gouden Zaal van het Mauritshuis*, inv. 1135-1143; met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie (te voltooien in 2014)
 Giovanni Antonio Pellegrini (voorheen toegeschreven aan), *Zes bloemstillevens*, inv. 1144-1149; met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie (te voltooien in 2014)
 Rachel Ruysch, *Vaas met bloemen*, inv. 151 (zie pp. 36-37)
 Jan Steen, *Het doktersbezoek*, inv. 168; met steun van de Stichting de Johan Maurits Compagnie

Gillis van Tilborch, *Familieportret*, inv. 262 (Galerij, zie pp. 38-39)
 Cornelis Vroom, *Rivierlandschap gezien door bomen*, inv. 1156 (door Gwendolyn Boevé-Jones; zie *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nr. 3, pp. 22-28)

Nieuwe lijsten

Teneinde de collectie zo optimaal mogelijk te kunnen presenteren, wordt bijzondere aandacht besteed aan de lijsten waarin de werken worden getoond. Dankzij steun van de American Friends of the Mauritshuis konden *Mors Portret van Steven van Herwijck* (inv. 117) en Rembrandts *Suzanna* (inv. 147) in 2012 worden voorzien van nieuwe lijsten. De nieuwe lijst van *Suzanna* toont het schilderij met halfronde hoeken aan de bovenzijde, zoals het oorspronkelijk ook bedoeld was. Verder werden er diverse reislijsten geplaatst rond stukken die opgenomen zijn in de reizende tentoonstellingen (inv. 462, 463, 548, 676, 742).

Ten slotte is *Doop van de kamerling* (inv. 282), een groot paneel dat op naam staat van Hans Rottenhammer, in een lijst met een diepe sponning geplaatst. Bij deze ingreep, die een lange voorbereiding kende (zie *Jaarverslag* over 2011, p. 51), is voor het kromgetrokken paneel een innovatieve ondersteuning vervaardigd door middel van flexibele latten.

conservator Carol Pottasch was in charge of this complex operation (see fig. p. 23).

For the duration of the building project, the conservators have been allocated a temporary workspace at the Cultural Heritage Agency in Rijswijk. The restoration of the paintings by Pellegrini is taking place at a different, external location that has sufficient space to accommodate these large paintings.

Paintings Treated

The following paintings were treated in the conservation studio in 2012: Ter Borch (inv. no. 177), Brouwer (inv. no. 919), Cuyp (inv. no. 25), De Heem (inv. no. 1099), Van Hillegaert (inv. no. 546), D'Hondecoeter (inv. nos. 61, 62), Van Honthorst (inv. no. 430), De Laresse (inv. no. 82), Lingelbach (inv. no. 86), Mor (inv. no. 117), Seghers (inv. no. 256), De Witte (inv. no. 473), Ziesenis (inv. no. 462) and the triptych by the Master of the Solomon triptych (inv. no. 433).

Paintings Restored

Abraham van Beyeren, *Flower Still Life*, inv. no. 548; with the support of the American Friends of the Mauritshuis
 Giovanni Antonio Pellegrini, *Nine Paintings Made for the Golden Room of the Mauritshuis*, inv. nos. 1135-1143; with the

support of the Johan Maurits Compagnie Foundation (to be completed in 2014)
 Giovanni Antonio Pellegrini (formerly attributed to), *Six Flower Still Lifes*, inv. nos. 1144-1149; with the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation (to be completed in 2014)
 Rachel Ruysch, *Vase of Flowers*, inv. no. 151 (see pp. 36-37)
 Jan Steen, *The Doctor's Visit*, inv. no. 168; with the support of the Johan Maurits Compagnie Foundation
 Gillis van Tilborch, *Family Portrait*, inv. no. 262 (Prince William V Gallery, see pp. 38-39)
 Cornelis Vroom, *River Landscape Seen through Trees*, inv. no. 1156 (by Gwendolyn Boevé-Jones; see *Mauritshuis in focus* 25 (2012), no. 3, pp. 22-28)

New Frames

Special attention is paid to the frames in which the works are displayed in order to present the collection at its best. Thanks to the support of the American Friends of the Mauritshuis, *Mors' Portrait of Steven van Herwijck* (inv. no. 117) and Rembrandt's *Susanna* (inv. no. 147) were given new frames in 2012. *Susanna's* new frame shows the painting with rounded upper corners, as was the original intention. In addition, several works included in the touring exhibitions were furnished with travel frames (inv. nos. 462, 463, 548, 676, 742).

Bibliotheek

De bibliotheek werd uitgebreid met ruim 150 boeken en catalogi, waarvan een groot deel in het kader van het museale ruilverkeer of als bewijsexemplaar werd ontvangen. Daarnaast werden abonnementen op tijdschriften, bulletins en veilingcatalogi gecontinueerd.

Lezingen medewerkers

Directeur Emilie Gordenker hield diverse voordrachten over *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* en de collectie van het Mauritshuis. Deze lezingen vonden plaats in binnen- en buitenland, waaronder Tokio, Kobe en San Francisco. Ook sprak zij, op 4 juni, de vrijwilligers toe tijdens een diner in Den Haag ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de vrijwilligersorganisatie. Hoofd Collectie Edwin Buijsen sprak over de verwerving van het stilleven van Peeters op een bijeenkomst voor leden van de Vereniging Rembrandt in Amsterdam, waar Rudi Ekkart de jaarlijkse Rembrandtlesing uitsprak. Ook de conservatoren en restauratoren van het museum verzorgden lezingen, in binnen- en buitenland.

Bij verschillende gelegenheden werden vakgenoten in het Mauritshuis en in het Gemeentemuseum ontvangen en rondgeleid. Vanaf april kregen vele relaties

een zogenaamde ‘hard hat tour’ door het onttakelde museum pand en de vleugel van Sociëteit De Witte.

Publicaties Mauritshuis

- *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag*, Den Haag 2012. Publicatie over de tentoonstelling in het Gemeentemuseum (zie pp. 25–27) door Q. Buvelot en E. Runia, met bijdragen van A. van Suchtelen (ook in Engelse editie)
- *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis*, Tokio, Kobe en Den Haag 2012. Catalogus bij de reizende tentoonstelling van topstukken uit het Mauritshuis (zie pp. 30–33), samengesteld door L. van der Vinde, met bijdragen van Q. Buvelot, E. Gordenker, N. Ohashi, Y. Oka, E. Runia, A. van Suchtelen en L. van der Vinde (Japans/Engelse editie)
- *25 jaar vrijwilligers in het Mauritshuis*, Den Haag 2012. Publicatie over de vrijwilligers van het Mauritshuis, samengesteld door Q. Buvelot
- *Mauritshuis in focus 25 (2012)*, nrs. 1–3. Onder redactie van A. Lenders en E. Runia (tweetalige editie)
- *Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis: Galerij Prins Willem V: [Jaarverslag] 2011 / Royal Picture Gallery Mauritshuis: Prince William V Gallery [Annual report] 2011*, Den Haag 2012. Onder redactie van Q. Buvelot en E. Buijsen (tweetalige editie)

Finally, *Baptism of the Chamberlain* (inv. no. 282), a large panel painting attributed to Hans Rottenhammer, was placed in a frame with a deep rebate. An innovative support was made using flexible slats to accommodate the badly warped panel, an intervention which was prepared over a long period of time (see *Annual Report for 2011*, p. 51).

Library

Over 150 books and catalogues were added to the library, many of which were received through reciprocal arrangements with other museums or as complimentary copies. The library also renewed its subscriptions to journals, bulletins, and auction catalogues.

Lectures by Staff Members

Director Emilie Gordenker gave a number of lectures about *Mauritshuis Building for the Future* and about the Mauritshuis's collection. These lectures took place both in the Netherlands and in foreign cities, including Tokyo, Kobe and San Francisco. On 4 June she addressed the museum's volunteers at a dinner held in The Hague to mark the 25th anniversary of the volunteers' organization. Head of Collections Edwin Buijsen spoke on the subject of the acquisition of the

still life by Peeters at a meeting held for members of the Rembrandt Association in Amsterdam, at which Rudi Ekkart gave the annual Rembrandt lecture. The curators and conservators of the museum also gave lectures both in the Netherlands and in other countries.

Fellow professionals from the museum world were received and given tours in the Mauritshuis or the Gemeentemuseum. Starting in April, many of the museum's relations were given 'hard hat tours' of the dismantled museum and the wing of Sociëteit De Witte.

Mauritshuis Publications

- *Masters from the Mauritshuis at the Gemeentemuseum Den Haag*, The Hague 2012. Publication accompanying the exhibition in the Gemeentemuseum (see pp. 25–27) by Q. Buvelot and E. Runia, with contributions by A. van Suchtelen (also available in Dutch)
- *Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis*, Tokyo, Kobe and The Hague 2012. Catalogue accompanying the travelling exhibition of masterpieces from the Mauritshuis (see pp. 30–33), compiled by L. van der Vinde, with contributions by Q. Buvelot, E. Gordenker, N. Ohashi, Y. Oka, E. Runia, A. van Suchtelen and L. van der Vinde (bilingual Japanese/English edition)
- *25 jaar vrijwilligers in het Mauritshuis*, The Hague 2012. Publication about the volunteers working at the Mauritshuis, compiled by Q. Buvelot (in Dutch)

Overige publicaties medewerkers

Uitgezonderd publicaties in *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nrs. 1-3

G. Broersma

- 'Een briefwisseling uit 1741 tussen prins Willem IV en zijn adviseur Philip van Dijk', *Oud Holland* 125 (2012), pp. 45-54
- 'Jan Maurits Quinkhard', in S. Craft-Giepmans en A. de Vries (red.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-Den Haag-Dordrecht 2012, pp. 164-165, 308, nr. 43

E. Buijsen

- 'Curator's Project: The Mauritshuis... On Tour', *Codart E-zine* 1 (2012), www.codart.nl
- 'Paulus Potter, A Landscape with a Herd of Pigs, the Swineherd Conversing with Another Man Nearby', *Singular Vision: Haboldt & Co.'s Old Master Paintings and Drawings Since 1983*, Amsterdam-New York-Parijs 2012, pp. 244-245, nr. 25
- 'Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen: Clara Peeters', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22 (2012), nr. 3, pp. 28-32
- 'Philip Akkerman', in S. Craft-Giepmans en A. de Vries (red.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-Den Haag-Dordrecht 2012, pp. 286-287, 319, nr. 101

- "'Voor dit vermaert pinceel moet inct en penne swichten": Adriaen van de Vennes keuze voor het schilderspenseel boven de dichterspen', in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth (red.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th-18th Centuries*, Leiden-Den Haag 2012, pp. 207-214

Q. Buvelot

- 'Oude meesters in Den Haag', in A. de Vries, *Passie voor schilderijen: De verzameling Steengracht van Duivenvoorde, Voorschoten-Leiden* 2012, pp. 36-55
- 'Catalogus verzameling Steengracht van Duivenvoorde: Oude meesters in Den Haag', *ibid.*, pp. 84-109, nrs. 1-90 (met A. de Vries)
- 'Gesteunde werken uitgelicht: Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22 (2012), nr. 1, p. 45
- 'Mauritshuis verwerft zeldzaam stilleven van Clara Peeters', gepubliceerd op <http://deverrijking.verenigingrembrandt.nl>, Recente aanwinsten en presentaties van de Vereniging Rembrandt / Nieuwe aanwinsten, 19 juni 2012 (met E. Buijsen)
- "'Holland waakt!": De Vereniging Rembrandt als reddende engel', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22

- *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nos. 1-3. Edited by A. Lenders and E. Runia (Dutch/English)
- Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis: Prins Willem V Galerij: [Jaarverslag] 2011 / Royal Picture Gallery Mauritshuis: Prince William V Gallery [Annual report] 2011, The Hague 2012. Edited by Q. Buvelot and E. Buijsen (Dutch/English)

Other Publications by Staff Members

Leaving out of consideration publications in *Mauritshuis in focus* 25 (2012), nos. 1-3

G. Broersma

- 'Een briefwisseling uit 1741 tussen prins Willem IV en zijn adviseur Philip van Dijk', *Oud Holland* 125 (2012), pp. 45-54
- 'Jan Maurits Quinkhard', in S. Craft-Giepmans and A. de Vries (eds.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-The Hague-Dordrecht 2012, pp. 164-165, 308, no. 43

E. Buijsen

- 'Curator's Project: The Mauritshuis... On Tour', *Codart E-zine* 1 (2012), www.codart.nl
- 'Paulus Potter, A Landscape with a Herd of Pigs, the Swineherd Conversing with Another Man Nearby', *Singular Vision: Haboldt & Co.'s Old Master Paintings and Drawings*

- Since 1983*, Amsterdam-New York-Paris 2012, pp. 244-245, no. 25
- 'Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen: Clara Peeters', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22 (2012), no. 3, pp. 28-32

- 'Philip Akkerman', in S. Craft-Giepmans and A. de Vries (eds.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-The Hague-Dordrecht 2012, pp. 286-287, 319, no. 101
- "'Voor dit vermaert pinceel moet inct en penne swichten": Adriaen van de Vennes keuze voor het schilderspenseel boven de dichterspen', in E. Buijsen, C. Dumas and V. Manuth (eds.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th-18th Centuries*, Leiden-The Hague 2012, pp. 207-214

Q. Buvelot

- 'Oude meesters in Den Haag', in A. de Vries, *Passie voor schilderijen: De verzameling Steengracht van Duivenvoorde, Voorschoten-Leiden* 2012, pp. 36-55
- 'Catalogus verzameling Steengracht van Duivenvoorde: Oude meesters in Den Haag', *ibid.*, pp. 84-109, nos. 1-90 (with A. de Vries)
- 'Gesteunde werken uitgelicht: Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag', *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22 (2012), no. 1, p. 45

(2012), nr. 2, pp. 5–8 (met A. de Vries)

- ‘Frans van Mieris’ en ‘Jacob Ochtervelt’, in S. Bandera, W. Liedtke en A. Wheelock (red.), *Vermeer: Il secolo d’oro dell’arte olandese*, Rome (Scuderie del Quirinale) 2012–2013, pp. 170–171, nr. 32, pp. 184–185, nr. 37
- ‘Vermeer: Rome’, *The Burlington Magazine* 154 (2012), pp. 872–873
- ‘Gortzius Geldorp’, ‘Jan Lievens’, ‘George van der Mijn’ en ‘Jacob Maurer’, in S. Craft-Giepmans en A. de Vries (red.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550–2012*, Bussum-Den Haag-Dordrecht 2012, pp. 90–91, 299, nr. 7, pp. 136–137, 305, nr. 30, pp. 176–177, 310, nr. 49, pp. 180–181, 310, nr. 51
- ‘Een bijzonder portret van Maria Stuart door Adriaen Hanneman in het Mauritshuis’, in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth (red.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th–18th Centuries*, Leiden-Den Haag 2012, pp. 373–380
- ‘On Coorte’s Still Life with Two Walnuts’, in O. Radványi (red.), *Geest en gratie: Essays Presented to Ildikó Ember on Her Seventieth Birthday*, Boedapest 2012, pp. 16–19
- ‘Anja K. Ševčík (ed.), *National Gallery in Prague: Dutch Paintings of the 17th and 18th Centuries. Illustrated Summary Catalogue*’, *Umění Art* 60 (2012), nr. 6, pp. 531–533

- ‘Mauritshuis verwertf zeldzaam stilleven van Clara Peeters’, published on <http://deverrijking.verenigingrembrandt.nl>, Recente aanwinsten en presentaties van de Vereniging Rembrandt / Nieuwe aanwinsten, 19 June 2012 (with E. Buijsen)
- “‘Holland waakt!’: De Vereniging Rembrandt als reddende engel”, *Bulletin van de Vereniging Rembrandt* 22 (2012), no. 2, pp. 5–8 (with A. de Vries)
- ‘Frans van Mieris’ and ‘Jacob Ochtervelt’, in S. Bandera, W. Liedtke and A. Wheelock (eds.), *Vermeer: Il secolo d’oro dell’arte olandese*, Rome (Scuderie del Quirinale) 2012–2013, pp. 170–171, no. 32, pp. 184–185, no. 37
- ‘Vermeer: Rome’, *The Burlington Magazine* 154 (2012), pp. 872–873
- ‘Gortzius Geldorp’, ‘Jan Lievens’, ‘George van der Mijn’ and ‘Jacob Maurer’, in S. Craft-Giepmans and A. de Vries (eds.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550–2012*, Bussum-The Hague-Dordrecht 2012, pp. 90–91, 299, no. 7, pp. 136–137, 305, no. 30, pp. 176–177, 310, nr. 49, pp. 180–181, 310, no. 51
- ‘Een bijzonder portret van Maria Stuart door Adriaen Hanneman in het Mauritshuis’, in E. Buijsen, C. Dumas and V. Manuth (eds.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th–18th Centuries*, Leiden-The Hague 2012, pp. 373–380

- ‘On Coorte’s Still Life with Two Walnuts’, in O. Radványi (ed.), *Geest en gratie: Essays Presented to Ildikó Ember on Her Seventieth Birthday*, Budapest 2012, pp. 16–19
- ‘Anja K. Ševčík (ed.), *National Gallery in Prague: Dutch Paintings of the 17th and 18th Centuries. Illustrated Summary Catalogue*’, *Umění Art* 60 (2012), no. 6, pp. 531–533

E. Gordenker

- “‘Still Life of a Bouquet in the Making’ by Dirck de Bray: A new acquisition at the Mauritshuis, The Hague”, *The Burlington Magazine* 154 (2012), pp. 100–102
- ‘Op het eerste gezicht’ (on Vladimir Malevich), in R. Hulshoff Pol and M. Baarspul, *Stedelijk in de Pocket*, Amsterdam 2012, pp. 248–249
- ‘Fair Examples: The English Contribution to Portraiture in The Hague’, in E. Buijsen, C. Dumas and V. Manuth (eds.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th–18th Centuries*, Leiden-The Hague 2012, pp. 191–198

A. Lenders

- ‘Clara’s kazen’, *Zuivelnieuws* 45 (2012), no. 2022, pp. 5–7

E. Gordenker

- “‘Still Life of a Bouquet in the Making’ by Dirck de Bray: A new acquisition at the Mauritshuis, The Hague”, *The Burlington Magazine* 154 (2012), pp. 100–102
- ‘Op het eerste gezicht’ (over Vladimir Malevich), in R. Hulshoff Pol en M. Baarspul, *Stedelijk in de Pocket*, Amsterdam 2012, pp. 248–249
- ‘Fair Examples: The English Contribution to Portraiture in The Hague’, in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth (red.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th–18th Centuries*, Leiden-Den Haag 2012, pp. 191–198

A. Lenders

- ‘Clara’s kazen’, *Zuivelnieuws* 45 (2012), nr. 2022, pp. 5–7

A. van Loon

- ‘Ageing and deterioration of traditional oil and tempera paints’, in J. Hill Stoner en R. Rushfield (red.), *Conservation of Easel Paintings*, Londen-New York 2012, pp. 214–241 (met P. Noble en A. Burnstock)
- ‘Ontdekkingstocht naar een kleurrijk verleden: Onderzoek naar de polychromie van laatmiddeleeuwse stenen beelden in Utrecht’, in M. Leeflang en K. van

Schoten (red.), *Middeleeuwse beeldhouwkunst uit Utrecht 1430–1528*, Antwerpen 2012, pp. 146–156 (met A. Lorne)

- ‘The formation of complex crusts in oil paints containing lead white and smalt: Dissolution, depletion, diffusion and deposition’, in N. Meeks et al. (red.), *Historical Technology, Materials and Conservation: SEM and Microanalysis*, Londen 2012, pp. 207–209 (met P. Noble en J.J. Boon)

S. Meloni

- ‘Scientific Examination and Treatment of a Painting by Gijsbert Gillisz d’Hondecoeter in the Mauritshuis’, in P.L. Lang en R.A. Armitage (red.), *Collaborative Endeavors in the Chemical Analysis of Art and Cultural Heritage Materials* (ACS Symposium Series, vol. 1103), 2012, pp. 23–49 (met L. Bradley, E.S. Uffelman en J.L. Mass)

P. Noble

- ‘Rubens en Brueghel: Samenwerking in de schilderkunst’, *kM* (2012), nr. 82, pp. 2–5 (met P. Keune)
- ‘Rembrandt and/or Studio, Saul and David, c. 1655: Visualising the curtain using cross-section analyses and X-ray fluorescence imaging’, *Technè* (2012), nr. 35, pp. 36–45 (met A. van Loon, M. Alfeld, K. Janssens, J. Dik)
- ‘REVISualizing late Rembrandt: Developing and

Applying New Imaging Techniques’, Gordon Research Conference on Scientific Methods in Cultural Heritage Research: Non-Destructing Imaging and Micro-Analysis, Vermont, 29 juli t/m 3 augustus 2012 (poster met A. van Loon, J. Dik, K. Janssens, J. Delaney en M. Gifford)

C. Pottasch

- ‘Arsenic and apricots: Understanding the sober still lifes of Adriaen Coorte’, in N. Meeks et al. (red.), *Historical Technology, Materials and Conservation: SEM and Microanalysis*, Londen 2012, pp. 100–106 (met Kees Mensch)

A. van Suchtelen

- Bijdragen aan Y. Bleyerveld, A.J. Elen en J. Niessen, *Nederlandse tekeningen uit de vijftiende en zestiende eeuw in Museum Boijmans Van Beuningen*, Rotterdam. Kunstenaars geboren voor 1581, gepubliceerd 1 december 2012 op <http://collectie.boijmans.nl>
- “Niet minder mooi en niet minder zeldzaam en waardevol”: De Meester van het Brandon-portret en het Portret van een man met een Simson-medaille’, in E. Buijsen, C. Dumas en V. Manuth (red.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th–18th Centuries*, Leiden-Den Haag 2012, pp. 15–22

A. van Loon

- ‘Ageing and deterioration of traditional oil and tempera paints’, in J. Hill Stoner and R. Rushfield (eds.), *Conservation of Easel Paintings*, London-New York 2012, pp. 214–241 (with P. Noble and A. Burnstock)
- ‘Ontdekkingstocht naar een kleurrijk verleden: Onderzoek naar de polychromie van laatmiddeleeuwse stenen beelden in Utrecht’, in M. Leeflang and K. van Schoten (eds.), *Middeleeuwse beeldhouwkunst uit Utrecht 1430–1528*, Antwerp 2012, pp. 146–156 (with A. Lorne)
- ‘The formation of complex crusts in oil paints containing lead white and smalt: Dissolution, depletion, diffusion and deposition’, in N. Meeks et al. (eds.), *Historical Technology, Materials and Conservation: SEM and Microanalysis*, Londen 2012, pp. 207–209 (with P. Noble and J.J. Boon)

S. Meloni

- ‘Scientific Examination and Treatment of a Painting by Gijsbert Gillisz d’Hondecoeter in the Mauritshuis’, in P.L. Lang and R.A. Armitage (eds.), *Collaborative Endeavors in the Chemical Analysis of Art and Cultural Heritage Materials* (ACS Symposium Series, vol. 1103), 2012, pp. 23–49 (with L. Bradley, E.S. Uffelman and J.L. Mass)

P. Noble

- ‘Rubens en Brueghel: Samenwerking in de schilderkunst’, *kM* (2012), no. 82, pp. 2–5 (with P. Keune)
- ‘Rembrandt and/or Studio, Saul and David, c. 1655: Visualising the curtain using cross-section analyses and X-ray fluorescence imaging’, *Technè* (2012), no. 35, pp. 36–45 (with A. van Loon, M. Alfeld, K. Janssens and J. Dik)
- ‘REVISualizing late Rembrandt: Developing and Applying New Imaging Techniques’, Gordon Research Conference on Scientific Methods in Cultural Heritage Research: Non-Destructing Imaging and Micro-Analysis, Vermont, 29 July to 3 August 2012 (poster with A. van Loon, J. Dik, K. Janssens, J. Delaney and M. Gifford)

C. Pottasch

- ‘Arsenic and apricots: Understanding the sober still lifes of Adriaen Coorte’, in N. Meeks et al. (eds.), *Historical Technology, Materials and Conservation: SEM and Microanalysis*, Londen 2012, pp. 100–106 (with Kees Mensch)

A. van Suchtelen

- Contributions to Y. Bleyerveld, A.J. Elen and J. Niessen, *Nederlandse tekeningen uit de vijftiende en zestiende eeuw in Museum Boijmans Van Beuningen*,

– ‘Twee signaturen op één schilderij: Wat is hier aan de hand?’, *Halszaken* 11 (2012), nr. 34, pp. 14-17

L. van der Vinde

– ‘Adriaen de Lelie’, in S. Craft-Giepmans en A. de Vries (red.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-Den Haag-Dordrecht 2012, pp. 200-201, nr. 61

Rotterdam. *Kunstenars geboren voor 1581*, published on 1 December 2012 on <http://collectie.boijmans.nl>

– “Niet minder mooi en niet minder zeldzaam en waardevol”: De Meester van het Brandon-portret en het Portret van een man met een Simson-medaille, in E. Buijsen, C. Dumas and V. Manuth (eds.), *Face Book: Studies on Dutch and Flemish Portraiture of the 16th-18th Centuries*, Leiden-The Hague 2012, pp. 15-22

– ‘Twee signaturen op één schilderij: Wat is hier aan de hand?’, *Halszaken* 11 (2012), no. 34, pp. 14-17

L. van der Vinde

– ‘Adriaen de Lelie’, in S. Craft-Giepmans and A. de Vries (eds.), *Portret in portret in de Nederlandse kunst 1550-2012*, Bussum-The Hague-Dordrecht 2012, pp. 200-201, no. 61

Communicatie en educatie

Communicatie

Mauritshuis bouwt aan de toekomst

Door de sluiting van het stadspaleis werd het bouwproject ook voor het publiek zichtbaar. Het Mauritshuis heeft in het gehele jaar veel aandacht besteed aan het goed informeren van zowel de direct betrokkenen (buren, sponsoren en relaties) als de museumbezoekers. Dit was een continu proces: zo vond maandelijks het burenoverleg plaats en participeert het museum in het tweemaandelijks overleg van de Ondernemersvereniging Pleinkwartier. In de weken na de sluiting werden door medewerkers rondom het stadspaleis flyers uitgedeeld over de verhuizing van een groot deel van de collectie naar het Gemeentemuseum. Ook zijn er informatieborden ontwikkeld voor op de bouwschutting. Deze borden verwijzen in zes verschillende talen naar de tijdelijke presentatie van de collectie in het Gemeentemuseum. Op de gevel van het stadspaleis en aan de Hofvijverzijde van de bouwschutting zijn afbeeldingen geplaatst van het toekomstige Mauritshuis.

Public Affairs

Communication

Mauritshuis Building for the Future

When the museum closed, the building project became visible to the public at large. Throughout the year, the Mauritshuis paid great attention to keeping those directly involved (neighbours, sponsors, and associates) and the museum's visitors well informed. This was a continuous process: neighbourhood consultation meetings took place once a month and the museum also participated in the bi-monthly consultations of the Association of Pleinkwartier Entrepreneurs. In the weeks following the museum's closure, staff members distributed flyers in the surroundings of the city palace informing people that a large proportion of the collection was being moved to the Gemeentemuseum. In addition, information signs were designed to hang on the perimeter fence. These signs in six languages offer information about the temporary presentation of the collection at the Gemeentemuseum. Pictures have been hung depicting the future Mauritshuis on the façade of the city palace and on the Hofvijver side of the perimeter fence.

‘Even op bezoek’

In de periode van 2 tot en met 28 april was de collectie van het Mauritshuis niet te bezichtigen. Het museum heeft deze gelegenheid aangegrepen om een publiekslieveling, Vermeers *Meisje met de parel*, gedurende drie weken in de Galerij Prins Willem V tentoon te stellen. Deze actie werd ondersteund door een kleinschalige promotiecampagne.

Meesters uit het Mauritshuis

Naar aanleiding van de tijdelijke verhuizing van een groot deel van de collectie naar het Gemeentemuseum is rondom de opening van deze tentoonstelling een grote promotiecampagne gevoerd. In samenwerking met het Gemeentemuseum kon hierbij ook grote buitenreclame ingezet worden in en om Den Haag, wat de zichtbaarheid van de campagne ten goede kwam. Ook is een persontvangst georganiseerd, alsook een besloten avond. Samen met het Gemeentemuseum is een plattegrond langs hoogtepunten ontwikkeld om bezoekers een overzicht te bieden van topstukken uit beide collecties.

Samen genieten

Ten behoeve van de zichtbaarheid van het Mauritshuis is er aan het eind van het jaar een kleine campagne

gevoerd. De boodschap ‘Samen genieten’ in combinatie met Rubens’ intieme schilderij *Oude vrouw en jongen met kaarsen* haakte in op het decembergevoel van dat moment.

Aanwinst

De verwerving van Clara Peeters’ *Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen* was aanleiding voor een samenwerking met het Nederlands Nationaal Kaaskeur-concours, waarbij het Mauritshuis werd meegenomen in diverse publicaties rondom dit evenement en de leden werden opgeroepen informatie over de kazen op het schilderij te delen met het Mauritshuis.

Museumnacht

Op 1 september beleefde Den Haag zijn derde Museumnacht. Het programma omvatte dit jaar fliets rondleidingen en een muzikaal optreden van de Flageolettes in de zalen van het Mauritshuis in het Gemeentemuseum. Het Gemeentemuseum en het Mauritshuis trokken samen tijdens de Museumnacht 2.265 bezoekers. In de Galerij Prins Willem V werd het publiek ontvangen door acteurs die verkleed waren als stadhouder Willem V en zijn echtgenote Wilhelmina

‘Just Visiting’

The collection of the Mauritshuis was not on view from 2 to 28 April. The museum took this opportunity to exhibit one of the public’s favourite paintings, Vermeer’s *Girl with a Pearl Earring*, in the Prince William V Gallery for three weeks, and was supported by a small promotional campaign.

Masters from the Mauritshuis

A major public relations campaign was conducted around the time of the opening of the exhibition of the Mauritshuis collection in the Gemeentemuseum. Both museums erected large billboards in and around The Hague, which helped to raise the profile of the campaign. In addition, a press conference was organized, as well as an evening by invitation only. Together with the Gemeentemuseum, a tour of highlights was devised in order to offer an overview of masterpieces from both collections.

Sharing the Light

A small campaign was held at the end of the year to raise the profile of the Mauritshuis. The message ‘Sharing the Light’, illustrated by Rubens’s intimate

painting *Old Woman and a Boy with Candles*, evoked the mood of December’s festive season.

Acquisition

The acquisition of Clara Peeters’s *Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels* provided a good opportunity for a collaborative venture with the Dutch National Cheese-Tasting Competition. The Mauritshuis was included in a number of publications surrounding this event and members were invited to share their knowledge of the cheeses displayed in the painting with the Mauritshuis.

Museum Night

The Hague’s third Museum Night took place on 1 September. This year’s programme included flash tours and a musical performance of the Flageolettes in the rooms devoted to the Mauritshuis collection in the Gemeentemuseum. The Gemeentemuseum and the Mauritshuis together attracted 2,265 visitors in the course of Museum Night. In the Prince William V Gallery, visitors were received by actors dressed up as Stadholder William V and his wife Wilhelmina of Prussia, who told them about ‘their’ collection. Visitors were enthusiastic about this, as well as the combination

van Pruisen, die samen een toelichting gaven op ‘hun’ collectie. Deze opzet werd enthousiast ontvangen door de bezoekers, evenals de combinatie met de rondleiding door de naburige Gevangenpoort. In totaal trok de Galerij 525 bezoekers en werd de avond goed door de media opgepakt.

UIT Festival

Het Mauritshuis was aanwezig op het UIT Festival Den Haag met informatie over *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum*, de Galerij Prins Willem V en de verbouwing en uitbreiding van het stadspaleis. Oude tentoonstellingsaffiches en een gratis uitgereikt kofferlabel met een afbeelding van Vermeers *Meisje met de parel* vonden veel aftrek bij het publiek.

BankGiro Loterij

Samen met de andere cultuurbeneficiënten van de BankGiro Loterij heeft het Mauritshuis geparticipeerd in de ontwikkeling van een bedankadvertentie met bijbehorende website. In 2012 kon mede dankzij de genereuze steun van de BankGiro Loterij het schilderij *Stilleven met kazen, amandelen en krakelingen* van Clara Peeters worden verworven (zie pp. 34–35).

Den Haag Marketing – Citymarketing Den Haag

In 2012 heeft het Mauritshuis samengewerkt met de verschillende marketing-instellingen in Den Haag. Zo hebben directie en stafleden deelgenomen aan een strategische werksessie rondom het aantrekken van buitenlandse toeristen en doet het museum mee in een door de Gemeente Den Haag uitgevoerd onderzoek naar touroperators. Naar aanleiding van de reizende tentoonstelling naar Japan en de Verenigde Staten hebben verschillende gesprekken plaatsgevonden met de gemeente en de Kamer van Koophandel Den Haag over de mogelijkheden van sales missies in Japan en de Verenigde Staten.

Persaanvragen en -bezoeken

Naar aanleiding van de reizende tentoonstelling in Japan zijn er vele tientallen, met name buitenlandse, interviews gegeven door de directie van het Mauritshuis. Ook werden honderden beeldaanvragen afgehandeld.

In het verslagjaar werd het museum in totaal door 81 vertegenwoordigers van de media bezocht. Hiervan werden er 18 ontvangen in het Mauritshuis, 5 in de Galerij Prins Willem V en 14 in de Mauritshuiszalen in het Gemeentemuseum. De contractondertekening

with the nearby Gevangenpoort. The Gallery attracted a total of 525 visitors and the evening was well reported in the media.

OUT Festival

The Mauritshuis took part in The Hague’s OUT Festival with information about *Masters from the Mauritshuis* at the Gemeentemuseum, the Prince William V Gallery, and the renovation and expansion of the city palace. Old exhibition posters and suitcase labels depicting Vermeer’s *Girl with a Pearl Earring*, distributed free of charge, proved popular.

BankGiro Loterij

The Mauritshuis and the other beneficiaries of the BankGiro Loterij developed an advertisement and accompanying website to thank the lottery for its support. The generous support of the BankGiro Loterij enabled the museum to purchase *Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels* by Clara Peeters (see pp. 34–35).

The Hague Marketing – City Marketing The Hague

In 2012 the Mauritshuis collaborated with the diverse marketing agencies in The Hague. The directors and

staff members attended a strategic work session on ways of attracting foreign tourists and the museum is taking part in a study of tour operators conducted by the municipality of The Hague. Several talks were held with the local council and The Hague’s Chamber of Commerce about the scope for sales missions to Japan and the United States in connection with the touring exhibition.

Press Applications and Visits

The directors of the Mauritshuis gave dozens of interviews, most of them to representatives of the foreign media, about the travelling exhibition in Japan. In addition, the museum handled hundreds of requests for pictorial material.

In the year under review, the museum was visited by 81 representatives of the media. Of these, 18 were received at the Mauritshuis, 5 at the Prince William V Gallery, and 14 in the Mauritshuis rooms at the Gemeentemuseum. The signing of the partnership contract with Shell Nederland in February attracted the attention of the Dutch and international press and was reported by the ANP. The press presentation of *Masters from the Mauritshuis* in April attracted 32 journalists

van de samenwerking met Shell Nederland in februari trok de aandacht van binnen- en buitenlandse pers en werd opgepakt door het ANP. De perspresentatie van *Meesters uit het Mauritshuis* in april trok 32 journalisten van verschillende media, mede dankzij de persreis die het Mauritshuis in samenwerking met het Nederlands Bureau voor Toerisme & Congressen en het Gemeentemuseum had opgezet. NRC Handelsblad was exclusief aanwezig bij zowel de presentatie van het nieuw verworven schilderij van Clara Peeters op 19 juli als het Galadiner in Pulchri op 29 oktober ten behoeve van particuliere fondsenwerving.

Ontvangsten in het Mauritshuis

In het verslagjaar heeft het museum 59 ontvangsten georganiseerd: 16 commerciële ontvangsten en 16 evenementen in het kader van relatiemarketing, en daarnaast 27 interne ontvangsten, mede naar aanleiding van de activiteiten rondom het bouwproject. De collectie werd door 374 touroperators bezocht, waarvan 173 het Mauritshuis aandeden en 201 de weg naar het Gemeentemuseum vonden.

Rondleidingen

In 2012 hebben de rondleiders in totaal 292 rondleidingen verzorgd, waarvan 162 langs de topstukken van het museum en 130 voor de gasten van de Museum Plus Bus. Op zondagen vonden elke week gratis instaprondeleidingen plaats. Ter ondersteuning en stimulering van de diensten van de vrijwillige rondleiders van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis organiseerde het museum een studiedag.

Bijzondere evenementen

In 2012 vonden verschillende bijzondere bezoeken plaats. Zo ontving het museum mevrouw D. Schadt, partner van Joachim Gauck, bondspresident van Duitsland, en mevrouw C.M. Napolitano, echtgenote van de president van Italië. Het afscheid van de heer H. Kievits, communicatiedirecteur van Shell Nederland, werd vlak voor sluiting in het Mauritshuis gehouden. Het jaarlijks relatie-evenement van Shell Nederland vond plaats rondom de opening van *Meesters uit het Mauritshuis*.

Museum Plus Bus

De Museum Plus Bus is een initiatief van diverse kunstmusea, waaronder het Mauritshuis, om minder mobiele

from diverse media, in part thanks to the press trip that the Mauritshuis set up in conjunction with the Netherlands Bureau for Tourism and Conventions and the Gemeentemuseum. The daily newspaper NRC Handelsblad was present (exclusively) at both the presentation of the newly acquired painting by Clara Peeters on 19 July and the gala dinner at Pulchri on 29 October, a private fundraising event.

Receptions at the Mauritshuis

In the year under review, the museum hosted 59 gatherings: 16 business receptions, 16 relationship marketing events and 27 internal receptions, some of which related to the building project. The collection was visited by 374 tour operators: 173 at the Mauritshuis and 201 at the Gemeentemuseum.

Guided Tours

In 2012 the tour guides gave a total of 292 guided tours: 162 of museum highlights and 130 for guests of the Museum Plus Bus. There were free walk-in tours every Sunday. To support and encourage the volunteer guides from the Friends of the Mauritshuis Foundation, the museum organized a seminar for them.

Special Events

In 2012 the Mauritshuis received visits from some prominent figures, such as Ms D. Schadt, the partner of Joachim Gauck, President of Germany, and Mrs C.M. Napolitano, the wife of the President of Italy. The farewell reception for Mr H. Kievits, the communications director of Shell Nederland, was held just before the Mauritshuis building closed. The annual Shell Nederland network event took place in connection with the opening of *Masters from the Mauritshuis*.

Museum Plus Bus

The Museum Plus Bus is an initiative of a group of art museums, including the Mauritshuis, to enable people with limited mobility to visit museums. The project is funded by the BankGiro Loterij, the SNS Reaal Fund and the RCOAK Foundation. In 2012, 130 guided tours were provided for this group of visitors: 18 in the Mauritshuis and 112 in combination with the Gemeentemuseum.

Visitor Surveys

In 2012, before the closure of the city palace, the

mensen een museum te kunnen laten bezoeken. Het project wordt financieel mogelijk gemaakt door de BankGiro Loterij, het SNS Reaal Fonds en de Stichting Roomsche Catholiek Oude Armen Kantoor. In 2012 werden voor deze groep bezoekers 130 rondleidingen verzorgd, waarvan 18 in het Mauritshuis en 112 in combinatie met het Gemeentemuseum.

Publieksonderzoeken

In 2012 heeft het Mauritshuis voor de sluiting van het stadspaleis een uitgebreid publieks- en merkonderzoek laten uitvoeren door TNS Nipo ten behoeve van de verdere ontwikkeling van het marketingplan. Ook de postcoderegistratie van bezoekers is voortgezet. Aan het eind van het boekjaar heeft het Mauritshuis in samenwerking met het Gemeentemuseum een aangepaste Museummonitor van TNS Nipo opgestart, om meer inzicht te krijgen in de mening van het publiek over de aanwezigheid van de collectie van het Mauritshuis in het moderne gebouw van het Gemeentemuseum.

Corporate website

In het verslagjaar is gebruikgemaakt van het statistiekenprogramma 'Google Analytics' voor de analyse van de

bezoekcijfers van de website. Uit deze gegevens blijkt dat er ruim 1,1 miljoen pagina's bezocht zijn. Dit is een daling van 6% ten opzichte van 2011, wat toegeschreven kan worden aan het feit dat er gedurende het jaar geen tijdelijke tentoonstellingen zijn georganiseerd. De website werd 287.199 keer bezocht, waarvan een kleine 70% nieuwe bezoekers betrof. De meeste bezoekers raadplegen de site nog altijd voor reguliere bezoekersinformatie als openingstijden en toegangsprijzen.

Social media

Om meer in contact te staan met bezoekers gebruikt het Mauritshuis sinds 18 oktober 2011 Facebook. De bedrijfspagina telde op 31 december 2012 2.740 vrienden, vrijwel hetzelfde aantal als een jaar eerder. Op het YouTube-kanaal van het Mauritshuis worden filmpjes geplaatst van bijzondere activiteiten van het Mauritshuis, zoals de restauratie van schilderijen en lijsten of de voortgang in het bouwproject. Al deze films zijn in eigen beheer gemaakt. Het kanaal kent inmiddels 18.683 weergaves. In juli 2011 heeft het museum een eigen Flickr-pagina geopend, zodat het structureel meer beelden van het bouwproject kan delen met een breed publiek. Eind 2012 kende deze pagina 2.200 weergaves.

Mauritshuis asked TNS Nipo to carry out an in-depth visitor and brand study for the development of the museum's marketing plan. Registration of visitors' postal codes has also continued. At the end of the year under review, the Mauritshuis and Gemeentemuseum jointly organised a modified version of the TNS Nipo Museum Monitor survey, to gain more insight into visitors' opinions on the temporary location of the Mauritshuis collection in the modern Gemeentemuseum building.

Corporate website

In the year under review, the statistical programme Google Analytics was used to analyse visitor numbers for the website. This data shows that there were more than 1.1 million page views, a decline of 6% from 2011. This can be attributed to the fact that no temporary exhibitions were organised in the year under review. The website was visited 287,199 times; slightly less than 70 per cent of these visits were from new visitors. The most common reason that visitors consult the site is still to check visitor information, such as opening hours and admission fees.

Social media

The Mauritshuis has used Facebook to stay in closer contact with its visitors since 18 October 2011. The museum's page reported 2,740 friends on 31 December 2012, almost the same number as a year earlier. The Mauritshuis YouTube channel has videos of special Mauritshuis activities, such as the restoration of paintings and frames and progress with the building project. All these videos are made by the museum. The channel now has 18,683 views. In July 2011, the museum created its own Flickr page so that it could share more photographs of the building project with a broad public on a regular basis. By the end of 2012 this page had 2,200 views.

E-newsletter

In the year under review, the Mauritshuis sent 11 e-newsletters: three regular editions, three news flashes and five educational news flashes. The Dutch e-newsletter was sent to 3,000 subscribers and the English one to 2,500.

Digitale nieuwsbrief

In het verslagjaar werd 11 keer een digitale nieuwsbrief verstuurd: drie maal een reguliere nieuwsbrief, drie maal een korte nieuwsflits en vijf maal een educatieflits. De Nederlandse digitale nieuwsbrief wordt verstuurd naar 3000 adressen, de Engelstalige versie naar 2500 adressen.

Educatie

Verhuizing naar Gemeentemuseum

De verhuizing van de collectie van het Mauritshuis naar het Gemeentemuseum Den Haag is voor de educatieve activiteiten van het museum niet zonder gevolgen geweest. Omdat het Mauritshuis op de tijdelijke locatie niet over een educatieve ruimte beschikt, is het aanbod voor scholen aangepast. Toch was er voor diverse doelgroepen nog altijd een interessante keuze, zoals de interactieve rondleiding 'Op ontdekkingstocht', voor kinderen uit groep 3 tot en met 8, en de Examenrondleidingen Kunst voor HAVO en VWO. Voor de ontwikkeling van dit programma stelde Royal Dutch Shell fondsen ter beschikking.

In 2012 ontving het Mauritshuis minder jongeren in schoolverband dan gewoonlijk: 7.824 tegenover ruim 17.500 leerlingen in 2011. Enquêtes wezen uit dat deze

terugloop vooral te maken heeft met de decentrale locatie van het Gemeentemuseum.

Families

Met families als nieuwe doelgroep is voor de tentoonstelling in het Gemeentemuseum het *Familiedoeboek* ontwikkeld. Het speels vormgegeven boek biedt activiteiten, spelletjes en tekenopdrachten voor kinderen vanaf 4 jaar en hun ouders, ooms, tantes, opa's en oma's. Het *Familiedoeboek*, beschikbaar in een Nederlandse en een Engelse editie, is te koop in de museumwinkel in het Gemeentemuseum.

Eén zondag per maand kunnen families zich eveneens opgeven voor familierondleidingen. Tijdens een speciale rondleiding neemt een museumdocent jong en oud mee langs schilderijen uit de Gouden Eeuw en kunnen bezoekers schildersmaterialen vasthouden, specerijen ruiken en een molensteenkraag aantrekken.

Galerij Prins Willem V

Voor Galerij Prins Willem V is een speurpuzzel gemaakt met vragen en (kijk)opdrachten rondom het thema feest. Deze feestelijke puzzel is begin december in gebruik genomen.

Education

Move to Gemeentemuseum

The transfer of the collection of the Mauritshuis to the Gemeentemuseum Den Haag inevitably affected the museum's educational activities. Since the Mauritshuis does not have a space for educational purposes at its temporary location, a modified programme was offered to schools. Even so, interesting offerings were always available for the different target groups, such as the interactive guided tour 'Op ontdekkingstocht' ('journey of discovery'), for children of 6 to 12 years of age, and the examination-based guided tours for students taking art at secondary school. Royal Dutch Shell made funds available to develop this programme.

In 2012 the Mauritshuis received fewer school groups than usual: a total of 7,824 students, as compared to over 17,500 in 2011. Questionnaires revealed that this decline was largely because the Gemeentemuseum is some distance away from the city centre.

Families

As families are a new target group, a special Family Book was devised for the exhibition at the

Gemeentemuseum. The book has a playful design, and contains activities, games and drawing tasks for children from the age of 4 and their parents, grandparents, aunts and uncles. The Family Book (available in Dutch and English editions) is on sale at the museum shop in the Gemeentemuseum.

One Sunday a month, families can register for special family guided tours. In these tours, a museum teacher will introduce a mixed group of older and younger visitors to paintings from the Golden Age. Visitors are also encouraged to hold painters' materials, smell spices, and put on a millstone collar.

Prince William V Gallery

A treasure-hunt puzzle was devised, with questions and 'looking' tasks related to the theme of festive celebrations, for Prince William V Gallery. This lively puzzle was offered starting at the beginning of December.

Collaboration with Hague museums

The museum participated in the education working group of the Foundation for Joint Hague Museum Projects (previously The Hague Museum Platform).

Samenwerking Haagse musea

Het museum heeft actief geparticipeerd in de werkgroep Educatie van het Stichting Gezamenlijke Projecten Haagse Musea (voorheen Haags Museumplatform). In het Cultuurmenu, waarmee kinderen van het primair onderwijs in Den Haag eens per jaar een culturele instelling bezoeken, neemt het Mauritshuis deel met de les 'Gezocht! Museummedewerker j/m' voor leerlingen van groep 3, die speciaal voor de tentoonstelling in het Gemeentemuseum is aangepast.

Promotie

Voor het primair onderwijs is de educatiefolder verspreid en ontving het voortgezet onderwijs een wervende poster. Bovendien is er geadverteerd in onderwijsguides. Aan het begin van het kalenderjaar en aan het begin van het nieuwe schooljaar zijn nieuwsbrieven verzonden. De Educatie Nieuwsflits is vijf keer verstuurd. Op 14 juni was er een Open Huis waar docenten kennis konden maken met het lesaanbod rondom Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum Den Haag.

Scholing

Ter voorbereiding van het bouwproject zijn werkbezoeken gebracht aan musea in Nederland en Engeland, waar medewerkers van het Mauritshuis zich hebben laten inspireren op het gebied van familieprogrammering en educatieruimtes.

Op 2 juli was er een bijeenkomst voor rondleiders en museumdocenten van het Mauritshuis en het Gemeentemuseum, waar samen met twee conservatoren de inhoud van de combirondleiding werd voorbereid: een rondleiding langs de topstukken van zowel Mauritshuis als Gemeentemuseum.

The Mauritshuis works with the Cultural Menu, in which local primary school children visit a cultural institution once a year, by offering its lesson *Gezocht! Museummedewerker j/m* ('Wanted! Young museum assistant!') for students of 6 years of age. This was specially adapted for the exhibition at the Gemeentemuseum.

Promotion

The education pamphlet was sent to primary schools, while secondary schools were sent a promotional poster. In addition, advertisements were placed in education guides. Newsletters were circulated at the beginning of the calendar years and the start of the new school year. Five Education News Flashes were sent out. On 14 June the museum held an open house to introduce teachers to the lesson materials available in relation to *Masters from the Mauritshuis* at the Gemeentemuseum Den Haag.

Extra training

In preparation for the building project, staff made working visits to museums in the Netherlands and the UK, where they drew inspiration for their work on family programmes and educational spaces.

On 2 July a meeting was held for tour guides and museum teachers of the Mauritshuis and the Gemeentemuseum, together with two curators, to prepare the content of the combined guided tour: a tour of the highlights of both the Mauritshuis and the Gemeentemuseum.

Personeel en organisatie

Jubilea

In 2012 waren Gietha Natha en Fehmi Pilat 10 jaar werkzaam bij het museum, Epcó Runia en Kees Schoen 12,5 jaar en Boy van den Hoorn 25 jaar.

Ziekteverzuim

Het ziekteverzuim bedroeg in het verslagjaar 2,06%, een lichte stijging ten opzichte van het voorgaande jaar.

Opleidingen

Bij de afdeling Facilitair Management zijn opleidingen voor het EHBO-certificaat gevolgd en heeft de jaarlijkse BHV-oefening plaatsgevonden. Binnen andere afdelingen zijn congressen, seminars en opleidingen op het betreffende vakgebied gevolgd.

Ondernemingsraad

De huidige samenstelling is als volgt:

Simone Hollen Voorzitter
Ariane van Suchtelen Secretaris / Vicevoorzitter
Kees Schoen Lid
Lea van der Vinde Lid

Personeelsexkursie

Het jaarlijkse personeelsuitje hield de medewerkers van het Mauritshuis dit jaar dicht bij huis: onder het motto 'Hoe goed ken je Den Haag?' was een programma opgesteld in de hofstad. Na een stadswandeling onder begeleiding van een gids door de binnenstad en de voormalige Joodse buurt van Den Haag was het tijd voor koffie met Henk Bres, die de groep een cursus plat Haags gaf. De lunch vond plaats tijdens de 'Ooievaart' door de Haagse grachten. De dag werd aan zee afgesloten met een volleybaltoernooi en een barbecue.

Personeelsleden (fte = full time equivalent), situatie per 31 december 2012

Directie

Gordenker, dr. Emilie Directeur
Moussault, Victor Zakelijk directeur

Fondsenwerving

Koopmans, Boudewijn Hoofd Fondsenwerving

Personeelszaken

Ligtenberg-Meerdink, drs. Anneloes
Personeelsadviseur (0,56 fte)

Human Resources

Anniversaries

In 2012, Gietha Natha and Fehmi Pilat celebrated 10 years at the museum, Epcó Runia and Kees Schoen 12.5 years and Boy van den Hoorn 25 years.

Absence

Absence due to illness in the year under review was 2.06%, a slight increase on the previous year.

Training and Continuing Education

Staff members at the Facilities Management Department took first aid certificate courses, and the annual emergency services drill took place. Members of other departments attended conferences, courses and seminars in their areas of specialisation.

Staff Council

The present composition is:
Simone Hollen Chair
Ariane van Suchtelen Secretary / Deputy Chair
Kees Schoen Member
Lea van der Vinde Member

Staff Outing

This year, the Mauritshuis staff stayed close to home for their annual outing, with a programme 'How well do you know The Hague?'. After a guided walking tour of the city centre and the former Jewish quarter, it was time for coffee and a language lesson with Henk Bres, focusing on the colloquial Hague dialect. Lunch was served during a boat tour of the Hague canals provided by De Ooievaart. The day ended by the sea with a volleyball tournament and a barbecue.

Staff Members (FTE = full time equivalent), as at 31 December 2012

Management

Gordenker, Emilie, Ph.D. Director
Moussault, Victor Deputy Director

Fundraising

Koopmans, Boudewijn Head of Fundraising

Human Resources

Ligtenberg-Meerdink, Anneloes Human Resources
Adviseur (0,56 FTE)

Afdeling Museumsecretariaat

Straetmans, drs. Bernadette Directieassistent
Stoffers-Gombault, Eveline Directiesecretaresse
Cliné, Faye Secretariaatsmedewerker

Afdeling Financiële Zaken

Martinez MBA, Giovanna Hoofd Financiële Zaken
Kozacova-Knap Fedorkova, Liana Medewerker Financiële Zaken (0,89 fte)
Kruit-Verbiest, Marianne van der Medewerker Financiële Zaken

Afdeling Collectie

Buijsen, drs. Edwin Hoofd Collectie
Jordaan, André Registrar

Conservatoren

Buvelot, drs. Quentin Hoofdconservator
Runia, drs. Epco Conservator Presentatie (0,89 fte)
Suchtelen, drs. Ariane van Conservator (0,67 fte)
Vinde, drs. Lea van der Conservator
Lenders, Anne Assistent-conservator / Trainee (0,89 fte)

Restauratoren

Wezel-Noble, Petria van Hoofdrestaurator
Pottasch, drs. Carol Senior Restaurator (0,89 fte)
Meloni, drs. Sabrina Restaurator (0,89 fte)
Karuvits, Oleg Restaurator Pellegrini-Project (0,44 fte)
Loon, dr. Annelies van Research Scientist (0,44 fte)

Tentoonstellingstechniek

Hoorn, Boy van den Coördinator
Sibbing, Bibian Behoudsmedewerker / Lijstenrestaurator (0,89 fte)

Afdeling Publiek

Sevenstern, Barbara Hoofd Publiek
Borgstein, Geert-Jan Medewerker Publieksbegeleiding en Internet (0,89 fte)
Deijk, Tessa van Medewerker Educatie (0,89 fte)
Eendenburg, Iris van Medewerker Ontvangsten (0,67 fte)
Hoekstra, Ivo Webmaster (0,67 fte)
Hollen-de Korte, Simone Medewerker Communicatie (0,89 fte)
Leu, Marjoleine de Medewerker Educatie (0,89 fte)
Schreurs, Elske Medewerker Marketing pr
Wijngaarden, Roseline van Medewerker Ontvangsten (0,44 fte)

Administration

Straetmans, Bernadette Executive Assistant
Stoffers-Gombault, Eveline Executive Secretary
Cliné, Faye Secretarial Assistant

Financial Affairs

Martinez, Giovanna, MBA Head of Financial Affairs
Kozacova-Knap Fedorkova, Liana Financial Affairs Specialist (0,89 FTE)
Van der Kruit-Verbiest, Marianne Financial Affairs Specialist

Collection

Buijsen, Edwin Head of Collections
Jordaan, André Registrar

Curators

Buvelot, Quentin Senior Curator
Runia, Epco Curator (0,89 FTE)
Van Suchtelen, Ariane Curator (0,67 FTE)
Van der Vinde, Lea Curator
Lenders, Anne Assistant Curator / Trainee (0,89 FTE)

Conservators

Van Wezel-Noble, Petria Chief Conservator
Pottasch, Carol Senior Conservator (0,89 FTE)
Meloni, Sabrina Conservator (0,89 FTE)
Karuvits, Oleg Pellegrini Project Conservator (0,44 FTE)
Van Loon, Annelies, Ph.D. Research Scientist (0,44 FTE)

Technical Exhibition Services

Van den Hoorn, Boy Head of Art Handling
Sibbing, Bibian Conservation Technician / Frame Conservator (0,89 FTE)

Public Relations

Sevenstern, Barbara Head of Public Relations
Borgstein, Geert-Jan Public Services and Internet Specialist (0,89 FTE)
Van Deijk, Tessa Education Specialist (0,89 FTE)
Van Eendenburg, Iris Receptions Specialist (0,67 FTE)
Hoekstra, Ivo Webmaster (0,67 FTE)
Hollen-de Korte, Simone Communication Specialist (0,89 FTE)
De Leu, Marjoleine Education Specialist (0,89 FTE)
Schreurs, Elske Marketing and PR Specialist
Van Wijngaarden, Roseline Receptions Specialist (0,44 FTE)

Museumdocenten

Dijkstra, Marlies
Gendt, Caroline van
Kosters-Végh, Gerda
Spaans, Delia
Vrancken, Anneditte
Willems, Djura
Winklaar-de Prez, Shahaila

Afdeling Facilitair Management

Leijenaar, Michiel *Hoofd Facilitair Management*
Hoekstra, Ivo *Systeembeheerder (0,33 fte)*

Beveiliging

Operationeel manager
Coördinator
3 senior medewerkers
11 medewerkers

Gebouwbeheer en Techniek

Meijer MBA, ir. Jan *Coördinator*
Mahabier, Vinod *Medewerker Technische Dienst*

Steunstichtingen

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

De Stichting Vrienden van het Mauritshuis heeft als doel het Mauritshuis te steunen bij aankopen en tentoonstellingen. De Stichting exploiteert de museumwinkel. Vele Vrienden zijn als vrijwilliger actief in het museum, als rondleider of in de winkel. Dankzij deze activiteiten en de bijdragen en donaties van vrienden en donateurs heeft de Stichting in het verslagjaar de aankoop van Clara Peeters' *Stillevan met kazen, amandelen en krakelingen* voor een substantieel deel kunnen steunen (zie pp. 34-35). Tevens maakte de Stichting de publicatie van de bezoekersgids *Meesters uit het Mauritshuis* mogelijk.

Organisatie

Het Algemeen Bestuur is op 29 maart, 21 juni, 27 september en 13 december bijeengekomen. In 2012 was het bestuur als volgt samengesteld:
Jhr. mr. H.W.L. de Beaufort *Voorzitter*
Drs. D.F.R. Jacobovits de Szeged *Penningmeester*
Mr. J.R.E. Kielstra *Secretaris*
Mevrouw B.E.C. van Berckel *Lid (tot september 2012)*
Mevrouw S.C. Dencher-van der Voort van Zijp *Lid (vanaf september 2012)*

Museum Educators

Dijkstra, Marlies
Kosters-Végh, Gerda
Spaans, Delia
Van Gendt, Caroline
Vrancken, Anneditte
Willems, Djura
Winklaar-de Prez, Shahaila

Facilities Management

Leijenaar, Michiel *Head of Facilities Management*
Hoekstra, Ivo *Systems Manager (0,33 FTE)*

Security

Operations Manager
Coordinator
3 senior officers
11 officers

Building Management and Technical Services

Meijer, Jan, MBA *Coordinator*
Mahabier, Vinod *Technical Services Staff*

Supporting Foundations

Friends of the Mauritshuis Foundation

The Friends of the Mauritshuis Foundation supports the Mauritshuis with acquisitions and exhibitions. The Foundation runs the museum shop. Many Friends volunteer at the museum, giving guided tours or working at the shop. Thanks to these activities and to donations from Friends and donors, the Foundation was able to provide substantial support for the purchase of Clara Peeters' *Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels* (see pp. 34-35). The Foundation also made it possible to produce a visitor guide to *Masters from the Mauritshuis*.

Organisational Structure

The Governing Board met on 29 April, 21 June, 27 September, and 13 December. Its members for 2012 were:
H.W.L. de Beaufort *Chair*
D.F.R. Jacobovits de Szeged *Treasurer*
J.R.E. Kielstra *Secretary*
B.E.C. van Berckel *Member (until September 2012)*
S.C. Dencher-van der Voort van Zijp *Member (from September 2012)*

B.R. Semeijns de Vries van Doesburgh Lid
Mevrouw L.C.E. van Tets-van Tienhoven Lid
Mevrouw A. van der Vliet Lid

Vrijwilligers

Op 4 juni werd voor alle vrijwilligers een feestelijke receptie met diner gehouden in de Groote Sociëteit 'Haagsche Club-Plaats Royaal' te Den Haag, ter gelegenheid van het 25-jarig jubileum van de vrijwilligersorganisatie van het Mauritshuis. Hierbij werd door het museum aan iedere vrijwilliger het boekje *25 jaar vrijwilligers in het Mauritshuis: Met grote inzet en passie* uitgereikt.

Op 26 maart werd in de winkel voor alle vrijwilligers en de museummedewerkers, in aanloop naar de tijdelijke sluiting van het Mauritshuis, een 'uitverkoopdag' gehouden.

Activiteiten

Met het oog op de geplande sluiting van het Mauritshuis in april vond het jaarlijkse donateursdiner eerder plaats, op 13 februari. Op 11 september werd voor de donateurs een informele cocktailparty met rondleiding gehouden in de Galerij Prins Willem V.

B.R. Semeijns de Vries van Doesburgh Member
L.C.E. van Tets-van Tienhoven Member
A. van der Vliet Member

Volunteers

On 4 June a reception and dinner were held for all the museum volunteers in the Groote Sociëteit 'Haagsche Club-Plaats Royaal', a club of long standing in The Hague, to celebrate the 25th anniversary of the Mauritshuis volunteer organisation. The museum presented every volunteer with a copy of the book *25 jaar vrijwilligers in het Mauritshuis: Met grote inzet en passie* ('25 years of volunteer work at the Mauritshuis: With great commitment and passion').

On 26 March, a 'clearance sale' was held in the shop for all volunteers and the museum staff in preparation for the temporary closure of the Mauritshuis building.

Activities

Because of the planned closure of the Mauritshuis in April, the annual donors' dinner took place earlier this year, on 13 February. On 11 September, an informal cocktail party with a guided tour was held for donors in the Prince William V Gallery.

De middaguurlezingen, gewoonlijk in de Gouden Zaal van het Mauritshuis, werden vanaf mei in het auditorium van het Gemeentemuseum gehouden, nog altijd op de tweede dinsdag van de maand. De maandelijkse lezingen, verzorgd door sprekers van binnen en buiten de organisatie, werden goed bezocht.

Op dinsdag 10 april vond voor de Vrienden een excursie plaats naar Museum Van Loon in Amsterdam. Op dinsdag 22 mei werd voor de Vrienden een openingsborrel verzorgd in het Gemeentemuseum, met aansluitend een rondleiding. Dinsdag 9 oktober vond voor de Vrienden een excursie plaats naar Antwerpen, waar Museum aan de Stroom (MAS) en het Rockoxhuis werden bezocht.

Gezelschap Jonge Vrienden

Het bestuur van het Gezelschap Jonge Vrienden heeft drie zeer geslaagde avondbijeenkomsten georganiseerd, zowel in als buiten het Mauritshuis. De lezing op 6 maart was de laatste 'Jonge Vriendenlezing' in het Mauritshuis voor de sluiting van het stadspaleis. Het avondvullende programma stond volledig in het teken van de uithuizing in het kader van *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. Drie sprekers spraken vanuit hun eigen expertise: Edwin Buijsen (hoofd collectie) vertelde over

The midday lectures, which normally take place in the Golden Room at the Mauritshuis, were held in the auditorium of the Gemeentemuseum from May onwards, still on the second Tuesday of each month. These monthly talks by speakers from inside and outside the museum were well attended.

On Tuesday 10 April, there was an excursion for Friends to Museum Van Loon in Amsterdam. On Tuesday 22 May, an opening event with drinks was held for the Friends in the Gemeentemuseum, followed by a guided tour. On Tuesday 9 October, there was an excursion to Antwerp for Friends, with visits to the Museum aan de Stroom (MAS) and the Rockox House.

Society of Young Friends

The board of the Society of Young Friends organised three very successful evening events, both in the Mauritshuis and elsewhere. The last Young Friends Lecture in the Mauritshuis took place on 6 March, before the closure of the city palace. This full-evening programme was entirely devoted to the move in connection with *Mauritshuis Building for the Future*. Three speakers addressed their areas of expertise: Edwin Buijsen (Head of Collections) talked about how this

de organisatie van het omvangrijke uithuizingsproject (zie pp. 20-24), Fred Weijertse (algemeen directeur John Nurminen Prima) ging in op het internationale kunsttransport en Carol Pottasch (senior restaurator) vertelde over het uitnemen van de talrijke in plafonds en wanden ingebouwde stukken. Op 20 juni was er een lezing in de Galerij Prins Willem V. Conservator Epcó Runia vertelde over de bijzondere collectie van de Prins van Oranje en besprak tijdens een rondleiding enkele van de belangrijkste schilderijen. Het was voor het eerst dat de Jonge Vrienden werden ontvangen op een locatie buiten het Mauritshuis. Op 2 oktober vond de derde lezing plaats, ditmaal in het Gemeentemuseum, waar de gasten zich met een representatief deel van de collectie van het Mauritshuis ook een beetje thuis voelden. Hoofdconservator Quentin Buvelot gaf een toelichting over de totstandkoming van de tentoonstelling *Meesters uit het Mauritshuis in het Gemeentemuseum* (zie pp. 25-27). Voorafgaand aan en na afloop van alle lezingen was er voor de Jonge Vrienden de gelegenheid een drankje te drinken in het museumcafé en de tentoongestelde kunstwerken in alle rust te bezichtigen.

Organisatie

Het bestuur van het Gezelschap is als volgt samengesteld:

Mevrouw drs. A. van der Vliet Voorzitter

Mr. J. Polet Penningmeester

Ir. D. Beekhuis Secretaris

Mevrouw ir. J. Hazewinkel Lid

Mevrouw drs. W. Burgemeister Lid

Stichting de Johan Maurits Compagnie

Ten einde het Mauritshuis nu en in de toekomst blijvend te kunnen laten functioneren als een actief museum, dat meegaat met zijn tijd, beantwoordt aan de wensen van de bezoekers – zowel leken als specialisten – en voldoet aan de museale eisen van de eenentwintigste eeuw, is een degelijke financiële basis noodzakelijk. Daartoe is in 2002 de Stichting de Johan Maurits Compagnie opgericht. De opbrengsten uit dit beleggingsfonds worden primair aangewend voor het steunen van het Mauritshuis in het algemeen en voor de volgende doelen in het bijzonder:

- educatie
- informatie
- restauratie
- publicaties
- verbetering presentatie
- kleinere tentoonstellingen en presentaties.

major move was organised (see pp. 20-24), Fred Weijertse (Executive Director of John Nurminen Prima) discussed international art transport, and Carol Pottasch (Senior Conservator) talked about dismantling the many pieces built into walls and ceilings. A talk was given in the Prince William V Gallery on 20 June. Curator Epcó Runia described the special collection of the Prince of Orange and gave a tour in which he discussed several of the most noteworthy paintings. This was the first reception for Young Friends in a location other than the Mauritshuis. The third talk took place on 2 October, this time in the Gemeentemuseum, but amid a touch of home: the representative selection of paintings from the Mauritshuis collection. Senior Curator Quentin Buvelot shed light on the making of the exhibition *Masters from the Mauritshuis at the Gemeentemuseum* (see pp. 25-27). Before and after each talk, the Young Friends had an opportunity to chat over drinks at the museum café and visit the art works on display at their own pace.

Organisational Structure

The members of the Board of the Society are:

A. van der Vliet Chair

J. Polet Treasurer

D. Beekhuis Secretary

J. Hazewinkel Member

W. Burgemeister Member

Johan Maurits Compagnie Foundation

For the Mauritshuis to remain an active, fully operational museum that keeps up with new developments, fulfils the expectations of its visitors (both the general public and specialists) and meets twenty-first-century museum standards, a solid financial foundation is essential. It is for this reason that the Johan Maurits Compagnie Foundation was founded in 2002. The Compagnie's investment fund is used primarily to support the Mauritshuis in general and for the following purposes in particular:

- education
- information
- restoration
- publications
- improving presentation
- smaller-scale exhibitions and displays.

Organisational Structure

As at 1 January 2013, the members of the Board are as follows:

Organisatie

Het bestuur is per 1 januari 2013 als volgt samengesteld:

J.T. van Marle Voorzitter

A.Ph.J. de Haseth Möller Penningmeester

Drs. A.A. Baron van Dedem Secretaris

Mr. E.N. Heerema Lid (tot 16 maart 2012)

D.P.M. Verbeek Lid (vanaf 16 maart 2012)

Er vonden twee bestuursvergaderingen plaats, op 16 maart en op 5 november, beide voltallig. Tijdens de vergadering van 16 maart vond een bestuurswisseling plaats. De heer mr. E.N. Heerema besloot om, na bijna twee bestuurstermijnen, afscheid te nemen als bestuurslid om in die functie te worden opgevolgd door de heer D.P.M. Verbeek. De heer Heerema was tevens voorzitter van de beleggingscommissie en wordt in deze opgevolgd door de heer A.Ph.J. de Haseth Möller. In het verslagjaar werden geen nieuwe begunstigers verwelkomd.

Activiteiten

In het verslagjaar werd het tweede lustrum van de Compagnie gevierd in Antwerpen. Op 14 juni vond een feestelijk diner plaats in het Rubenshuis, voorafgegaan door een rondleiding door het museum. In de middag werd Museum Mayer van den Bergh bezocht en kreeg

men een preview van de tentoonstelling *Pieter Bruegel Ongezien!* Het aperitief werd genuttigd in een historisch pand in het centrum van Antwerpen, dat tot woonhuis van een van de begunstigers wordt omgebouwd.

De Compagnie leverde financiële ondersteuning aan de volgende projecten:

- restauratie en technisch onderzoek van Jan Steens *Doktersbezoek*
- opslagkast voor pastels
- behandeling van de lijst van Potters *Stier* (april 2012)
- *conservation scientist* voor drie jaar (2011-2013)
- materiaaltechnisch onderzoek ten behoeve van bestandscatalogus genrestukken
- wekelijks verse bloemdecoraties in het Mauritshuis (tot 1 april 2012)

Daarnaast besloot de Compagnie in 2012 de volgende projecten te ondersteunen:

- restauratie en onderzoek schilderijen Giovanni Antonio Pellegrini, Gouden Zaal Mauritshuis (zie p. 48)
- conservering en onderzoek trofeeënlijsten (zie p. 48)
- het ondersteunen van presentaties in de Galerij Prins Willem V

J.T. van Marle Chair

A.Ph.J. de Haseth Möller Treasurer

A.A. van Dedem Secretary

E.N. Heerema Member (until 16 March 2012)

D.P.M. Verbeek Member (from 16 March 2012)

Two Board meetings were held, on 16 March and 5 November, with all members attending. During the meeting of 16 March, there was a change in the Board. Mr E.N. Heerema, having served almost two terms, decided to step down as a Board member and was succeeded in this position by Mr D.P.M. Verbeek. Mr Heerema was also chair of the investment committee and was succeeded in this respect by Mr A Ph.J. de Haseth Möller. No new benefactors joined the Compagnie in the year under review.

Activities

In the year under review, the Compagnie celebrated its second major anniversary in Antwerp. On 14 June a dinner party at the Rubenshuis was preceded by a guided tour of the museum. The day had begun with a visit to Museum Mayer van den Bergh in the afternoon and a preview of the exhibition *Pieter Bruegel Ongezien!*, followed by an aperitif in a historic building

in the centre of Antwerp, which was being converted into a home for one of the benefactors.

The Compagnie provided support for the following activities:

- restoration and technical examination of Jan Steen's *Doctor's Visit*
- storage cupboard for pastels
- treatment of the frame of Potter's *Bull* (April 2012)
- three-year appointment for a conservation scientist (2011-2013)
- technical research for the collection catalogue of genre paintings
- fresh weekly floral decorations in the Mauritshuis (until 1 April 2012)

In addition, the Compagnie decided in 2012 to support the following projects:

- restoration and examination of paintings by Giovanni Antonio Pellegrini, made for the Golden Room of the Mauritshuis (see p. 48).
- conservation and examination of trophy frames (see p. 48)
- support for exhibitions at the Prince William V Gallery

In afwachting van de voltooiing van *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* worden fondsen gereserveerd voor projecten die uit de renovatie zullen voortvloeien.

American Friends of the Mauritshuis

De stichting American Friends of the Mauritshuis ondersteunt het Mauritshuis op diverse terreinen. Tot de belangrijkste behoort de uitreiking van beurzen aan Amerikaanse studenten of conservatoren die Nederlandse of Vlaamse kunst willen bestuderen in Nederland. De American Friends zijn actief sinds 1982.

Organisatie

Mevrouw M. Mosler Voorzitter

E. Detiger Penningmeester

Mevrouw F. Hartog Levin Lid

Dr. O. Naumann Secretaris

N. Dekking Lid

Dr. W. Liedtke Lid

Mevrouw R.-M. de Mol van Otterloo Lid

P. Sutton Lid

Mevrouw S. Weatherbie Lid

Activiteiten

Dankzij het ‘American Friends Advanced Internship’ konden Amerikaanse studenten een stage van een half jaar vervullen in het restauratieatelier van het Mauritshuis (zie p. 47). Verder bestudeerde Henry Skupniewicz, student aan het Massachusetts Institute of Technology, in 2012 als ‘MIT Palitz Fellow’ het gebouw van het Mauritshuis.

Dankzij de steun van de American Friends werden schilderijen van Mor en Rembrandt voorzien van een nieuwe lijst (zie p. 50).

Het bruikleen aan het Mauritshuis van het in 1999 aan de stichting geschonken landschap van Salomon van Ruysdael werd in het verslagjaar voortgezet.

De Stichting leverde traditiegetrouw een bijdrage aan de vertaalkosten van het Nederlands- en Engelstalige bulletin *Mauritshuis in focus*.

In het verslagjaar werden regelmatig e-nieuwsbulletins aan de leden rondgestuurd. Daarin worden ook speciale activiteiten vermeld. Op 15 november vond bij Lawrence Steigrad Fine Arts, New York, de presentatie plaats van *Childhood Pleasures: Dutch Children in the Seventeenth Century*. De auteurs, Donna R. Barnes en Peter G. Rose, spraken met de American Friends over hun boek tijdens een borrel met Nederlandse hapjes.

Pending the completion of the *Mauritshuis Building for the Future* project, funds are being set aside for projects that will arise from the renovation.

American Friends of the Mauritshuis

The American Friends of the Mauritshuis Foundation supports the museum in diverse ways. Among the most important is a scholarship programme for American students and curators who wish to study Dutch or Flemish art in the Netherlands. The American Friends have been active since 1982.

Organisational Structure

M. Mosler Chair

E. Detiger Treasurer

F. Hartog Levin Member

Dr O. Naumann Secretary

N. Dekking Member

Dr W. Liedtke Member

R.-M. de Mol van Otterloo Member

P. Sutton Member

S. Weatherbie Member

Activities

The American Friends Advanced Internship allowed American students to complete a half-year internship at the Mauritshuis conservation studio (see p. 47). Furthermore, Henry Skupniewicz, a student at the Massachusetts Institute of Technology, studied the Mauritshuis building in 2012 as an MIT Palitz Fellow.

Thanks to support from the American Friends, new frames were acquired for paintings by Mor and Rembrandt (see p. 50).

The landscape by Salomon van Ruysdael, donated to the American Friends in 1999, remained on loan to the Mauritshuis in the year under review.

In accordance with tradition, the American Friends contributed to the translation costs of the Dutch and English-language bulletin *Mauritshuis in focus*.

In the year under review, members received regular e-newsletters, many of which reported special activities. On 15 November, *Childhood Pleasures: Dutch Children in the Seventeenth Century* was presented at Lawrence Steigrad Fine Arts in New York City. The authors, Donna R. Barnes and Peter G. Rose, spoke to the American Friends about their book at a party with Dutch snacks.

Dutch Masters Foundation

Het Mauritshuis heeft in 2011 met het Nederlands Dans Theater en het Koninklijk Concertgebouworkest de krachten gebundeld in een nieuwe vriendenvereniging in Engeland: de Dutch Masters Foundation. Bij het verschijnen van dit verslag telde de stichting 34 particuliere schenkers en 3 bedrijfslidmaatschappen. Het bestuur wordt gevormd door Steven Kaempfer (voorzitter), Brian Capstick, Rose Damen en Peter Kerckhoffs (leden).

Bijeenkomsten voor begunstigers werden in Londen georganiseerd op 7 februari (private view met Mauritshuis-directeur Emilie Gordenker, National Gallery), 6 maart (Nederlands Dans Theater, Sadler's Wells), 12 mei (Barbican), 27 juni (Nederlandse ambassade), 17 september (bezoek aan collectie Willem baron Van Dedem), 11 oktober (Frieze Masters). Op 29 november vond het 'Dutch Masters Foundation Annual Dinner' plaats bij Christie's, waarbij Nederlandse kunst van wereldniveau werd getoond.

Het Mauritshuis zal de beschikbare fondsen inzetten voor het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*, zoals het educatie-atelier in de nieuwe vleugel van het MUSEUM (meer informatie is te vinden op www.dutchmasters.org.uk).

Dutch Masters Foundation

In 2011 the Mauritshuis joined forces with the Nederlands Dans Theater and the Royal Concertgebouw Orchestra to form a new association for friends in England: the Dutch Masters Foundation. When this report went to press, the Foundation had 34 private members and 3 corporate memberships. Its board consists of Steven Kaempfer (chairman), and members Brian Capstick, Rose Damen and Peter Kerckhoffs.

Meetings for benefactors were organized in London on 7 February (private view with Mauritshuis director Emilie Gordenker, National Gallery), 6 March (Nederlands Dans Theater, Sadler's Wells), 12 May (Barbican), 27 June (Dutch embassy), 17 September (visit to the collection of Willem Baron Van Dedem) and 11 October (Frieze Masters). On 29 November, the Dutch Masters Foundation Annual Dinner was held at Christie's, where world-class Dutch art was on display.

The Mauritshuis will use the funds raised for the building project *Mauritshuis Building for the Future*, particularly the education studio in the new wing of the museum. More information about the initiative can be found on www.dutchmasters.org.uk and in the Dutch Masters Foundation brochure.

Loans

In 2012 there were 66 outgoing short-term loans of paintings and 1 of a sculpture for exhibitions in the Netherlands and abroad. Normally, more than 180 paintings and 10 sculptures from the permanent collection have been placed on long-term loan at museums and other institutions in the Netherlands and abroad; an additional 63 paintings and 4 sculptures are on loan to museums in the Netherlands and Belgium for the duration of the building project, until mid-2014.

Outgoing Short-Term Loans to Exhibitions in the Netherlands and Abroad

[Caravaggio and his Followers in Rome](#)
[Fort Worth, Kimbell Art Museum](#)

October 2011 – January 2012

Hendrick ter Brugghen, *The Liberation of Peter*, inv. no. 966

[Vermeer's Women: Secrets and Silence](#)
[Cambridge, The Fitzwilliam Museum](#)

September 2011 – January 2012

Gerard ter Borch, *Woman Sewing by a Cradle*, inv. no. 1133

Jacob Ochtervelt, *The Fishmonger*, inv. no. 195

Bruikleenverkeer

In 2012 zijn 66 schilderijen en 1 sculptuur in kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland; gewoonlijk zijn ruim 180 schilderijen en 10 beelden uit de vaste verzameling in langdurig bruikleen afgestaan aan musea en instellingen in binnen- en buitenland. Tijdens het bouwproject zijn tot en met medio 2014 nog eens 63 schilderijen en 4 sculpturen aan musea in Nederland en België uitgeleend.

In kortstondig bruikleen uitgeleend aan tentoonstellingen in binnen- en buitenland

[Caravaggio and his Followers in Rome](#)
[Fort Worth, Kimbell Art Museum](#)

oktober 2011 – januari 2012

Hendrick ter Brugghen, *De bevrijding van Petrus*, inv. 966

[Vermeer's Women: Secrets and Silence](#)
[Cambridge, The Fitzwilliam Museum](#)

september 2011 – januari 2012

Gerard ter Borch, *Handwerkende vrouw bij een wieg*, inv. 1133

Jacob Ochtervelt, *De visverkoper*, inv. 195

Aan God gehecht: Het verhaal van de moderne devotie Zwolle, Museum de Fundatie

oktober 2011 – januari 2012

Dirk Bouts (omgeving van), *De opstanding van Christus*,
inv. 762

De Gouden Eeuw viert feest Haarlem, Frans Hals Museum

november 2011 – mei 2012

Pieter Codde, *Vrolijk gezelschap met gemaskerde dansers*,
inv. 392

Cornelis de Man, *'La main chaude'*, inv. 91

Adriaen Hanneman, *Postuum portret van Maria I Stuart met
een dienstbode*, inv. 429

Het Bloemaert effect Kleur en compositie in de Gouden Eeuw Utrecht, Centraal Museum

november 2011 – februari 2012

Schwerin, Staatliches Museum

februari – mei 2012

Abraham Bloemaert, *Theagenes ontvangt de erepalm van
Chariclea*, inv. 16 (alleen Utrecht)

Abraham Bloemaert, *Feestmaal der goden*, inv. 1046

Enmaal, andermaal...!: 200 Jaar Venduehuis Den Haag Den Haag, Haags Historisch Museum

mei – juli 2012

Pieter Potter, *Jacob haalt Lea en Rachel over te vluchten voor
Laban*, inv. 409

Elegance and Refinement: The Still Life Paintings of Willem van Aelst

Houston, The Museum of Fine Arts

maart – mei 2012

Washington, National Gallery of Art

juni – oktober 2012

Willem van Aelst, *Bloemstillevens met horloge*, inv. 2

Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis Tokio, Tokyo Metropolitan Art Museum

juni 2012 – september 2012

Kobe, Kobe City Museum

september 2012 – januari 2013

Gerrit Berckheyde, *Een jachtstoet bij de Hofvijver in
Den Haag, gezien vanaf de Plaats*, inv. 796

Abraham van Beyeren, *Pronkstillevens*, inv. 1056

Gerard ter Borch, *De briefschrijfster*, inv. 797

Jan Both, *Italiaans landschap*, inv. 20

Attached to God: The Story of the Devotio Moderna Zwolle, Museum de Fundatie

October 2011 – January 2012

Dirk Bouts (circle of), *The Resurrection of Christ*, inv. no. 762

Celebrating in the Golden Age Haarlem, Frans Hals Museum

November 2011 – May 2012

Pieter Codde, *Merry Company with Masked Dancers*,
inv. no. 392

Cornelis de Man, *'La main chaude'*, inv. no. 91

Adriaen Hanneman, *Posthumous Portrait of Mary I Stuart
with a Servant*, inv. no. 429

The Bloemaert Effect Colour and Composition in the Golden Age Utrecht, Centraal Museum

November 2011 – February 2012

Schwerin, Staatliches Museum

February – May 2012

Abraham Bloemaert, *Theagenes Receiving the Palm of
Honour from Chariclea*, inv. no. 16 (only in Utrecht)

Abraham Bloemaert, *A Feast of the Gods*, inv. no. 1046

Going Once, Going Twice...! The 200th Anniversary of the Venduehuis, The Hague

The Hague, Hague Historical Museum

May – July 2012

Pieter Potter, *Jacob urging Lea and Rachel to flee from
Laban*, inv. no. 409

Elegance and Refinement: The Still Life Paintings of Willem van Aelst

Houston, The Museum of Fine Arts

March – May 2012

Washington, National Gallery of Art

June – October 2012

Willem van Aelst, *Flower Still Life with a Watch*, inv. no. 2

Masterpieces from the Royal Picture Gallery Mauritshuis Tokyo, Tokyo Metropolitan Art Museum

June 2012 – September 2012

Kobe, Kobe City Museum

September 2012 – January 2013

Gerrit Berckheyde, *A Hunting Party near the Hofvijver in
The Hague, Seen from the Plaats*, inv. no. 796

Abraham van Beyeren, *Banquet Still Life*, inv. no. 1056

Gerard ter Borch, *Woman Writing a Letter*, inv. no. 797

- Jan Brueghel de Oude, *Wan-Li-vaas met bloemen*, inv. 1072
 Jan Brueghel de Oude en Hendrik van Balen, *Vruchten-
 guirlande rond een voorstelling van Ceres*, inv. 233
 Pieter Claesz, *Vanitas-stillevan*, inv. 943
 Pieter Claesz, *Stillevan met een brandende kaars*, inv. 947
 Adriaen Coorte, *Stillevan met vijf abrikozen*, inv. 1154
 Anthony van Dyck, *Portret van Peeter Stevens*, inv. 239
 Anthony van Dyck, *Portret van Anna Wake*, inv. 240
 Bartholomeus Eggers (naar), *Buste van Johan Maurits van
 Nassau-Siegen*, inv. KN 20
 Carel Fabritius, *Het puttertje*, inv. 605
 Govert Flinck, *Meisje bij een kinderstoel*, inv. 676
 Arent de Gelder, *Het loflied van Simeon*, inv. 1047
 Jan van Goyen, *Gezicht over de Rijn naar de Eltense Berg*, inv. 838
 Frans Hals, *Portret van Jacob Olycan*, inv. 459
 Frans Hals, *Portret van Aletta Hanemans*, inv. 460
 Frans Hals, *Lachende jongen*, inv. 1032
 Willem Claesz Heda, *Stillevan met een roemer en horloge*, inv. 596
 Antoon Heijligers, *Interieur van de Rembrandtzaal in het
 Mauritshuis*, inv. 1055
 Meindert Hobbema, *Boslandschap met boerenhoeven*, inv. 1105
 Gerrit van Honthorst, *De vioolspeelster*, inv. 1107
 Gerrit van Honthorst (naar), *Portret van Frederik Hendrik*,
 inv. 430
- Pieter de Hooch, *Een binnenplaats met een rokende man en
 een drinkende vrouw*, inv. 835
 Nicolaes Maes, *De oude kantwerkster*, inv. 1101
 Adriaen van Ostade, *De vioolspeler*, inv. 129
 Paulus Potter, *Vee in de weide*, inv. 138
 Rembrandt, *Het loflied van Simeon*, inv. 145
 Rembrandt, *Suzanna*, inv. 147
 Rembrandt, *Tronie van een man met gevederde baret*, inv. 149
 Rembrandt, *De lachende man*, inv. 598
 Rembrandt, *Zelfportret*, inv. 840
 Rembrandt, *Portret van een oude man*, inv. 1118
 Rembrandt (atelierkopie), *Portret van Rembrandt met
 ringkraag*, inv. 148
 Peter Paul Rubens, *Portret van Michael Ophovius*, inv. 252
 Peter Paul Rubens, *'Modello' voor de Hemelvaart van Maria*,
 inv. 926
 Jacob van Ruisdael, *Gezicht op Haarlem met bleekvelden*,
 inv. 155
 Jacob van Ruisdael, *Landschap met kasteel Bentheim*, inv. 1151
 Salomon van Ruysdael, *Meergezicht met zeilschepen*, inv. 1044
 Jan Steen, *'Het zieke meisje'*, inv. 167
 Jan Steen, *'Soo voer gesongen, soo na gepepen'*, inv. 742
 Jan Steen, *'Het oestereetstertje'*, inv. 818
 Johannes Vermeer, *Diana en haar nimfen*, inv. 406

- Jan Both, *Italian Landscape*, inv. no. 20
 Jan Brueghel the Elder, *Wan-Li Vase with Flowers*, inv. no. 1072
 Jan Brueghel the Elder and Hendrik van Balen, *Garland
 of Fruit around a Depiction of Ceres*, inv. no. 233
 Pieter Claesz, *Vanitas Still Life*, inv. no. 943
 Pieter Claesz, *Still Life with a Lighted Candle*, inv. no. 947
 Adriaen Coorte, *Still Life with Five Apricots*, inv. no. 1154
 Anthony van Dyck, *Portrait of Peeter Stevens*, inv. no. 239
 Anthony van Dyck, *Portrait of Anna Wake*, inv. no. 240
 Bartholomeus Eggers (after), *Bust of Johan Maurits of
 Nassau-Siegen*, inv. no. KN 20
 Carel Fabritius, *The Goldfinch*, inv. no. 605
 Govert Flinck, *Girl by a High Chair*, inv. no. 676
 Arent de Gelder, *Simeon's Song of Praise*, inv. no. 1047
 Jan van Goyen, *View of the Rhine near Hoch-Elten*, inv. no. 838
 Frans Hals, *Portrait of Jacob Olycan*, inv. no. 459
 Frans Hals, *Portrait of Aletta Hanemans*, inv. no. 460
 Frans Hals, *Laughing Boy*, inv. no. 1032
 Willem Claesz Heda, *Still Life with a Roemer and Watch*,
 inv. no. 596
 Antoon Heijligers, *Interior of the Rembrandt Room in the
 Mauritshuis*, inv. no. 1055
 Meindert Hobbema, *Wooded Landscape with Cottages*,
 inv. no. 1105
- Gerrit van Honthorst, *The Violin Player*, inv. no. 1107
 Gerrit van Honthorst (after), *Portrait of Frederik Hendrik*,
 inv. no. 430
 Pieter de Hooch, *A Man Smoking and a Woman Drinking in
 a Courtyard*, inv. no. 835
 Nicolaes Maes, *The Old Lacemaker*, inv. no. 1101
 Adriaen van Ostade, *The Violin Player*, inv. no. 129
 Paulus Potter, *Cattle in a Meadow*, inv. no. 138
 Rembrandt, *Simeon's Song of Praise*, inv. no. 145
 Rembrandt, *Susanna*, inv. no. 147
 Rembrandt, *'Tronie' of a Man with a Feathered Beret*, inv. no. 149
 Rembrandt, *The Laughing Man*, inv. no. 598
 Rembrandt, *Self-Portrait*, inv. no. 840
 Rembrandt, *Portrait of an Elderly Man*, inv. no. 1118
 Rembrandt (studio copy), *Portrait of Rembrandt with a
 Gorget*, inv. no. 148
 Peter Paul Rubens, *Portrait of Michael Ophovius*, inv. no. 252
 Peter Paul Rubens, *'Modello' for the Assumption of the
 Virgin*, inv. no. 926
 Jacob van Ruisdael, *View of Haarlem with Bleaching
 Grounds*, inv. no. 155
 Jacob van Ruisdael, *View of Bentheim Castle*, inv. no. 1151
 Salomon van Ruysdael, *View of a Lake with Sailing Ships*,
 inv. no. 1044

Johannes Vermeer, *Meisje met de parel*, inv. 670
August Wijnantz, *Gezicht op het Mauritshuis*, inv. 1070

Johann Georg Ziesenis, *Portret van stadhouder Willem V*,
inv. 462

Johann Georg Ziesenis, *Portret van prinses Frederika Sophia
Wilhelmina*, inv. 463

Vermeer: Il secolo d'oro dell'arte olandese Rome, Scuderie del Quirinale

september 2012 – januari 2013

Jacob Ochtervelt, *Een visverkoper aan de deur*, inv. 195

Jordaens en de antieken

Brussel, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België

oktober 2012 – januari 2013

Jacob Jordaens, *Nimfen knippen de baard van Pan af*, inv. 849

Portret in Portret

Dordrecht, Dordrechts Museum

december 2012 – april 2013

George van der Mij, *Portret van Cornelis Ploos van Amstel*,
inv. 729

George van der Mij, *Portret van Elisabeth Troost*, inv. 730

De Gouden Eeuw: Amsterdam, de Republiek en de wereld Amsterdam, Amsterdam Museum

december 2012 – december 2013

Ferdinand Bol, *Portret van Michiel de Ruyter*, inv. 585

(in reijstijst, zie p. 48)

Dirck Hals, *Vrolijk gezelschap*, inv. 1060

Hendrick Pot, *Portret van Jean Fontaine*, inv. 1075

Hendrick Pot, *Portret van Anna Hoofman*, inv. 1076

Tijdens het bouwproject zijn de volgende schilderijen en sculpturen in bruikleen gegeven aan musea in Nederland en België tot medio 2014 Amsterdam, Amsterdam Museum

Ferdinand Bol, *Portret van Michiel de Ruyter*, inv. 585 (in reijstijst)

Gerard ter Borch, *Portret van Cornelis de Graeff*, inv. 883

Pieter Pietersz, *Portret van Cornelis Cornelisz Schellinger*, inv. 4

Hendrick Pot, *Portret van Jean Fontaine*, inv. 1075

Hendrick Pot, *Portret van Anna Hoofman*, inv. 1076

Apeldoorn, Paleis Het Loo

Adriaen Hanneman, *Postuum portret van Maria I Stuart met
een dienstbode*, inv. 429

Jan Davidsz de Heem, *Guirlande van vruchten met enkele
bloemen*, inv. 49

Jan Steen, 'The Sick Girl', inv. no. 167

Jan Steen, 'The Way You Hear It Is the Way You Sing It',
inv. no. 742

Jan Steen, 'Girl Eating Oysters', inv. no. 818

Johannes Vermeer, *Diana and Her Nymphs*, inv. no. 406

Johannes Vermeer, *Girl with a Pearl Earring*, inv. no. 670

August Wijnantz, *View of the Mauritshuis*, inv. no. 1070

Johann Georg Ziesenis, *Portrait of Stadholder Willem V*,
inv. no. 462

Johann Georg Ziesenis, *Portrait of Princess Frederika
Sophia Wilhelmina*, inv. no. 463

Vermeer: Il secolo d'oro dell'arte olandese Rome, Scuderie del Quirinale

September 2012 – January 2013

Jacob Ochtervelt, *The Fishmonger*, inv. no. 195

Jordans and the Antique

Brussels, Royal Museums of Fine Arts of Belgium

October 2012 – January 2013

Jacob Jordaens, *Nymphs cutting off Pan's beard*, inv. no. 849

Portrait in Portrait

Dordrecht, Dordrechts Museum

December 2012 – April 2013

George van der Mij, *Portrait of Cornelis Ploos van Amstel*,
inv. no. 729

George van der Mij, *Portrait of Elisabeth Troost*,
inv. no. 730

The Golden Age: Gateway to Our World Amsterdam, Amsterdam Museum

December 2012 – December 2013

Ferdinand Bol, *Portrait of Michiel de Ruyter*, inv. no. 585
(in temporary frame, see p. 48)

Dirck Hals, *Merry Company*, inv. no. 1060

Hendrick Pot, *Portrait of Jean Fontaine*, inv. no. 1075

Hendrick Pot, *Portrait of Anna Hoofman*, inv. no. 1076

The following paintings and sculptures have been given on loan to museums in the Netherlands and Belgium for the duration of the building project, until mid-2014 Amsterdam, Amsterdam Museum

Ferdinand Bol, *Portrait of Michiel de Ruyter*, inv. no. 585

(in temporary frame)

Melchior d'Hondecoeter, *De raaf wordt beroofd van de veren waarmee hij zich had getooid*, inv. 59
 Melchior d'Hondecoeter, *Ganzen en eenden*, inv. 61
 Melchior d'Hondecoeter, *Kippen en eenden*, inv. 62
 Gerrit van Honthorst, *Dubbelportret van Friedrich Wilhelm I en Louise Henriette*, inv. 428
 Jan Mijtens, *Portret van Maria van Oranje, met Hendrik van Zuijlestein en een dienstbode*, inv. 114
 Peter Paul Rubens (naar), *Zonder Ceres en Bacchus bevriest Venus*, inv. 247
 Martin-Claude Monot, *Buste van koning Friedrich Wilhelm II*, inv. 378
 Louis Royer (atelier), *Buste van koning Willem I*, inv. 1201
 Rombout Verhulst, *Buste van Mary II Stuart*, inv. 366
 Rombout Verhulst, *Buste van koning-stadhouder Willem III*, inv. 367

Brugge, Groeningemuseum

Aert van den Bossche ('Meester van de Barbaralegende'), *Augustinus offert aan een afgod van de Manicheeërs*, inv. 844
 Dirk Bouts (omgeving van), *De opstanding van Christus*, inv. 762
 Jan Gossaert (toegeschreven aan), *Portret van Floris van Egmond*, inv. 841

Jan Provoost, *Drieluik met Maria en kind, Johannes de Evangelist en Maria Magdalena*, inv. 783
 Meester van het Brandonportret, *Portret van een man met een Samson-medaille*, inv. 752
 Meester van Frankfurt, *De heilige Catharina*, inv. 854
 Meester van Frankfurt, *De heilige Barbara*, inv. 855
 Jan Mostaert (toegeschreven aan), *Jozef verklaart de dromen van de bakker en de schenker*, inv. 921
 Meester van de Salomon-triptiek, *Triptiek met de geschiedenis van Salomon*, inv. 433
 Duitsland, *De geboorte van Maria*, inv. 897

Dordrecht, Dordrechts Museum

Ferdinand Bol, *Portret van een jonge man, vermoedelijk Louis Trip junior*, inv. 795
 Aelbert Cuyp, *Ruiterportret van Pieter de Roovere*, inv. 25
 Govert Flinck, *Portret van een 44-jarige man*, inv. 866
 Arent de Gelder, *Portret van Herman Boerhaave*, inv. 757
 Jan van Goyen, *Gezicht op Dordrecht vanuit Papendrecht*, inv. 551
 Nicolaes Maes, *Portret van Jacob Trip*, inv. 90
 Nicolaes Maes, *Portret van Cornelis ten Hove*, inv. 717
 Nicolaes Maes, *Portret van Catharina Dierquens*, inv. 718
 Godfried Schalcken, *Portret van koning-stadhouder Willem III*, inv. 158

Gerard ter Borch, *Portrait of Cornelis de Graeff*, inv. no. 883
 Pieter Pietersz, *Portrait of Cornelis Schellinger*, inv. no. 4
 Hendrick Pot, *Portrait of Jean Fontaine*, inv. no. 1075
 Hendrick Pot, *Portrait of Anna Hoofman*, inv. no. 1076

Apeldoorn, Het Loo Palace

Adriaen Hanneman, *Posthumous Portrait of Mary I Stuart with a Servant*, inv. no. 429
 Jan Davidsz de Heem, *Garland of Fruit with Some Flowers*, inv. no. 49
 Melchior d'Hondecoeter, *The Raven Robbed of the Feathers He Wore to Adorn Himself*, inv. no. 59
 Melchior d'Hondecoeter, *Geese and Ducks*, inv. no. 61
 Melchior d'Hondecoeter, *Hens and Ducks*, inv. no. 62
 Gerrit van Honthorst, *Double Portrait of Friedrich Wilhelm I and Louise Henriette*, inv. no. 428
 Jan Mijtens, *Portrait of Maria of Orange with Hendrik van Zuijlestein and a servant*, inv. no. 114
 Peter Paul Rubens (after), *Without Ceres and Bacchus, Venus Grows Cold*, inv. no. 247
 Martin-Claude Monot, *Bust of King Friedrich Wilhelm II*, inv. no. 378
 Louis Royer (studio), *Bust of King Willem I*, inv. no. 1201
 Rombout Verhulst, *Bust of Mary II Stuart*, inv. no. 366

Rombout Verhulst, *Bust of King-Stadholder William III*, inv. no. 367

Bruges, Groeningemuseum

Aert van den Bossche ('Master of the Barbara Legend'), *Augustine Sacrificing to an Idol of the Manichaeans*, inv. no. 844
 Dirk Bouts (circle of), *The Resurrection of Christ*, inv. no. 762
 Jan Gossaert (attributed to), *Portrait of Floris van Egmond*, inv. no. 841
 Jan Provoost, *Triptych with the Virgin and Child, John the Evangelist and Mary Magdalene*, inv. no. 783
 Master of the Brandon Portrait, *Portrait of a Man with a Samson Medal*, inv. no. 752
 Master of Frankfurt, *St Catherine*, inv. no. 854
 Master of Frankfurt, *St Barbara*, inv. no. 855
 Jan Mostaert (attributed to), *Joseph Explaining the Dreams of the Baker and the Cupbearer*, inv. no. 921
 Master of the Solomon Triptych, *Triptych with the History of Solomon*, inv. no. 433
 Anonymous (Germany), *The Birth of Mary*, inv. no. 897

Dordrecht, Dordrechts Museum

Ferdinand Bol, *Portrait of a Young Man, Presumably Louis Trip, Junior*, inv. no. 795

Enschede, Rijksmuseum Twenthe

- Christoffel van den Berghe, *Winterlandschap*, inv. 671
 Christoffel van den Berghe, *Zomerlandschap*, inv. 672
 Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met borstbeeld van Flora*, inv. 1113
 Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met de genezing van een verlamde door Petrus en Johannes*, inv. 1114
 Karel du Jardin, *De watervallen bij Tivoli*, inv. 73
 Gerard de Laresse, *Achilles wordt ontdekt tussen de dochters van Lycomedes*, inv. 82
 Willem van Mieris, *Armida bindt de slapende Rinaldo*, inv. 1071
 George van der Mijn, *Portret van Cornelis Ploos van Amstel*, inv. 729
 George van der Mijn, *Portret van Elisabeth Troost*, inv. 730
 Aert van der Neer, *Rivierlandschap*, inv. 912
 Aert van der Neer, *Rivierlandschap bij zonsondergang*, inv. 913
 Salomon van Ruysdael, *Rivierlandschap met eendenjager*, inv. 699
 Salomon van Ruysdael, *Rivieroever met geboomte*, inv. 941
 Cornelis Troost, *Portret van een man*, inv. 1068
 Jacob van der Ulft, *Optrekkend leger temidden van Romeinse ruïnes*, inv. 196
 Jan Baptist Weenix, *Italiaans landschap met herberg en antieke ruïnes*, inv. 901

Philips Wouwerman, *Veldslag*, inv. 219

Haarlem, Frans Hals Museum

- Jan de Bray, *Portret van een 6-jarige jongen*, inv. 808
 Cornelis Dusart, *Boerenherberg*, inv. 440
 Pieter van Laer, *Landschap met jagers*, inv. 1102
 Jan Miense Molenaer, *Het gevoel*, inv. 572
 Jan Miense Molenaer, *Het gezicht*, inv. 573
 Jan Miense Molenaer, *Het gehoor*, inv. 574
 Jan Miense Molenaer, *De reuk*, inv. 575
 Jan Miense Molenaer, *De smaak*, inv. 576
 Pieter Post, *Duinlandschap met een hooischelf*, inv. 970

Den Haag, Haags Historisch Museum

- Adriaen Hanneman, *Portret van Constantijn Huygens en zijn vijf kinderen*, inv. 241
 Pauwels van Hillegaert, *De Prinsen van Oranje met familieleden te paard*, inv. 546

Utrecht, Museum Catharijneconvent

- Jan Brueghel de Oude met Hans Rottenhammer, *De rust op de vlucht naar Egypte*, inv. 283
 Jan Brueghel de Oude met Hans Rottenhammer, *Christus in het voorgeborchte*, inv. 285

- Aelbert Cuyp, *Equestrian Portrait of Pieter de Roovere*, inv. no. 25
 Govert Flinck, *Portrait of a Man Aged 44*, inv. no. 866
 Arent de Gelder, *Portrait of Herman Boerhaave*, inv. no. 757
 Jan van Goyen, *View of Dordrecht from Papendrecht*, inv. no. 551
 Nicolaes Maes, *Portrait of Jacob Trip*, inv. no. 90
 Nicolaes Maes, *Portrait of Cornelis ten Hove*, inv. no. 717
 Nicolaes Maes, *Portrait of Catharina Dierquens*, inv. no. 718
 Godfried Schalcken, *Portrait of King- Stadholder William III*, inv. no. 158

Enschede, Rijksmuseum Twenthe

- Christoffel van den Berghe, *Winter Landscape*, inv. no. 671
 Christoffel van den Berghe, *Summer Landscape*, inv. no. 672
 Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with a Bust of Flora*, inv. no. 1113
 Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with the Healing of the Lame Man by Saints Peter and John*, inv. no. 1114
 Karel du Jardin, *The Waterfalls near Tivoli*, inv. no. 73
 Gerard de Laresse, *Achilles Discovered among the Daughters of Lycomedes*, inv. no. 82
 Willem van Mieris, *Armida Binding the Sleeping Rinaldo*, inv. no. 1071
 George van der Mijn, *Portrait of Cornelis Ploos van Amstel*, inv. no. 729

- George van der Mijn, *Portrait of Elisabeth Troost*, inv. no. 730
 Aert van der Neer, *River Landscape*, inv. no. 912
 Aert van der Neer, *River Landscape at Sunset*, inv. no. 913
 Salomon van Ruysdael, *River View with a Man Hunting Ducks*, inv. no. 699
 Salomon van Ruysdael, *River Bank with Old Trees*, inv. no. 941
 Cornelis Troost, *Portrait of a Man*, inv. no. 1068
 Jacob van der Ulft, *Army Advancing among Roman Ruins*, inv. no. 196
 Jan Baptist Weenix, *Italian Landscape with Inn and Ruins*, inv. no. 901
 Philips Wouwerman, *Battle*, inv. no. 219

Haarlem, Frans Hals Museum

- Jan de Bray, *Portrait of a Boy Aged Six*, inv. no. 808
 Cornelis Dusart, *Peasant Inn*, inv. no. 440
 Pieter van Laer, *Landscape with Hunters*, inv. no. 1102
 Jan Miense Molenaer, *Touch*, inv. no. 572
 Jan Miense Molenaer, *Sight*, inv. no. 573
 Jan Miense Molenaer, *Hearing*, inv. no. 574
 Jan Miense Molenaer, *Smell*, inv. no. 575
 Jan Miense Molenaer, *Taste*, inv. no. 576
 Pieter Post, *Dune Landscape with Haystack*, inv. no. 970

Utrecht, Centraal Museum

Abraham Bloemaert, *Feestmaal der Goden*, inv. 1046

In langdurig bruikleen afgestane schilderijen en objecten

Amsterdam, Rijksmuseum

Gerard de Lairese, *Bacchus en Ariadne*, inv. 83

Den Haag, Eerste Kamer der Staten-Generaal

Abraham Begeyn, *Steengroeve*, inv. 391

Adriaen van Nieulandt, *Maurits en Frederik Hendrik*,

Prinsen van Oranje, op het strand van Scheveningen, inv. 476

Utrecht, Museum Catharijneconvent

Pieter Aertsen, *De kruisiging*, inv. 836

Leendert van der Cooghen, *De ongelovige Thomas*, inv. 81

Gerbrand van den Eeckhout, *Christus en de Samaritaanse vrouw bij de bron*, inv. 1048

Jan van der Heyden, *Stilleven met Bijbel*, inv. 531

Christoffel Pierson, *Portret van Joris Goethals*, inv. 474

Pieter Potter, *Jacob haalt Lea en Rachel over te vluchten voor Laban*, inv. 409

Jan Westerbaen, *Portret van Arnoldus Geesteranus*, inv. 210

Jan Westerbaen, *Portret van Susanna Oostdijk*, inv. 211

Den Haag, Koninklijke Bibliotheek

Johan Maurits van Nassau-Siegen, *Brief aan Constantijn Huygens*, inv. 1130 (duurzaam bruikleen van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis)

In langdurig bruikleen ontvangen schilderijen Particuliere verzamelingen

Joachim Beuckelaer, *Keukenscène met Christus en de*

Emmaüsgangers, inv. 965 (sinds 1960)

Gerard ter Borch, *Portret van Caspar van Kinschot*, inv. 1050 (sinds 1975)

Caspar Netscher, *Bellenblazende jongen* (sinds 2011)

Cornelis Vroom, *Rivierlandschap gezien door bomen*, inv. 1156 (sinds 2007)

Stichting Vrienden van het Mauritshuis

Jan Asselijn, *Gefantaseerd Italiaans landschap*, inv. 950 (sinds 1962)

Balthasar van der Ast, *Bloemen in een Wan-Li vaas en schelpen*, inv. 1108 (sinds 1996)

Jan de Bray, *De aanbidding der herders*, inv. 1110 (sinds 1997)

Jacob van Campen, *Dubbelportret van Constantijn Huygens en Suzanna van Baerle*, inv. 1089 (sinds 1992)

Albert Eckhout (toegeschreven aan), *Twee Braziliaanse schildpadden*, inv. 957 (sinds 1963)

The Hague, Hague Historical Museum

Adriaen Hanneman, *Portrait of Constantijn Huygens and His Five Children*, inv. no. 241

Pauwels van Hillegaert, *The Princes of Orange and their Families on Horseback*, inv. no. 546

Utrecht, Museum Catharijneconvent

Jan Brueghel the Elder with Hans Rottenhammer, *Rest on the Flight to Egypt*, inv. no. 283

Jan Brueghel the Elder with Hans Rottenhammer, *Christ Descending into Limbo*, inv. no. 285

Utrecht, Centraal Museum

Abraham Bloemaert, *A Feast of the Gods*, inv. no. 1046

Paintings and Objects Given on Long-Term Loan Amsterdam, Rijksmuseum

Gerard de Lairese, *Bacchus and Ariadne*, inv. no. 83

The Hague, Senate of the States General

Abraham Begeyn, *The Quarry*, inv. no. 391

Adriaen van Nieulandt, *Maurits and Frederik Hendrik, Princes of Orange, on the Beach at Scheveningen*, inv. no. 476

Utrecht, Museum Catharijneconvent

Pieter Aertsen, *The Crucifixion*, inv. no. 836

Leendert van der Cooghen, *Doubting Thomas*, inv. no. 81

Gerbrand van den Eeckhout, *Christ and the Woman of Samaria at the Well*, inv. no. 1048

Jan van der Heyden, *Still Life with a Bible*, inv. no. 531

Christoffel Pierson, *Portrait of Joris Goethals*, inv. no. 474

Pieter Potter, *Jacob Urging Lea and Rachel to Flee from Laban*, inv. no. 409

Jan Westerbaen, *Portrait of Arnoldus Geesteranus*, inv. no. 210

Jan Westerbaen, *Portrait of Susanna Oostdijk*, inv. no. 211

The Hague, Koninklijke Bibliotheek

Johan Maurits of Nassau-Siegen, *Letter to Constantijn Huygens*, inv. no. 1130 [on long-term loan from the Friends of the Mauritshuis Foundation]

Paintings Received on Long-Term Loan

Private Collections

Joachim Beuckelaer, *Kitchen Scene with Christ at Emmaus*, inv. no. 965 (since 1960)

Gerard ter Borch, *Portrait of Caspar van Kinschot*, inv. no. 1050 (since 1975)

Caspar Netscher, *A Boy Blowing Bubbles* (since 2011)

Martinus Josephus Geeraerts (trant van), *Spelende putti*,
inv. 1119 (sinds 2000)

Arent de Gelder, *Het loflied van Simeon*, inv. 1047 (sinds 1987)

Jan Davidsz de Heem, *Vaas met bloemen*, inv. 1099 (sinds 1993)

Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met borstbeeld van Flora*, inv. 1113 (sinds 1997)

Jan van Huysum, *Arcadisch landschap met de genezing van een verlamde door Petrus en Johannes*, inv. 1114 (sinds 1997)

Pieter Post, *Duinlandschap met hooischelf*, inv. 970 (sinds 1975)

Salomon van Ruysdael, *Rivieroever met geboomte*, inv. 941
(sinds 1960)

Johannes Thopas, *Portret van een overleden meisje, waarschijnlijk Catharina Margaretha van Valkenburg*, inv. 1159
(sinds 2008)

Cornelis Troost, *Allegorie op de oorlog met Frankrijk in 1747*,
inv. 1034 (sinds 1980)

Jan Baptist Weenix, *Dode patrijs, hangend aan een spijker*,
inv. 940 (sinds 1960)

American Friends of the Mauritshuis

Salomon van Ruysdael, *Gezicht op Beverwijk vanaf het Wijkermeer*, inv. 1117 (sinds 2000)

Geretourneerde langdurig bruiklenen

Amsterdam, Rijksmuseum

Cornelis Beelt, *Het vertrek van Karel II, koning van Engeland, vanuit Scheveningen, 2 juni 1660*, inv. SK-A-2692

Gerrit Dou, *Oude vrouw lezend in een lectionarium*,
inv. SK-A-2627

Jan Davidsz de Heem (toegeschreven aan), *Stilleven met vruchten en een kreeft*, inv. SK-A-139

Willem de Heusch, *Italiaans landschap met tekenaar*,
inv. SK-A-2324

Abraham Mignon, *Stilleven met vruchten en bokaal op hanenpoot*, inv. SK-A-269

Pieter Gerardus van Os, *Landschap met vee*, inv. SK-A-1096

Godfried Schalcken, *Jonge vrouw met citroen*, inv. SK-A-2339

Jan van Staveren, *Biddende kluizenaar in ruïne*, inv. SK-A-381

Jan Verkolje, *Musicerend gezelschap*, inv. SK-A-721

Michiel Versteegh, *De avondschoon*, inv. SK-A-1565

Pieter van der Werff, *De heilige Hieronymus*, inv. SK-A-470

Adam Willaerts, *Schepen voor de kust*, inv. SK-A-1430

Thomas Wijck, *Spinnende boerin*, inv. SK-A-488

Johan Georg Ziesenis, *Portret van Willem V, Prins van Oranje-Nassau*, inv. SK-A-1229

Meester van de vrouwelijke halffiguren, *Madonna en kind*,
inv. SK-A-3130

Cornelis Vroom, *River Landscape Seen through Trees*,
inv. no. 1156 (since 2007)

Friends of the Mauritshuis Foundation

Jan Asselijn, *Imaginary Italian Landscape*, inv. no. 950 (since 1962)

Balthasar van der Ast, *Flowers in a Wan-Li Vase, with Shells*, inv. no. 1108 (since 1996)

Jan de Bray, *The Adoration of the Shepherds*, inv. no. 1110
(since 1997)

Jacob van Campen, *Double Portrait of Constantijn Huygens and Suzanna van Baerle*, inv. no. 1089 (since 1992)

Albert Eckhout (attributed to), *Two Brazilian Tortoises*,
inv. no. 957 (since 1963)

Martinus Josephus Geeraerts (manner of), *Putti at Play*,
inv. no. 1119 (since 2000)

Arent de Gelder, *Simeon's Song of Praise*, inv. no. 1047 (since 1987)

Jan Davidsz de Heem, *Vase with Flowers*, inv. no. 1099 (since 1993)

Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with a Bust of Flora*,
inv. no. 1113 (since 1997)

Jan van Huysum, *Arcadian Landscape with the Healing of the Lame Man by Saints Peter and John*, inv. no. 1114 (since 1997)

Pieter Post, *Dune Landscape with Haystack*, inv. no. 970 (since 1975)

Salomon van Ruysdael, *River Bank with Old Trees*, inv. no. 941
(since 1960)

Johannes Thopas, *Portrait of a Deceased Girl, Probably Catharina Margaretha van Valkenburg*, inv. no. 1159 (since 2008)

Cornelis Troost, *Allegory on the War with France in 1747*,
inv. no. 1034 (since 1980)

Jan Baptist Weenix, *Dead Partridge, Hanging on a Nail*,
inv. no. 940 (since 1960)

American Friends of the Mauritshuis

Salomon van Ruysdael, *View of Beverwijk from the Wijkermeer*, inv. no. 1117 (since 2000)

Long-Term Loans Returned Amsterdam, Rijksmuseum

Cornelis Beelt, *The Departure of King Charles II of England from Scheveningen, 2 June 1660*, inv. no. SK-A-2692

Gerrit Dou, *Old Woman Reading a Lectionary*, inv. no. SK-A-2627

Jan Davidsz de Heem (attributed to), *Still Life with Fruit and a Lobster*, inv. no. SK-A-139

Willem de Heusch, *Italian Landscape with Draughtsman*,
inv. no. SK-A-2324

Abraham Mignon, *Still Life with Fruit and Goblet on Cock's Foot*, inv. no. SK-A-269

Pieter Gerardus van Os, *Landscape with Cattle*,
inv. no. SK-A-1096

Meester van de vrouwelijke halffiguren (omgeving van),
Het oordeel van Paris, inv. SK-A-3255
Diverse meesters, 45 Portretminiaturen (voor een volledig overzicht,
zie 'Miniatures' in Royal Picture Gallery Mauritshuis: A Summary Catalogue, Den Haag-
Zwolle 2004, pp. 364-383)

Overgedragen objecten

Amersfoort & Rijswijk, Rijksdienst voor het
Cultureel Erfgoed (RCE)

Theo Tempelman, Twaalf grote en kleine kroonluchters met
autolampjes, inv. KN 27

Jan van der Vaart, Twee bloemenpiramides, inv. KN 34

Noordelijke Nederlanden (Den Haag?), Staand horloge,
inv. 1169 / KN 1 (reeds oktober 2011)

Noordelijke Nederlanden, Vierslags kamerscherm van
goudleer, inv. KN 19 (reeds oktober 2011)

Nederland, Veertien wandlantaarns (naar exemplaren in
stadhuis te Enkhuizen), inv. KN 33

Godfried Schalcken, Young Woman with Lemon,
inv. no. SK-A-2339

Jan van Staveren, Hermit Praying in a Ruin, inv. no. SK-A-381

Jan Verkolje, Company Making Music, inv. no. SK-A-721

Michiel Versteegh, The Evening School, inv. no. SK-A-1565

Pieter van der Werff, St Jerome, inv. no. SK-A-470

Adam Willaerts, Ships off the Coast, inv. no. SK-A-1430

Thomas Wijck, Peasant Woman Spinning, inv. no. SK-A-488

Johan Georg Ziesenis, Portrait of Willem V, Prince of

Orange-Nassau, inv. no. SK-A-1229

Master of the Female Half-Lengths, Virgin and Child,

inv. no. SK-A-3130

Master of the Female Half-Lengths (circle of), The

Judgment of Paris, inv. no. SK-A-3255

Various masters, 45 Portrait Miniatures (for a complete list, see

'Miniatures' in Royal Picture Gallery Mauritshuis: A Summary Catalogue, The Hague-
Zwolle 2004, pp. 364-383)

Northern Netherlands (The Hague?), Longcase Clock,

inv. no. 1169 / KN 1 (in October 2011)

Northern Netherlands, Four-Part Gilt Leather Folding
Screen, inv. no. KN 19 (in October 2011)

Netherlands, Fourteen Wall Lanterns (after lanterns in
Enkhuizen City Hall), inv. no. KN 33

Objects transferred to other parties

Amersfoort & Rijswijk, Cultural Heritage Agency of
the Netherlands (RCE)

Theo Tempelman, Twelve Large and Small Chandeliers with
Car Lights, inv. no. KN 27

Jan van der Vaart, Two Flower Pyramids, inv. no. KN 34

Verkort financieel verslag

Balans per 31 december 2012 en per 31 december 2011

Bedragen in duizenden euro's

Activa	per 31 december 2012	per 31 december 2011
Immateriële vaste activa		
1 Activa in ontwikkeling	-	-
Materiële vaste activa		
1 Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering	5.272	-
2 Inventaris	208	354
Totaal vaste activa	5.480	354
Flottende activa		
1 Voorraden		
- Catalogi	23	31
	23	31
2 Vorderingen		
- Debiteuren	672	813
- Belastingen en sociale premies	273	116
- Overige vorderingen en Overlopende activa	3.349	1.054
- Vordering 'achterstallige afschrijvingen OCW'	0	25
	4.294	2.008
3 Effecten	218	203
4 Liquide middelen	14.135	12.356
Totaal flottende activa	18.670	14.598
Totaal activa	24.150	14.952

Summary Financial Report

Balance Sheet as at 31 December 2012 and as at 31 December 2011

Figures expressed in thousands of euros

Assets	31 December 2012	31 December 2011
Intangible Fixed Assets		
1 Assets in Development	-	-
Tangible Fixed Assets		
1 Fixed Operating Assets	5,272	-
2 Equipment	208	354
Total Fixed Assets	5,480	354
Current Assets		
1 Stock		
- Catalogues	23	31
	23	31
2 Accounts Receivable		
- Debtors	672	813
- Tax and Social Security Contributions	273	116
- Other Receivables and Accrued Income	3,349	1,054
- Receivable: 'Ministry Make-up Deductions'	0	25
	4,294	2,008
3 Securities	218	203
4 Liquid Assets	14,135	12,356
Total Current Assets	18,670	14,598
Total Assets	24,150	14,952

Passiva

	per 31 december 2012	per 31 december 2011
Eigen vermogen		
1 Algemene reserve	3.415	3.415
2 Bestemmingsreserves		
– Vervangingsreserve bedrijfsinstallaties	178	178
– Activa doelstelling	68	152
– Activa bedrijfsvoering	163	231
– Overige bestemmingsreserves	3.337	550
3 Vastgelegd vermogen		
– Bestemmingsfonds BGL	0	2.775
– Bestemmingsfonds Bouw	100	100
– Bestemmingsfonds OCW	253	1.237
Totaal eigen vermogen	7.514	8.638
Aankoopfonds	3.799	3.169
Voorzieningen		
1 Voorziening overgangsregeling prepensioen	0	232
2 Voorzieningen jubilea	18	18
3 Voorzieningen sponsorverplichtingen	600	0
Totaal voorzieningen	618	250
Schulden		
Langlopende schulden		
1 Investeringsubsidie	5.297	–
2 Sponsoring	3.256	–
3 Overige langlopende schulden	96	90
Kortlopende schulden		
1 Crediteuren	1.893	526
2 Belastingen en sociale premies	105	102
3 Overige schulden en overlopende passiva	1.572	2.177
Totaal schulden	12.219	2.895
Totaal passiva	24.150	14.952

79

Liabilities

	31 December 2012	31 December 2011
Own Capital		
1 General Reserve	3,415	3,415
2 Appropriated Reserves		
– Replacement Reserve for Technical Facilities	178	178
– For Museum's Objectives	68	152
– For Operations	163	231
– Other Special Reserves	3,337	550
3 Appropriated Funds		
– Special Bank/Giro Loterij Fund	0	2,775
– Special Building Fund	100	100
– Special Ministry Fund	253	1,237
Total Own Capital	7,514	8,638
Fund for Purchases	3,799	3,169
Provisions		
1 Transitional Pre-pension Provision	0	232
2 Jubilee Provision	18	18
3 Sponsor Obligation Provision	600	0
Total Provisions	618	250
Debt		
Long-Term Debt		
1 Investment Grant	5,297	–
2 Sponsorship	3,256	–
3 Other Long-Term Debts	96	90
Short-Term Debt		
1 Creditors	1,893	526
2 Tax and Social Security Contributions	105	102
3 Other Debts and Accrued Liabilities	1,572	2,177
Total Debt	12,219	2,895
Total Liabilities	24,150	14,952

Staat van baten en lasten 2012 en 2011

Bedragen in duizenden euro's

Baten

	2012	2011
Subsidie	4.584	5.016
Entreegelden	668	2.000
Sponsorinkomsten	180	204
Overige bijdragen	6.752	2.279
Opbrengst verkopen	8	48
Doorberekende kosten	57	84
Overige opbrengsten	52	70
Totaal baten	12.301	9.701

Lasten

Personeelskosten

Salariskosten	2.950	2.817
Inhuur derden	193	411
Opleidingskosten	10	19
Overige personeelskosten	- 17	132
Totaal personeelskosten	3.136	3.379

Afschrijvingen

Inventaris bedrijfsvoering	106	105
Muscale inventaris	85	35
Totaal afschrijvingen	191	140

Overige lasten

Aankopen	2.679	4.251
Huisvestingskosten	1.415	1.534
Organisatiekosten	848	2.101
Activiteitskosten	4.807	1.358
Totaal overige kosten	9.749	9.244

Totaal lasten

13.076 **12.763**

Statement of Income and Expenditure for 2012 and 2011

Figures expressed in thousands of euros

	2012	2011
Income		
Grant	4,584	5,016
Admission Fees	668	2,000
Sponsorship Revenues	180	204
Other Contributions	6,752	2,279
Sales Revenues	8	48
Passed-on Costs	57	84
Other Revenue	52	70
Total Income	12,301	9,701
Expenditure		
Staff Expenditure		
Regular Staff Salaries	2,950	2,817
Temporary Staff	193	411
Training Costs	10	19
Other Staff Expenditure	- 17	132
Total Staff Expenditure	3,136	3,379
Depreciation		
Operational Equipment	106	105
Museum Inventory	85	35
Total Depreciation	191	140
Other Expenditure		
Purchases	2,679	4,251
Premises Costs	1,415	1,534
Organisational Costs	848	2,101
Activity Costs	4,807	1,358
Total Other Expenditure	9,749	9,244
Total Expenditure	13,076	12,763

Baten en lasten uit gewone bedrijfsvoering

	2012	2011
Totaal baten	12.301	9.701
Totaal lasten	13.076	12.763
Saldo uit gewone bedrijfsvoering	- 775	- 3.062
Financiële baten en lasten		
Rentebaten	262	231
Rentelasten	-	-
Effecten	17	- 15
Totaal financiële baten en lasten	279	216
Mutatie aankoopfonds	- 629	2.123
Exploitatieresultaat	- 1.125	- 723

Income and Expenditure from Ordinary Operations

	2012	2011
Total Income	12,301	9,701
Total Expenditure	13,076	12,763
Balance from Ordinary Operations	- 775	- 3,062
Financial Income and Expenditure		
Interest Income	262	231
Interest Charges	-	-
Securities	17	- 15
Total Financial Income and Expenditure	279	216
Change in Reserve Fund for Purchases	- 629	2,123
Net Operating Result	- 1,125	- 723

Toelichting behorende bij de balans van 31 december 2012

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

De jaarrekening is grotendeels opgesteld conform de Richtlijn Verslaggeving Fondsenwervende instellingen en de regelgeving van het Ministerie van OCW.

Vaste activa zijn gewaardeerd tegen de historische kostprijs verminderd met de cumulatieve afschrijvingen. Voorraden handelsgoederen worden gewaardeerd tegen de laatst betaalde inkoopprijs of lagere marktwaarde. Effecten worden gewaardeerd tegen marktwaarde waarbij de effectenportefeuille als één geheel wordt beschouwd. Pensioensvoorzieningen zijn gewaardeerd tegen contante waarde. De overige posten zijn gewaardeerd tegen nominale waarde, eventueel onder aftrek van een voorziening voor verliezen.

De baten en lasten zijn toegerekend aan het jaar waarop ze betrekking hebben. Het resultaat op een project wordt verantwoord volgens de 'percentage-of-completion' methode. Voor verliezen op projecten worden, op het moment dat deze bekend zijn, voorzieningen getroffen.

Twee activiteiten hebben een belangrijk effect gehad op de balans en resultaten van 2012: de uitgaven en

ontvangsten inzake het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* en de aankoop van een schilderij door Peeters, *Stillevan met kazen, amandelen en krakelingen*.

Bedragen zijn afgerond op duizenden euro.

Activa

Materiële vaste activa

De posten Gebouwen en Collectie van het Mauritshuis zijn niet op de balans gewaardeerd. Het Mauritshuis en de Galerij Prins Willem V zijn eigendom van het Rijk. Ook de collectie is voor het grootste deel rijkseigendom. Een deel van de collectie is – onder andere van de Stichting Vrienden van het Mauritshuis – in duurzaam bruikleen verkregen.

1 Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering

De post Vaste bedrijfsmiddelen in uitvoering heeft betrekking op de uitgaven voor investeringen in het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. De vaste activa nemen toe tot € 5.480.000. Nadat de bouw is afgerond in 2014 wordt het onroerend goed overgedragen aan de Rijksgebouwendienst en wordt het geactiveerde bedrag van € 5.272.000 tegengeboekt.

2 Inventaris

In 2012 is voor € 48.000 geïnvesteerd. Aanschaffingen

Notes Accompanying The Balance Sheet Of 31 December 2012

Accounting Principles

The organisation of the annual accounts is largely based on the Accounting Standards for Fundraising Institutions and further rules issued by the Ministry of Education, Culture and Science of the Netherlands.

Fixed assets are valued at historical cost less cumulative depreciation. The stock of merchandise is valued at the latest purchase price or, if lower, the market value. Securities are valued at market value, with the entire securities portfolio considered as a whole. Pension provisions are valued at present value. The other items are valued at nominal value, with the deduction of a provision for losses in some cases.

Income and expenditure are attributed to the year to which they relate. Profit or loss from projects is accounted for using the percentage-of-completion method. Provision is made for losses on projects at such time as those losses become known.

Two activities have had a significant effect on the balance and results for 2012: the building project *Mauritshuis Building for the Future*, with the related income and expenditure, and the purchase of the

painting *Still Life with Cheeses, Almonds and Pretzels* by Clara Peeters.

Figures are rounded to the nearest thousand euros.

Assets

Tangible Fixed Assets

The two items Buildings and Mauritshuis Collection have not been assigned a value on the balance sheet. The Mauritshuis and Prince William V Gallery are the property of the State. The collection too is largely State property. Part of the collection is on long-term loan to the museum from the Friends of the Mauritshuis Foundation and other parties.

1 Fixed Operating Assets

The entry Fixed Operating Assets relates to expenditure for investment in the building project *Mauritshuis Building for the Future*. Fixed assets increased to a total of € 5,480,000. After the building is completed in 2014, the real property will be transferred to the Government Buildings Agency and the amount of € 5,272,000 shown as an asset will be reversed.

2 Equipment

In 2012 investments of € 48,000 were made. Purchases costing € 1,000 or more are entered as investments on

boven € 1.000 worden als investeringen op de balans geactiveerd. Vanwege de verbouwing en sluiting van het museum is er voor € 194.000 aan goederen afgeschreven en afgestoten.

De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de museumdoelstelling is € 45.000 op 31 december. De waarde van Materiële vaste activa die wordt aangewend in het kader van de bedrijfsvoering is € 163.000.

Vlottende activa

1 Voorraden Catalogi

De huidige administratieve voorraad wordt gevormd door diverse tentoonstellingscatalogi. De totale waarde van de voorraden is € 23.000. De voorraden catalogi worden volledig aangewend in het kader van de museumdoelstelling.

2 Vorderingen Debiteuren

De debiteuren bestaan uit nog te ontvangen gelden van steunstichtingen, de belastingdienst en buitenlandse tentoonstellingsorganisaties vanwege de verhuur van schilderijen.

2 Vorderingen Overige vorderingen en overlopende activa
De overlopende activa bestaat grotendeels uit

vorderingen in verband met de sponsorovereenkomst met Shell € 1.500.000, de EFRO subsidie € 790.000, de te ontvangen bedragen van de BankGiro Loterij voor een bedrag van € 533.000 en de openstaande vordering betreffende de verhuur van schilderijen. Deze bedragen worden in 2013 ontvangen.

De rente over 2012 wordt begin januari 2013 ontvangen.

3 Effecten

In 2012 is de waarde van de aandelenportefeuille toegenomen. Per 31 december 2012 is de waarde € 218.000.

4 Liquide middelen

De saldi op balansdatum van de buitenlandse valuta-rekeningen zijn opgenomen tegen de op dat moment geldende wisselkoers.

Passiva

Eigen vermogen

Het Eigen Vermogen van het Mauritshuis bedroeg op 31 december 2012 € 7.514.000. Dit is een daling t.o.v. 2011 van € 1.125.000 en komt voornamelijk door gemaakte kosten voor het bouwproject *Mauritshuis bouwt aan de toekomst*. Het Bestemmingsfonds OCW bestaat uit niet besteed subsidiegeld. Het resultaat is als volgt verdeeld:

the balance sheet. In connection with the renovation and closure of the museum, goods totalling more than € 194,000 in value were written off and disposed of.

The value of the tangible fixed assets used in connection with the museum objectives is € 45,000 as at 31 December. The value of the tangible fixed assets used for operations is € 163,000.

Current Assets

1 Stock Catalogues

The stock currently on record consists of various exhibition catalogues. The total value of this stock is € 23,000. The stock of catalogues is used entirely in connection with the museum's objectives.

2 Accounts Receivable Debtors

This entry relates to funds receivable from supporting foundations, from the tax administration and from exhibiting organisations in foreign countries for the rental of paintings.

2 Accounts Receivable Other Receivables and Accrued Income

The other assets consist largely of receivables relating to the sponsorship agreement with Shell (€ 1,500,000), the EFRO grant (€ 790,000), funds to be received from

the BankGiro Loterij (€ 533,000) and an outstanding claim for the rental of paintings. These payments will be received in 2013.

The interest for 2012 will be received in January 2013.

3 Securities

In 2012 the value of the share portfolio increased. As at 31 December 2012 its value is € 218,000.

4 Liquid Assets

The balances on the foreign currency accounts as at the balance sheet date have been calculated on the basis of the exchange rate for that date.

Liabilities

Own Capital

The Mauritshuis's own capital was € 7,514,000 on 31 December 2012.

This is a decrease of € 1,125,000 on 2011, which is due primarily to the costs of the building project *Mauritshuis Building for the Future*. The Ministry of Education, Culture and Science special fund comprises unspent grant monies.

The result is distributed as follows:

Resultaat 2012

Bedragen in euro's

- 1.124.500

Bestemmingsreserves

Ten gunste van Reserve bouwproject bedrijven

- 2.813.300

Totaal dotatie/onttrekkingen Bestemmingsreserves

- 2.813.300

- 3.937.800

Bestemmingsreserves

Ten laste van Activa voor de museumdoelstelling

84.000

Ten laste van Activa voor de bedrijfsvoering

68.500

Ten laste van Reserve inhaalafschrijvingen

25.300

Totaal dotatie/onttrekkingen Bestemmingsreserves

177.800

- 3.760.000

Vastgelegd vermogen

Ten laste van Bestemmingsfonds bouwproject Mauritshuis

2.775.200

Ten laste van Bestemmingsfonds OCW betreffende niet bestede subsidies voor:¹

- Veiligheid

266.900

- Bouwproject Mauritshuis

717.900

Totaal dotatie Vastgelegd vermogen

3.760.000

Resultaat na dotaties/onttrekkingen

0

Dotatie Bestemmingsfonds OCW

- 0

Ten gunste van de Algemene Reserve

0

- 1 Deze bedragen hebben betrekking op subsidiegelden die het Mauritshuis apart op het Bestemmingsfonds OCW boekt, met als doel deze gelden in een later stadium voor de benoemde doelstellingen aan te wenden.

Results 2012

Figures expressed in euros

- 1,124,500

Appropriated Reserves

To the Reserve for Building Project Companies

- 2,813,300

Total Transfer to Special Reserves

- 2,813,300

- 3,973,800

Appropriated Reserves

From Assets for Museum Objectives

84,000

From Assets for Operations

68,500

From the Reserve for Make-up Deductions

25,300

Total Transfer to Special Reserves

177,800

- 3,760,000

Appropriated Funds

To Special Fund for the Mauritshuis Building Project

2,775,200

To Special Ministry Fund for Unspent Project Grants:¹

- Security

266,900

- Mauritshuis Building Project

717,900

Total Transfer to Tied-up Capital

3,760,000

Result after Transfers

0

Transfer to Special Ministry Fund

- 0

To the General Reserve

0

¹ These figures relate to grant funds credited separately to the Special Ministry Fund by the Mauritshuis, to be used at a later stage for the objectives in question.

Voorzieningen

- 1 Voorziening Overgangsregeling prepensioen
Deze voorziening is in de periode 2000–2003 opgebouwd om de overgangsregeling van VUT naar prepensioen te kunnen bekostigen en is conform de CAO voor Verzelfstandigde Rijksmusea (VRM) in 2012 afgeschaft.
- 2 Overige voorzieningen
Het bedrag overige voorzieningen betreft toekomstige jubilea.

Schulden

Langlopende schulden

- 1 Investeringssubsidie
Conform het *Handboek Verantwoording Cultuursubsidies Instellingen 2009–2012* is de subsidie voor de investering in vaste activa hier opgenomen.
- 2 Sponsoring
De donaties van diverse fondsen voor het bouwproject zijn conform het *Handboek* onder sponsoring opgenomen.
- 3 Overige langlopende schulden
De schuld op lange termijn is een lening aangegaan voor de aankoop van een schilderij. Het saldo van de lening wordt in 3 gelijke jaarlijkse termijnen aan het Mauritshuis geschonken.

Kortlopende schulden

De schulden bestaan grotendeels uit vooruit ontvangen bedragen voor reizende tentoonstellingen, nog te betalen belastingen en verplichtingen ten opzichte van het personeel.

Niet uit de balans blijvende rechten en verplichtingen

De basissubsidie van het OCW over de periode 2009–2012 bedraagt € 18.266.142 conform de subsidiebrief van het Ministerie van 11 november 2008 met als kenmerk DCE\55849.

De ANWB heeft toegezegd het project *Mauritshuis bouwt aan de toekomst* te sponsoren. Het bedrag wordt na voltooiing van het Bouwproject voldaan (€ 21.000).

Het Mauritshuis is overeenkomsten voor reizende tentoonstellingen naar buitenlandse musea aangegaan. De nog te ontvangen inkomsten uit de verhuur van deze schilderijen zijn in totaal € 850.000.

Voor toekomstige huurkosten van de panden Mauritshuis en Galerij Prins Willem V zijn geen verplichtingen in de balans opgenomen. De totale huurkosten voor beide musea is € 411.000 per jaar. De huurcontracten lopen tot 1 januari 2017. De huurovereenkomst van het kantoor aan

Provisions

- 1 Transitional Pre-pension Provision
This provision was made in the 2000–2003 period to fund the transition from the old early retirement scheme to the new pre-pension scheme and was abolished in 2012 in accordance with the collective agreement for autonomous State museums.
- 2 Other Provisions
This provision relates to future staff anniversaries.

Debt

Long-Term Liabilities

- 1 Investment Grant
In accordance with the *Culture Sector Institutional Grants Accounting Manual 2009–2012*, the grant for the investment in fixed assets is included here.
- 2 Sponsorship
Donations to the building projects from various non-profit organisations have been entered under sponsorship, in accordance with the *Manual*.
- 3 Other Long-Term Debts
The long-term debt is a loan contracted for the purchase of a painting. The amount is being given to the Mauritshuis as a gift in three equal annual instalments.

Current Debt

The museum's current debt consists largely of prepaid funds for touring exhibitions, along with as yet unpaid pension contributions, taxes and staff-related liabilities.

Rights and Liabilities Not Shown on the Balance Sheet

The basic grant from the Ministry of Education, Culture and Science for the 2009–2012 period is € 18,266,142, in accordance with the grant letter from the Ministry dated 11 November 2008, ref. no. DCE\55849.

The ANWB has agreed to sponsor the project *Mauritshuis Building for the Future*. Payment will be made after completion of the project (€ 21,000).

The Mauritshuis has entered into contracts with museums in other countries regarding travelling exhibitions. The revenues yet to be received from the rental of the paintings amount to € 850,000.

The balance sheet does not reflect future rent for the Mauritshuis and Prince William V Gallery buildings. The annual rent for the two museums is € 411,000. The rental contracts run through

de Lange Vijverberg 12 eindigt op 31 december 2014 als gevolg van de verhuizing naar het pand op Plein 26.

Gelet op het bovenstaande, bedragen de verplichtingen voor de komende vijf jaar in totaal € 4.880.000:

- Huur van het Mauritshuis € 2.087.000;
- Huur van de Galerij Prins Willem V € 1.256.000;
- Huur van de Lange Vijverberg 12 € 313.000;
- Huur/erfpachtcanon van Plein 26 2013 t/m 2015 € 1.224.000.

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van de Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis

De in dit verslag op pagina 78 tot en met 86 opgenomen samengevatte jaarrekening, bestaande uit de samengevatte balans per 31 december 2012 en de samengevatte staat van baten en lasten over 2012 met bijbehorende toelichtingen, is ontleend aan de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis te Den Haag over 2012. Wij hebben een goedkeurend oordeel verstrekt bij die jaarrekening in onze controleverklaring van 21 maart 2013. Desbetreffende jaarrekening en deze samenvatting daarvan, bevatten geen weergave van gebeurtenissen die hebben plaatsgevonden sinds de datum van onze controleverklaring van 21 maart 2013.

De samengevatte jaarrekening bevat niet alle toelichtingen die zijn vereist op basis van Richtlijn 650 voor fondsenwervende instellingen van de Nederlandse Raad voor de Jaarverslaggeving. Het kennisnemen van de samengevatte jaarrekening kan derhalve niet in de plaats treden van het kennisnemen van de gecontroleerde

31 December 2016. The rental contract for the office space at Lange Vijverberg 12 expires on 31 December 2014 as a result of the move to the building at Plein 26.

In view of the foregoing, the total liabilities for the coming five years amount to € 4,880,000:

- Rent for the Mauritshuis, € 2,087,000;
- Rent for the Prince William V Gallery, € 1,256,000;
- Rent for Lange Vijverberg 12, € 313,000;
- Rent and ground rent for Plein 26, 2013-2015, € 1,224,000.

Independent Auditor's Report

To: the Board of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation

The accompanying summary financial statements, as set out on pages 78 to 86 which comprise the summary balance sheet as at 31 December 2012, the summary statements of income and expenditure for the year then ended, and related notes, are derived from the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation for the year ended 31 December 2012. We expressed an unqualified audit opinion on those financial statements in our report dated 21 March 2013. Those financial statements, and the summary financial statements, do not reflect the effects of events that occurred subsequent to the date of our report on those financial statements.

The summary financial statements do not contain all the disclosures required by the Guideline for annual reporting 650 'Charity organizations' of the Dutch Accounting Standards Board. Reading the summary financial statements, therefore, is not a substitute for reading the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation.

jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis.

Verantwoordelijkheid van het bestuur

Het bestuur van de stichting is verantwoordelijk voor het opstellen van een samenvatting van de gecontroleerde jaarrekening in overeenstemming met de grondslagen zoals beschreven in de toelichting bij de jaarrekening.

Verantwoordelijkheid van de accountant

Onze verantwoordelijkheid is het geven van een oordeel over de samengevatte jaarrekening op basis van onze werkzaamheden, uitgevoerd in overeenstemming met Nederlands Recht, waaronder Standaard 810, 'Opdrachten om te rapporteren betreffende samengevatte financiële overzichten'.

Oordeel

Naar ons oordeel is de samengevatte jaarrekening in alle van materieel belang zijnde aspecten consistent met de gecontroleerde jaarrekening van Stichting Koninklijk Kabinet van Schilderijen Mauritshuis voor het jaar geëindigd op 31 december 2012 in overeenstemming met

de grondslagen zoals beschreven in de toelichting bij de jaarrekening.

Den Haag, 17 juni 2013

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door A.E. Gerritsma RA

Board's responsibility

The board is responsible for the preparation of a summary of the audited financial statements on the bases described in the notes to the financial statements.

Auditor's responsibility

Our responsibility is to express an opinion on the summary financial statements based on our procedures, which were conducted in accordance with Dutch Law, including the Dutch Standard on Auditing 810 'Engagements to report on summary financial statements'.

Opinion

In our opinion, the summary financial statements derived from the audited financial statements of the Royal Picture Gallery Mauritshuis Foundation for the year ended 31 December 2012 are consistent, in all material respects with those financial statements, in accordance with the bases described in the notes to the financial statements.

The Hague, 17 June 2013

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Originally signed by A.E. Gerritsma RA

Programma

2013–2014

*Meesters uit het Mauritshuis
in het Gemeentemuseum Den Haag
Gemeentemuseum Den Haag*

Tot medio 2014 zijn meer dan 100 topstukken uit de collectie van het Mauritshuis te zien in een aparte vleugel van het Gemeentemuseum Den Haag. Hieronder bevinden zich het *Gezicht op Delft* van Vermeer, *De stier* van Potter en Rembrandts *Anatomische les van Dr. Nicolaes Tulp*.

Internationaal reizende tentoonstelling

Tot medio 2014 is een selectie van belangrijke schilderijen uit de collectie op wereldtournee, waaronder Vermeers *Meisje met de parel*.

Lees meer op www.mauritshuis.nl

Schedule

2013–2014

*Masters from the Mauritshuis
at the Gemeentemuseum Den Haag
The Hague, Gemeentemuseum Den Haag*

Until mid-2014, more than 100 masterpieces from the Mauritshuis collection will be on display in a dedicated wing of the Gemeentemuseum in The Hague. These will include Vermeer's *View of Delft*, Potter's *Bull*, and Rembrandt's *Anatomy Lesson of Dr Nicolaes Tulp*.

International Touring Exhibition

Until mid-2014, a selection of major paintings from the collection will be on tour around the world. This exhibition includes Vermeer's *Girl with a Pearl Earring*.

Learn more at www.mauritshuis.nl